

Možnosti využitia hudby v sociálnej pedagogike

Radoslav Paľovčík

Bakalárska práca
2015



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií


INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radoslav Palovčík**
Osobní číslo: **H128040**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Možnosti využití hudby v sociální pedagogice**

Zásady pro vypracování:

Zadaná a zvolená téma bude spracovaná podľa pokynov obsiahnutých v SR UTB v Zlíně č. 7/2014, vrátane príloh, prípadne podľa ďalších materiálov. Dbať sa bude najmä na dodržiavanie zásad publikačnej etiky a pravidiel spoločenskovedného výskumu. Priebežné výsledky práce budú pravidelne konzultované s vedúcim bakalárskej práce. S vedomím týchto zásad a pravidiel a po konzultácii s vedúcim bude práca zameraná na:

- vplyv hudby na človeka;
- význam hudby vo vzťahu k sociálnej pedagogike;
- hudbu ako podporu harmonického rozvoja osobnosti u zdravej populácie;
- možnosti hudobnej terapie v oblasti ohrozeného a narušeného vývoja jedinca;
- možnosti využitia metód a techník muzikoterapie v práci sociálneho pedagóga.

Súčasťou práce bude kvantitatívny výskum zameraný na hudobnú gramotnosť a hudobné preferencie študentov sociálnej pedagogiky. Dáta budú zbierané prostredníctvom dotazníka na Inštitute medzioborových studií v Brně a Fakultě humanitních studií UTB v Zlíně.

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ABRAHAM,G.Stručné dejiny hudby.Bratislava:Hudobné centrum,2003.844 s.ISBN 80-88884-46-2.
HALPERN S.,HAL A. LINGERMAN. Muzikoterapie-léčivá síla hudby.Bratislava:Eko-konzult,2005.194s.ISBN 80-8079-044-2.
JŮVA,V.Eстетická výchova a všestranný rozvoj osobnosti.1.vyd.Praha:Academia, 1987.182 s.
KANTOR,J.,LIPSKÝ,M.,WEBER J. a kol. Základy muzikoterapie.Praha:Grada,2009.296 s.ISBN 978-80-247-2846-9
KRBAŤA,P.a kol.Psychológia hudby nielen pre hudobníkov /Od hľadania vzťahu k hudbe k umeleckému majstrovstvu/. Vrútky: AB,2008.364 s.ISBN 978-80-969808-6.
MÁTEJOVÁ,Z.,MAŠURA S.Muzikoterapia v špeciálnej a liečebnej pedagogike. Bratislava:SPN,1992.201 s.
SACKS,O.Musicophilia Příběhy o vlivu hudby na lidský mozek.Praha:Dybbuk,2009. 375 s. ISBN 978-80-86862-92-7. ŠIMANOVSKÝ,Z.Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi.Praha:Portál,1998.246 s.ISBN 80-7178-264-5.
VITÁLOVÁ,Z.Úvod do muzikoterapie a jej využitie v sociálnej práci.Bratislava VŠ zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. 2007 ISBN978-80-89271-18-4.
Ďalšia literatúra bude obsiahnutá v Projekte bakalárskej práce a priebežne doplňovaná v priebehu práce na tomto texte.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Alena Plšková**
Institut mezioborových studií
Datum zadání bakalářské práce: **15. prosince 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014


doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka




doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užit své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s příjímání-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 20.3.2015

RADOSLAV PALOVČIK 

Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Táto bakalárska práca sa zaoberá problematikou využitia pôsobenia hudby pri dosahovaní pozitívnych zmien v správaní a prežívaní človeka. Zmyslom a hlavným cieľom práce je analýza možností využitia hudby a hudobných prístupov v práci sociálneho pedagóga. Teoretická časť práce sa zaoberá základnými otázkami hudby, jej funkciami, vnímaním a prežívaním, hudobným vývinom a hudobnosťou človeka. Naznačuje smery skúmania pozitívnych účinkov hudby na človeka, vrátane bližšieho predstavenia muzikoterapie. Praktická časť prezentuje výskum uskutočnený prostredníctvom dotazníka. Tento výskum sa týka hudobnosti a informovanosti študentov odboru sociálna pedagogika o muzikoterapii a hudobných prístupoch a zisťuje záujem budúcich sociálnych pedagógov o túto oblasť a jej využitie v praxi.

Kľúčové slová: hudba, funkcie hudby, hudobnosť, hudobná gramotnosť, muzikoterapia, sociálna pedagogika, kompetencie sociálneho pedagóga

ABSTRACT

This bachelor's thesis deals with exploitation of music influence on how to achieve positive changes in behaviour and survival of a person. The purpose and the main goal is to analyze how to make use of music and its approach in work of a social educator. Theoretical part deals with basic questions about music, its function, perception and survival. In addition, it explores musical development and a person's musicianship. It suggests ways to study positive influences of music on a person, including an introduction of musicotherapy. The Practical part is research through use of a questionnaire. It concerns musicianship and the level of knowledge in students of social education, musicotherapy and musical approach. At the same time, it finds out how are the future social pedagogs interested in this subject and its practical application.

Key words: music, functionality of music, musicianship, musical literacy, musicotherapy, social pedagogy, competence of a social educator.

Rád by som sa poďakoval vedúcej mojej bakalárskej práce, pani PhDr. Alene Plškovej, za mimoriadne láskavý a ústretový prístup, trpezlivosť pri vedení práce a za cenné odborné rady.

Ďakujem aj mojim spolužiakom - respondentom za ústretovosť a spoluprácu, bez ktorej by som nemohol uskutočniť svoj výskum.

Radoslav Paľovčík

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že odovzdaná verzia bakalárskej práce a verzia elektronická nahratá do IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČASŤ.....	11
1 HUDBA A JEJ PÔSOBENIE	12
1.1 DEFINÍCIA A FUNKCIE HUDBY.	12
1.2 VNÍMANIE HUDBY A PREŽÍVANIE HUDBY.....	19
1.3 HUDOBNOSŤ A HUDOBNÝ VÝVIN ČLOVEKA.	25
1.4 MUZIKOPATOGÉNNOSŤ A HUDOBNÁ EKOLÓGIA	31
2 HUDBA AKO NÁSTROJ ZÁMERNÉHO PÔSOBENIA NA ČLOVEKA	38
2.1 VYUŽITIE PRIAZNIVÝCH ÚČINKOV HUDBY NA ČLOVEKA V HISTORICKOM KONTEXTE A SÚČASNÉ SMERY ICH SKÚMANIA.	38
2.2 MUZIKOTERAPIA.....	41
2.3 MOŽNOSTI VYUŽITIA ÚČINKOV HUDBY V PRÁCI SOCIÁLNEHO PEDAGÓGA.....	46
2.4 ZHRNUTIE TEORETICKEJ ČASTI.....	59
PRAKTICKÁ ČASŤ.....	61
3 EMPIRICKÝ VÝSKUM	62
3.1 CIELE VÝSKUMU A VÝSKUMNÉ OTÁZKY	62
3.2 METÓDA A ORGANIZÁCIA VÝSKUMU, CHARAKTERISTIKA VÝSKUMNEJ VZORKY	63
3.3 VÝSLEDKY VÝSKUMU A ICH INTERPRETÁCIA	66
3.4 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV VÝSKUMU A DISKUSIA.....	87
ZÁVER	94
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	95
ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK	102
ZOZNAM OBRÁZKOV A GRAFOV	103
ZOZNAM TABULIEK	104
ZOZNAM PRÍLOH	106

ÚVOD

O tom ako vznikla hudba, existuje mnoho teórií. Tie najstaršie vravia, že je to dar bohov. Hudba sprevádza každého z nás od narodenia až do smrti, je takou samozrejmovou súčasťou života človeka, že si význam jej pôsobenia na ľudskú psychiku väčšinou ani neuvedomujeme. Na hudobný nástroj som začal hrať už v predškolskom období a hudba sa nakoniec stala aj mojim povoláním. Keď som sa rozhodol pre štúdium sociálnej pedagogiky, mnohí kamaráti hudobníci sa mi čudovali. Neverili, že aj táto vedecká disciplína ponúka mnoho možností na osvetlenie a využitie širokej škály prístupov k využitiu hudby pre podporu harmonického rozvoja osobnosti, pre zlepšenie psychickej pohody a kvality života človeka.

Hudbe sa venuje niekoľko vedných disciplín, spomeňme napríklad dejiny hudby, muzikológiu, hudobnú estetiku, hudobnú sociológiu, muzikológiu, hudobnú antropológiu. Rozvíja sa aj hudobná pedagogika či hudobná psychológia, ako hraničná disciplína medzi muzikológiou a psychológiou. Liečebné účinky hudby – muzikoterapiu, využíva psychiatria, klinická psychológia, meditačnú alebo relaxačnú hudbu neraz odporúča aj alternatívna medicína.

Sociálna pedagogika býva definovaná ako transdisciplinárna veda, ktorá zahrnuje poznatky z pedagogických, psychologických, spoločenských a ďalších vedeckých disciplín. Pomáha človeku odolávať a zvládať ťažkosti, hľadiť na život a na svet optimisticky. Nie je zameraná iba na rizikové a sociálne znevýhodnené skupiny, ale vo svojom širšom pojatí je zameraná na výchovnovzdelávací proces celej populácie, všetkých vekových kategórií, v zmysle profylaxie a „životnej pomoci“. Zatiaľ som sa však nestretol so žiadnou publikáciou, ktorá by sa komplexnejšie venovala využitiu hudby v sociálnej pedagogike. Domnievam sa, že aj sociálna pedagogika by mohla prostredníctvom efektívneho využitia hudby a jej vplyvu na ľudskú psychiku dosahovať pozitívne zmeny a zlepšenie psychického zdravia u osôb a ohrozeným či narušeným psychickým vývojom, byť aj významným zdrojom usmernenia a obohatenia života ktoréhokolvek človeka v každej etape jeho života a tým sa podieľať na zvyšovaní jeho osobnej pohody.

Hlavným cieľom mojej práce je priblíženie problematiky hudobného vnímania, účinkov hudby na človeka a terapeutických aspektov hudby. Chcel by som upriamiť pozornosť na to, že ozdravný vplyv hudobného pôsobenia na človeka možno v prípade kvalitnej prípravy, záujmu a kladného citového vzťahu sociálneho pedagóga k hudbe tvorivo využiť

v jeho práci. Práca sa skladá z dvoch častí. V teoretickej časti práce sa zameriavam na osvetlenie základných poznatkov vo vzťahu k vplyvu hudby na človeka s cieľom ukázať, že hudba nie je iba zdrojom zábavy a príjemných pocitov, ale pri správnom výbere a odbornom využití môže mať významný vplyv na naše fyzické i psychické zdravie, zlepšovať kvalitu života a prispieť k dosahovaniu zmien v správaní a k udržiavaniu psychickej rovnováhy. Jedná sa o pomerne širokú tému, ktorá vychádza z psychológie hudby, zasahuje do pedagogiky, muzikológie, hudobnej sociológie, pedagogiky, estetiky, muzikoterapie a ďalších príbuzných disciplín. V druhej, empirickej časti práce, je prezentovaný kvantitatívny výskum, zameraný na vzťah študentov odboru sociálna pedagogika k hudbe a ich záujem o jej využitie vo svojom odbore v praxi. Cieľom výskumu je zistenie ich poslucháčskych preferencií, informovanosti o hudbe ako o prostriedku k zlepšeniu psychickej rovnováhy a telesnej kondície a pokus o zhodnotenie ich predpokladov začleniť do svojich profesijných kompetencií aj poznatky z oblasti aktívneho i pasívneho využívania hudby vo voľnom čase a z muzikoterapie.

Zistené poznatky by mohli pomôcť skvalitniť odborné pôsobenie hudbou na človeka, prípadne prispieť k rozšíreniu vzdelávania či ďalšieho vzdelávania sociálnych pedagógov. Domnievam sa, že sociálny pedagóg by mal byť predovšetkým tvorivý a zároveň kvalitne pripravený na prax vo svojom odbore. K jeho špecifickým kompetenciám by teda mala patriť aj kultúrna a hudobná gramotnosť, základné znalosti z oblasti psychológie a sociológie hudby a z oblasti muzikoterapie.

Možno je to z mojej strany trochu trúfalé, pretože k tejto problematike zatiaľ neexistuje veľa domácej ani zahraničnej odbornej literatúry. Verím však, že aj malý krok k osvetleniu tohto poznávacieho problému vzbudí záujem o terapiu zvukom a hudbou, ktorá je stará tisícročia, hoci je zatiaľ medzi metódami sociálnej pedagogiky tak trochu Popoluškou.

Väčšina ľudí pri otázke na ľudskú genialitu uvedie napríklad Aristotela, Lenonarda da Vinciho, Alberta Einsteina, alebo trebárs Stephena W. Hawkinga. No asi niet nikoho, kto by si popri týchto veľikánoch nespomenul napríklad na Ludwiga van Beethovena, Amadea Mozarta, Johanna Sebastiana Bacha, či Antonína Dvořáka. Hudba nie je nevyhnutná pre prežitie, no predsa je blízka každému človeku a život bez nej si nevieme predstaviť. Aj preto jej výskumu venuje pozornosť stále viac odborníkov. Verím, že otázka cieleného využitia hudby osloví aj sociálnych pedagógov.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDBA A JEJ PÔSOBENIE

Veda začala skúmať hudbu viac pred ako 2000 rokmi, kedy grécky filozof Pythagoras (570–496 pr. n. l.) odhalil harmóniu sveta. Tvrdil, že celý kozmos, každá vec vo vesmíre, každá rastlina, skala, more, každá planéta, hviezda, sa pohybuje a rezonuje v špecifickom rytme. Tento rytmus nazval Pythagoras hudba sfér – *musica universalis*. Hudobná harmónia sveta spočíva v tom, že celý kozmos je usporiadaný do číselných vzťahov. Pythagoras zistil ako prvý, že príjemné hudobné intervaly sa dajú popísať v matematických pojmoch. Jeho predstava harmónie sveta a otázka spojenia medzi hudbou a matematikou priťahovala po celé stáročia mnohých učencov (napr. Johannes Kepler, Isaac Newton, Mikuláš Kopernik). Termín „hudba sfér“ sa vžil ako označenie určitého harmonického vzorca, všeobecného princípu, podľa ktorého je usporiadaný celý vesmír. Možno sa tieto poznatky potvrdia v zatiaľ kontroverznej, ale vzrušujúcej superstrunovej teórii, podľa ktorej sú elementárnymi stavebnými kameňmi vesmíru tenké vlákna energie, struny, ktoré periodicky vibrujú (Michio Kaku, Stephen Hawking, Brian Green, Ed Witten, Sheldon Cooper a mnoho ďalších špičkových fyzikov). Tieto poznatky sú určite prekvapujúce a hudba má iste svoju logiku a matematickú presnosť. Fascinujúce je aj zistenie, že štruktúra DNA a hudobná kompozícia majú podobný algoritmus a že keď prevedieme sekvencie DNA na tóny, objavíme melódiu. Napriek tomu, že ako výstižne hovorí jeden z často citovaných výrokov kohosi múdreho: „Hovoriť o hudbe je ako tancovať o architektúre“, pokúsím sa v tejto úvodnej kapitole dotknúť aspoň najzákladnejších otázok súvisiacich s osvetlením funkcií hudby, pôsobenia hudby na ľudský organizmus, jej vnímania a prežívania, hudobného vývinu človeka a na záver teoretickej časti práce sa dotknem aktuálnej problematiky hudobnej ekológie a muzikopatogenosti.

1.1 Definícia a funkcie hudby.

Pojem hudba v dnešnom slova zmysle sa začal u nás používať až koncom 18. a začiatkom 19. storočia, keď nahradilo predtým používané slovo „muzika“, alebo latinské „*musica*“. Toto slovo pochádza z pôvodného gréckeho slova μουσική (*mousikí*). Týmto pojmom sa však označovala jednota spevu, tanca, hry na nástroj aj slova a ako uvádza Poledňák, označenie „*musica*“ sa v rade kultúr nevzťahovalo iba na špecifické zvukové javy a spojenie hudby s ďalšími estetickými aktivitami, ale ako tento autor predpokladá,

„...obecné označenie mohlo znamenať aj radosť, nejaké božstvo, teoretickú špekuláciu (v antike a stredoveku sa slovami „mousiké“ a „musica“ chápali aj také nezvukové javy, akými sú „harmónia“ číselných pomerov, vesmírny poriadok atp.)“ Poledňák (2006, s.140). Počiatky hudby však možno datovať do oveľa vzdialenejšej minulosti, ako bola doba vzniku a rozkvetu starovekého Grécka, ktoré je považované za už vyspelú európsku kultúru. Archeologické vykopávky a jaskynné maľby dokazujú, že hudba vznikla na hranici stredného a mladého paleolitu. Je prítomná vo všetkých kultúrach od počiatku ich existencie. Napriek tomu, že mnohí filozofi a umelci sa snažili po stáročia definovať hudbu, žiaden z nich nenašiel vyčerpávajúcu odpoveď. Ani moderní vedci, napriek všetkým pokrokom v modernej akustike, psychológii, neurovede a evolučnej biológii, nespresnili existujúce predstavy a dostatočne neobjasnili, čo vlastne hudba je. Hudbu ako univerzálnu formu komunikácie počúvame, žijeme s ňou denne, no na túto otázku by vedel adekvátne odpovedať málokto. Ťažkosti pri jej definovaní sa netýkajú iba odbornej terminológie, ale aj bežnej reči. Je teda otázne, či je fenomén, ktorý sa označuje pojmom „hudba“, vôbec definovateľný. Ak máme nazrieť do sveta hudby a prispieť k jej využitiu v oblasti sociálnej pedagogiky, je potrebné vymedziť základné pojmy a kategórie, z ktorých chceme vychádzať. Výklad však komplikuje nevyhranenosť pojmov a súčasná terminologická difúzia, vyplývajúca z viacerých odborných prístupov k ich vymedzeniu, napr. aspekty muzikologické, estetické, historické, psychologické, sociologické, pedagogické. Vysvetlenie sťažuje aj hojnosť a rôznorodosť definícií jednotlivých pojmov, ktoré z týchto pohľadov vychádzajú. K hudbe teda možno pristupovať z mnohých stránok, uvažovať o nej a skúmať ju mnohými spôsobmi, avšak stále ostáva niečím, čo presahuje človeka a je len ťažko uchopiteľné. Preto nemožno obmedziť chápanie pojmu hudba na pohľad či názor jedného, alebo niekoľkých odborníkov.

Zaujímavé je rozdelenie definícií hudby podľa práce D. Podhradského Vnímanie hudby v generačnom kontexte, na fyzikálne – anatomickú, systémovú a polygenetickú definíciu (Podhradský, 2007).

Fyzikálne - anatomická definícia hudby

Hudba je vo svojej podstate komplexný súbor mechanických vlnení o frekvencii 0 -20 000 Hz, ktorý pôsobí na človeka rôzne veľkou akustickou energiou. Prostredníctvom tejto energie sú v organizme rozochvievané rozličné receptory, ktorých prostredníctvom vznikajú elektrické akčné potenciály rovnakej frekvencie. Tie sú nervovými dráhami

vedené k nervovým bunkám, riadiacim mnohé telesné a psychické deje. (Kovařík, 1997 in Amtmannová, 2003; Podhradský, 2007).

Systémová definícia hudby

Podľa systémového prístupu je hudba „.... *zvukové dianie, ktoré ľudský subjekt prijíma a chápe v jeho špecifickej štruktúrnosti, t.j. v jeho odlišnosti od neusporiadaných zvukových dejov a od inak usporiadaných zvukových štruktúr mimoludského i ľudského pôvodu...*“ (Fukač, 1989, s. 261).

Polygenetická definícia hudby

Hudba vznikla a vyvíjala sa nezávisle na rôznych kontinentoch, má polygenetický charakter. Plnila zmyslové, kultové a mystické funkcie. Je považovaná za bezprostrednú potrebu človeka (Škoviera, 2006).

Ak budeme vychádzať z pôdy humanitných vied a vied o hudbe zistíme, že najčastejšie sa hudba i dnes definuje rovnako ako v starom Grécku zjednodušene ako umenie tónov (Amtmannová a Jarošová, 2007). Toto pojetie je názornou ilustráciou bezmocnosti odborníkov snažiacich sa uchopiť neuchopiteľné. Napriek takejto prostej definícii je však skutočnosťou aj to, že „...*v hudbe možno objaviť aj základné princípy fungovania vesmíru, aj matematické vzťahy, aj umeleckú hodnotu nevyhovujúcu slovami.*“ (Amtmannová, 2003, s. 5).

Podľa Poledňáka (2006) sa pod pojmom hudba v súčasnosti označujú :

- a) špecifické zvukové štruktúry súvisiace s európskym pojetím „umenia“, ktoré sa objavujú v rámci európskej kultúrnej tradície;
- b) špecifické zvukové štruktúry, ktoré vznikali a fungovali v iných súvislostiach , objavovali sa pred sformovaním tradície hudby ako umenia, vznikali a fungovali v iných súvislostiach , než je uvádzaný jav „umenie“ ((náboženské obrady, rituály, mágia, liečiteľstvo, existovali v iných kultúrnych okruhoch a líšili sa od hudby v európskom pojetí);
- c) prenesené pomenovanie hudbe podobných zvukových objektov mimoludského pôvodu (spev vtákov, hudba kvapľových jaskýň, piesočných dún);
- d) stránka hudobnej zvukovej reči alebo iných zvukových oznamovacích systémov (tzv. bubnová reč), prípadne stránka iných zvukových objektov (celky filmových, scénických atypických zvukov);

e) javy z oblastí iných zmyslov, ktoré sa metaforicky a na základe synestézií označujú ako javy hudobné (častejšie sa používa porovnanie s čiastkovými hudobnými javmi a hovorí sa o harmonickej chuti a vôni, o symfónii farieb).

Označenie „hudba“ sa vzťahuje i na skutočnosti nezvukovej povahy, najmä na aktivity, ktorými je hudba produkovaná (hlavne spievanie a hranie na hudobné nástroje), ďalej na realizačné kapacity (viď označenie „hudba“ či „muzika“ v zmysle „hudobný ansámbl“, „orchester“, „kapela“); pod označením „hudba“ sa v rozličných katalogizačných sústavách skrývajú i učebnice rôznych kompozičných disciplín, v ešte širšom význame hudobnícke osobnosti, dejiny hudby ap. Vzhľadom na túto rozmanitosť pohľadov, názorov a odborných prístupov k hudbe a na ťažkosti s vymedzením tohto pojmu sa domnievam, že formulácia jej vecnej a vyčerpávajúcej definície nie je reálna. S ohľadom na tému tejto práce označujem v nej pod pojmom hudba, na rozdiel od „hudby“ existujúcej v prírode, jedine zámerne vytvárané, špecificky organizované zvukové a tónové ľudské produkty, ktoré sú viazané výhradne na ľudskú spoločnosť.

Osobne sa prikláňam k pojatiu P. Wehleho, že hudba je práve to, čo náš mozog ako také spracováva a definovať hudbu je nemožné, lebo každý človek si ju definuje sám svojim spracovaním.(Wehle, 2000).

Podstatu hudby asi najvýstižnejšie, hoci nie prísne vedeckou terminológiou, vyjadril jeden z najpovolanejších - Ludwig van Beethoven, slovami : „Hudba je zjavením vyššieho rozumu a múdrosti.“

Funkcie hudby.

Keď popisujeme a analyzujeme hudbu v súvislosti s jej pôsobením a využitím účinkov na človeka, je potrebné najprv odpovedať na otázku, ako a na akom princípe vlastne hudba vo vzťahu k spoločnosti funguje. Podmienkou úspešného využívania hudby v akomkoľvek kontexte, je poznanie a akceptovanie funkcií hudby. Z pohľadu sociálnej pedagogiky možno považovať za najdôležitejšie tie funkcie hudby, ktoré pôsobia v sociálnom prostredí.

Otázke funkcie umenia sa začal už začiatkom 20. storočia venovať český estetik Jan Mukařovský. V roku 1936 vyšla jeho publikácia Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty, v ktorej upozornil na aspekt sociálneho pôsobenia hudby. Na jeho myšlienky nadviazal v roku 1961 v práci Sociální funkcia hudby významný slovenský

muzikológ, hudobný skladateľ a pedagóg Jozef Kresánek, ktorý pojem „sociálny“ považuje vo vzťahu k hudbe za určujúcu stránku jej charakteru (Kresánek, 2000).

Problematiku funkcií hudby až do detailov rozpracoval český muzikológ, hudobný psychológ, pedagóg a publicista Ivan Poledňák. Ivan Poledňák (1984) rozlišuje až šesťdesiat sedem funkcií hudby. Vzhľadom na to, že podrobnejšia charakteristika by prekračovala tému a rámec tejto práce, uvádzam iba ich prehľad bez ďalšej analýzy.

Tabuľka č. 1 Funkcie hudby podľa Ivana Poledňáka.

Funkcie hudby		
FYZIOLOGICKÁ	OSVETOVÁ	UTILITÁRNA
BIOLOGICKÁ REGENERATÍVNA	DOKUMENTÁRNA	HOSPODÁRSKA
STIMULAČNÁ	PROGNOSTICKÁ	SOCIÁLNA
POHLAVNE EXCITAČNÁ	ZÁBAVNÁ	SOCIALIZAČNÁ
KOORDINAČNÁ	POZNÁVACIA	SOCIÁLNE ORGANIZAČNÁ
TERAPEUTICKÁ	HODNOTIACA	ZJEDNOCOVACIA
RELAXAČNÁ	HEURISTICKÁ	MOBILIZAČNÁ
BONIFIKAČNÁ	NORMATÍVNA	VOJENSKÁ
ANTIAXIÓZNA	VYJADROVACIA	MAGICKÁ
PROJEKTÍVNA	SUBJEKTÍVNE VÝRAZOVÁ	NÁBOŽENSKÁ
SUGESTÍVNA	EMOCIONÁLNA	TRIEDNE HIERATICKÁ
DIAGNOSTICKÁ	NÁLADOTVORNÁ	LITURGICKÁ
HEDONISTICKÁ	ZOBRAZOVACIA	RITUÁLNA
MRAVNÁ	SYMBOLICKÁ	MYTOLOGICKÁ
ETICKÁ	ZNAKOVÁ	REPREZENTATÍVNA
KATARZNÁ	OZNAMOVACIA	GLORIFIKAČNÁ
OČISŤUJÚCA	KOMUNIKATÍVNA	POCHODOVÁ
HARMONIZAČNÁ	MODELOVACIA	TANEČNÁ
VÝCHOVNÁ	OSVOJOVACIA	SLÁVNOSTNÁ
PROPEDEUTICKÁ	UMELECKÁ	MONUMENTALIZAČNÁ
INICIAČNÁ	ESTETICKÁ	DEKORATÍVNA
FORMATÍVNA	AUTONÓMNA	
VZDELÁVACIA	HETERONOMNA	

Zdroj : POLEDŇÁK, Ivan. 1984. *Stručný slovník hudební psychologie*. s.72
 Praha: Editio Supraphon, 1984 upravil autor

Tento autor vychádza zo skutočnosti, že hudba plní v živote jedinca určitú funkciu a prostredníctvom hudby sú uspokojované jeho potreby. Ich uspokojovanie vychádza z konkrétnych situácií a individuálnych podmienok každého človeka. Podľa jeho názoru je práve saturácia ľudských potrieb bazálnou podstatou, z ktorej je možné vychádzať pri charakteristike jednotlivých druhov funkcie hudby. (Poledňák, 1984)

Uvedený autor spája s hudbou uspokojovanie nasledujúcich potrieb:

1. potreba pohybu, zmeny,
2. potreba aktivizácie našich zmyslov,
3. potreba prehľadne usporiadať priebeh času, naplniť čas nejakým zmysluplným dianím,
4. potreba fantazijného diania, citového vzrušenia,
5. potreba sebarealizácie,
6. potreba súťaženía,
7. potreba splynutia, nájdenia ai. (Poledňák, 1983)

Slovenský hudobný psychológ Peter Krbaťa (2008, 1994) hovorí o nasledujúcich funkciách hudby:

1. Funkcie hudby z hľadiska celej spoločnosti:

- vyjadrenie prejavov mentality, myslenia a filozofie,
- tlmočenie túžob a postojov k životu,
- inšpirovanie k aktivite,
- sprostredkovanie zážitku.

2. Funkcie hudby z hľadiska jednotlivca:

- spoločensko - výchovné,
- esteticko - poznávacie,
- rekreatívne, relaxačné a liečebné. (Krbat'a, 2008, 1994)

Podľa odborníčky na muzikoterapiu Jaroslavy Gajdošíkovej Zeleiovej (2008) sa z antropologického, sociálneho a teologického pohľadu funkcionalita hudby vo svojich počiatkoch viaže na kult, na zmyslovú, magicko rituálnu a mediálnu funkciu hudby. Jaroslava Gajdošíková - Zeleiová rozlišuje:

1. Zmyslovú funkciu hudby

aj napriek pôvodnej funkčnej jednote s rituálmi v dnešnej dobe spojenú s konzumom a integrovanú do liturgickej a terapeutickkej podoby.

2. Mediálnu funkciu hudby

hudba je využitá ako komunikátor na dosiahnutie konkrétneho cieľa (napr. stavu zmeneného vedomia).

3. Rituálnu funkciu hudby

v jej rámci je hudba viazaná aj na iné spoločenské prejavy.

4. Liečiteľskú funkciu hudby

pracuje so všetkými komunikačnými kanálmi (sluch, hmat, zrak, čuch a chuť) (Gajdošíková - Zeleiová, 2002).

V súvislosti s využitím hudby v sociálnej pedagogike by sme mali primárne vychádzať zo spoločenských funkcií hudby. Podrobný prehľad a popis sociálnych funkcií hudby ponúka práca Jany Koukalovej Společenské funkce hudby (Koukalová, 2013).

Problematiku sociálnych funkcií hudby v náväznosti na práce Ivana Poledňáka rozvinul brnenský muzikológ Miloš Schnierer. Schnierer rozdelil sociálne funkcie hudby na :

1. Funkcie historicky podmienené

kam sa radia magická funkcia, obradná funkcia, náboženská funkcia, liturgická funkcia a slávnostná funkcia.

2. Funkcie komunikatívne

kam patrí komunikatívna funkcia ako prejav nonverbálnej komunikácie, vyjadrovacia funkcia keď hudba vystupuje ako konkrétny obraz, znaková funkcia keď majú hudobné slohy typické znaky.

3. Funkcie formatívne

ktoré bezprostredne ovplyvňujú a modelujú osobnosť a ku ktorým zaradil funkciu modelovacia, funkciu emocionálnu, katarznú funkciu, etickú funkciu a estetickú funkciu.

4. Funkcie výchovné

ku ktorým patrí vzdelávacia funkcia, iniciačná funkcia, didaktická funkcia, inštruktívna

funkcia, dokumentárna funkcia, poznávacia funkcia jak súčasť osvojovania objektívnej reality a diagnostická v zmysle zisťovania stavu hudobnosti, záujmov.

5. Funkcie fyziologicko-psychologické:

kde možno zaradiť funkciu sugestívnu, koordinačnú, projektívnu, stimulujúcu, mobilizačnú, vojenskú, reprezentatívnu, biologicko-regeneratívnu, terapeutickú, tonifikačnú, relaxačnú, rekreačnú a zábavnú.

Klasifikácia funkcií hudby podľa Schnierera je určitou platformou pre hľadanie ciest k jej využitiu vo vzdelávaní, výchove i v terapii v rámci odboru sociálna pedagogika a ktoré sa pokúsim naznačiť v ďalších častiach bakalárskej práce (Schnierer, 1995).

1.2 Vnímanie hudby a prežívanie hudby

Vnímanie hudby.

Jedným z najdôležitejších zmyslov človeka je schopnosť vnímať a spracovávať zvuky, sluch. Z fyzikálneho hľadiska je zvukom každé mechanické vlnenie (kmitanie), ktoré vyvoláva v sluchovom orgáne – ľudskom uchu, sluchový vnem. Zvukom od jeho vzniku cez šírenie priestorom až po jeho vnímanie človekom sa zaoberá akustika. Táto vedecká disciplína zahŕňa ďalšie subdisciplíny ako fyzikálna akustika, hudobná akustika fyziologická a psychofyziologická akustika, a ďalšie. Ľudské ucho dokáže vnímať zvukové podnety vo frekvencii asi od 15 - 20 až do 16 - 20 000 Hz. Schopnosť vnímať zvuky je individuálna, rozdiely medzi ľuďmi sa prehĺbujú s vekom.

Z pohľadu vnímania človeka možno zvuky rozdeliť na tóny – zvuky hudobné, ktoré vznikajú pri pravidelnom kmitaní telies a hluky – zvuky nehudobné, vznikajúce pri nepravidelnom vlnení. Zvuk možno charakterizovať jeho výškou, farbou a hlasnosťou. Vlastnosti týchto parametrov zvuku možno vyjadriť fyzikálnymi veličinami. Výšku tónu určuje jeho frekvencia. Tóny, ktorých frekvencia je nízka, sú vnímané ako hlboké a tóny s vysokou frekvenciou naopak sa vnímajú ako vysoké. Farba tónu závisí od výšky harmonických frekvencií, ktoré zvuk obsahuje. Podľa farby zvuku možno sluchom rozlíšiť hlasy osôb, alebo rozličné hudobné nástroje. Hladina zvuku závisí od jeho intenzity, ktorej fyzikálnou jednotkou je bel - meria sa v decibeloch (desatina belu). Vnímanie hladiny zvuku je individuálne. Individuálne rozdiely sú aj pri vnímaní farby zvuku, ktorá závisí od pôvodu ich vzniku. Schopnosť rozoznať farbu tónu, zapamätať si melódiu, sa nazýva

hudobný sluch. Schopnosť určiť presnú výšku tónu, teda vnímať kvalitatívne rozdiely medzi jednotlivými tónmi a rozlíšiť medzi nimi aj drobné rozdiely, sa označuje ako absolútny sluch (podľa niektorých odhadov má absolútny sluch asi jeden z 10 000 tisíc ľudí). Ako píše F. Sedlák, otázkam mechanizmov počutia a premeny zvukových podnetov na nervové vzruchy sa zaoberajú už od 19. storočia mnohé výskumy a teórie, napr. Helmholtzova rezonančná teória počutia, Ewaldova teória zvukových obrazov, Magounova koncepcia hudobného vnímania. Problematikou hudobného vnímania sa zaoberala elementová (experimentálna) a asociatívna psychológia, ktorá vychádzala z pocitov, o ktorých predpokladala, že tvoria základ hudobného vnímania (C. Stumpf, G. Fechner, W. Wund), celostná psychológia (W. Kohler, K. Kofka a iní), ktorá považovala za základné východisko hudobného vnímania melódiu ako celok a kognitívna psychológia (U. Neisser), ktorá vysvetľuje vnímanie hudby prostredníctvom percepčných schém a kognitívnych štruktúr (Sedlák, 2003).

Vnímanie hudby (percepcia, hudobné vnímanie) sa uskutočňuje prostredníctvom sluchového analyzátoru. Podľa Šmidáka „... *poslech hudby znamená enormní výkon pro náš mozek a to nejen na dekódování zvukových signálů, ale zvlášť na její vyhodnocení, vnímání její struktury a přiřazování do jednotlivých obrazců*“ (Šmidák, 2005, s.11). V posledných rokoch dospeli odborníci k mnohým novým poznatkom o spracovávaní hudby v mozgu. Štúdia Daniela J. Levitina *This is your brain on music*, uvádza zaujímavé zistenie, že hudba neaktivuje v mozgu jednu konkrétnu oblasť, ako sa dosiaľ predpokladalo, ale že akustické podnety sú spracúvané v niekoľkých oblastiach mozgovej kôry, kde jedna analyzuje jednotlivé tóny, ďalšia vyhodnocuje melódiu, takt a rytmus, niektoré funkcie sa delia medzi pravú a ľavú hemisféru a že hudba aktivuje aj mozoček a thalamus. Oblasti mozgu, ktoré sa aktivujú pri počúvaní alebo hraní hudby sa môžu líšiť v závislosti od minulej skúsenosti, hudobného backgroundu alebo všeobecných poznatkov o hudbe (Levitin, 2006) .

Vnímanie hudby nie je len registrovaním akustických dát, nie je pasívne – je to tvorivý akt, konfrontácia toho, čo človek počuje, s vlastnými skúsenosťami a zážitkami, či už rýdzo fyziologickými, kinestetickými či psychologickými, citovými aj myšlienkovými.

F. Sedlák hovorí, že „*Hudobné vnímanie považujeme za psychofyziologický proces, v ktorom dochádza k aktívnemu, výberovému a zmysluplnému spracovaniu hudby a jej informácií v ľudskom vedomí prostredníctvom analyzátorov. Ide o psychickú tvorivú*

aktivitu, o reťazec percepčných aktov (identifikácia, rozlišovanie, dopĺňovanie apod.), ktoré smerujú k zaisteniu interakcie vnímateľa s hudobným dielom“ (Sedlák, 2013, s.245).

Najdôležitejšie (ale nie jediné) stránky hudby, ktoré pôsobia na človeka, sú **rytmus, harmónia a melódia**. Podľa významného klaviristu, hudobného pedagóga, vedca, muzikoterapeuta a skladateľa, „českého Mozarta“ Arne Linku, možno, v súlade s niektorými mysticky založenými hudobníkmi, prirovnať rytmus k pudovej, melódiu k citovej a harmóniu k rozumovej stránke ľudskej osobnosti (Linka, 1997).

F. Sedlák vymedzuje **rytmus** ako „... univerzálny pojem označujúci druhy pohybu, ktoré organizuje v časovej následnosti. Nie je len výsadou hudby a niektorých iných umení. Existoval dávno pred nimi ako neoddeliteľná vlastnosť prírodných javov, biologických pochodov a telesných úkonov ľudskeho organizmu.“ Hudobný rytmus chápe tento autor ako „...základný výrazový prostriedok, organizujúci hudbu v čase. Spôsob štrukturalizácie hudobného času záleží od jednotlivých zložiek rytmu, ktoré sú :pulz, metrum, dĺžky tónov, hybnosť a tempo“ (Sedlák 2013, s.137). Rytmus je zložkou sprevádzajúcou všetky deje v prírode aj v živote človeka.

Melódia je tvorená tónmi, zoradenými za sebou v určitom slede podľa ich vlastností – farby, výšky, sily a dĺžky tak, aby vyjadrovali hudobnú myšlienku, príbehy obsahujúci určitú imagináciu, príťažlivosť, hudobnosť, čaro a vynaliezavosť.

„**Harmónia** v hudbe je prostriedkom na vyjadrenie nálady melódiou. Harmonické vlastnosti hudobného diela sa prejavujú využitím zvukového charakteru jednotlivých akordov v rozličných tóninách“ (Darvas in Amtmannová, Jarosová, Kardos, 2007, s.7). Harmonická hudba vyvoláva v človeku pocity súladnosti, rovnako príjemné ako zvuky prírody.

Na vnímanie hudby má vplyv rad biologických, psychologických a estetických činiteľov. Keďže všetky uvedené roviny sú dôležité vo vzťahu k problematike využitia hudby v sociálnej pedagogike, aspoň krátko sa o nich zmienim.

Prežívanie hudby

Prejavy pôsobenia hudby možno sledovať v rovine **somatickej, psychickej a sociálnej. Somatická rovina**. Fyziologické reakcie na hudbu je veľmi obtiažne vytrhnúť z emocionálneho a sociálneho kontextu pôsobenia hudby na človeka a hľadať – vzhľadom na individuálnosť vnímania hudby - ich zovšeobecnenie. Keďže sa v posledných rokoch

veľa hovorí o pokroku v tejto oblasti a z pohľadu témy mojej práce nemožno zabudnúť na využitie poznatkov o týchto prejavoch hlavne v muzikoterapii a sociálnej pedagogike, uvediem ich stručný prehľad s tým, že im ďalšiu pozornosť venujem v kapitole 1.4.

K fyziologickým reakciám na hudbu patrí napríklad :

- Vplyv hudby na srdce a srdečný pulz.
- Vplyv hudby na krvný tlak.
- Vplyv hudby na dýchanie.
- Vplyv hudby na telesnú teplotu.
- Vplyv hudby na svalový tonus.
- Vplyv hudby na motilitu gastrointestinálneho traktu.
- Vplyv hudby na biochemické reakcie organizmu.
- Vplyv hudby na elektrickú kožnú vodivosť.
- Zimomriavky – tzv. „husia koža“.

Tieto fyziologické zmeny sa prejavujú u väčšiny ľudí súčasne s emocionálnou odozvou na hudbu.

Psychická rovina. Otázkami psychického prežívania hudby sa zaoberá hlavne hudobná psychológia. Podľa F. Sedláka „*Hudba, ktorá je umeleckou transformáciou okolitého sveta a odrazom vnútra i vnútorného života jedinca, rozohráva pri aktívnej komunikácii celú psychiku človeka. Dokáže ako máloktoré umenie rýchlo a niekedy dokonca bezprostredne navodiť estetické zážitky, zasiahnuť pritom ľudskú bytosť hlboko v jej základe, vzbudiť silné emócie, evokovať idey a mravné postoje*“ (Sedlák, 2013, s. 340).

Je zaujímavé, že hudobné prežitky vznikajúce v kontakte s hudbou ako produkt psychickej aktivity, sa nevytvárajú okamžitým vnemom, ale majú skôr procesualný charakter. Vnímanie a prežívanie hudby sa viaže na minulé zážitky človeka, vyvoláva aj nové a dosiaľ neprežité obohacujúce pocity je vlastne „...časovým priebehom čiastkových zážitkových aktov rozličného charakteru“ (Sedlák, 2013, s. 340).

Ako som sa už zmienil je známe, že hudba má veľký vplyv na emócie poslucháča. Je to zrejme dané hlavne jej pôsobením na limbický systém v mozgu, ktorý je zodpovedný aj za emócie a sexuálne správanie a je spojený s pocitom príjemnosti a nepríjemnosti.

Prostřednictvím využití metody pozitronové emisní tomografie se zjistilo, že při počívání nepříjemných, neřubozvučných (disonantných) tónov sú aktivované určité oblasti limbického systému, zatiaľ čo harmonické (konsonantné) tóny aktivujú iné, odlišné oblasti tohto systému, takzvanú oblasť odmién. Tie časti odmeňovacieho systému, ktoré sú aktivované pri počívání hudby, sú stimulované sú aj jedlom, sexom a drogami. Tieto zistenia potvrdzujú predpoklad, že hudba dokáže vyvolávať priamo v limbickom systéme mozgu pocity eufórie porovnateľné s pôžitkami, ktoré vznikajú aj v súvislosti s uspokojovaním telesných potrieb. Uvedené poznatky o vplyve hudby na limbický systém, ktorý je považovaný za centrum emócií, sú dôležité vo vzťahu k terapeutickému pôsobeniu účinkov hudby.

Sedlák hovorí o mnohých výskumoch, zameraných na emocionálne pôsobenie hudby (napr. K. Hevner, L. B. Meyer, V. Meduševskij, E. Hanslick, J. A. Sloboda a ďalší). Tieto výskumy jednoznačne potvrdili, že emócie a city tvoria súčasť hudobného prežitku a že medzi citmi a hudbou je určitý vzájomný vzťah (Sedlák, 2013).

Prežívanie hudby je individuálne, záleží od emocionálneho naladenia, estetického zamerania, pozornosti, štruktúry osobnostných vlastností jedinca, od jeho kreativity, fantázie, umeleckých záujmov a vôle vcítiť sa do hudby. K ďalším faktorom, ktoré ovplyvňujú prežívanie hudby patrí hudobná pamäť, hudobná predstavivosť, hudobné myslenie a inteligencia a vlastne celková hudobnosť jedinca – jeho vzťah k hudbe, hudobné záujmy a preferencie, hudobný vkus, životný štýl človeka a jeho kultúrna úroveň. Napriek mnohým výskumom, ktoré skúmali túto problematiku a významne rozšírili informácie o vnímaní hudby, stojí však pred vedou ešte mnoho neprebádaných otázok.

Sociálna rovina. Otázkami vzťahu hudby a spoločnosti sa zaoberá sociológia hudby, alebo hudobná sociológia. Hudbu chápe ako sociálny jav, ktorý vyrastá z podmienok spoločnosti a na danú spoločnosť spätne pôsobí. Zaoberá sa aj hudobným publikom, formovaním hudobného vkusu, hudobnými sociálne záujmovými skupinami a otázkami vplyvu spoločenských vzťahov a hodnôt spoločenského života na hudbu. Z toho pohľadu sa orientuje na tieto hlavné oblasti:

- Vplyv hudby na spoločnosť.
- Vplyv spoločnosti na hudbu.
- Vývoj hudby v spoločenských súvislostiach.
- Sociálne skupiny a hudba.

Obecne sa dá povedať, že hudba ovplyvňuje celú ľudskú spoločnosť. Detailnejšie možno uviesť, že k oblastiam, týkajúcim sa sociálnej roviny reakcií človeka na hudbu patrí hlavne konzumácia a účinky hudby v spoločnosti, vrátane vplyvu hudby na určité publikum a vplyvu hudby na niektoré spoločenské procesy. Hudba je aj socializačným prostriedkom, významne ovplyvňuje sociálne správanie človeka, napomáha pri vytváraní sociálnych väzieb. Podľa A. Makarevich tvoria hlavné okruhy záujmu a využitia hudobnej sociológie medzi iným skúmanie hudobne relevantných aspektov spoločenského života a diania, ako napr. aktivity voľného času, sociálne ovplyvňovanie v rodine a zamestnaní, sociálne postoje, tendencie a hodnotové orientácie (Makarevich, 2014).

Hudobný skladateľ J. Šťastný hovorí o hudbe, že nie je len nejakou „ozdobou“, má nad ľuďmi moc a nezriedka býva využívaná pre mocenské účely Zároveň sa dá povedať, že modeluje určité sociálne situácie, prípadne navrhuje nové možnosti spoločného bytia (lebo hudba je mimo iné spôsobom, ako byť spolu) a rôzne spoločenské skupiny potom v nich nachádzajú svoj výraz. (Šťastný, 2011).

O značnom vplyve hudby na nálady a politiku spoločnosti nemožno, v zhode s vyššie uvedeným autorom, pochybovať.

Preto by som sa rád dotkol otázky využívania (a neraz i zneužívania) hudby v sociálnej rovine, kde sa uplatňuje ako

- nástroj dosahovania politických cieľov. Od dávna si možnosť ovplyvňovať ľudí hudbou prisvojovala mocenská elita a využívala ju ku svojej glorifikácii; je známe, že napr. mnohí známi hudobní skladatelia 19. storočia sa inšpirovali dobovými politickými myšlienkami a udalosťami, čo je zjavné i v európskej opernej tvorbe posledných dvoch až troch storočí,
- nástroj moci (napr. dielo Johanna Sebastiana Bacha vznikalo v období násilnej protireformácie jezuitov, Ludvig van Beethoven skomponoval svoju 3. symfóniu Heroická na počesť Napoleona Bonaparteho),
- politický protest (Voskovec a Werich, Karel Kryl, Plastic People of the Universe),
- forma komunikácie a prenášač ideí (špecifickou formou sú štátne hymny, ktoré síce oslavujú domov a vlasť a mali by vyvolávať pocit spolupatričnosti, ale väčšinou z nich vyžaruje aj istá hrozba všetkým, ktorí by zapochybovali o ospevovanej vlasti a národe – napr. Nad Tatrou sa blýska...),

- nástroj zjednotenia kolektívu (budovateľské piesne, ktoré mali motivovať k nadšeniu a pracovným výkonom – napr. Pieseň práce, My sme deti republiky, Zíttra se bude tančiť všude...),
- nástroj revolúcie a odporu (husitský chorál, Internacionála, Bandiera Rossa),
- prejav odhodlania v boji proti nepriateľom (napr. v boji proti fašizmu sa stala symbolom pieseň Svätá vojna „Священная война“, ktorá i dnes na koncertoch súboru Alexandrovcov vyvoláva silné emócie).
- V oblasti sociálnej roviny vplyvu hudby nemožno zabudnúť na jej významnú stránku ako reprezentatívnej súčasti kultúrnej identity národa. Mená ako Antonín Dvořák, Bedřich Smetana, Leoš Janáček či Bohuslav Martinů a Josef Suk poznajú ľudia ako „české“ na celom svete.

1.3 Hudobnosť a hudobný vývin človeka.

Hudobnosť – tento pojem je už od prvej polovice minulého storočia chápaný nie len v hudobne psychologickom zmysle ako súhrn hudobných schopností, vlôh a nadania, ale zahŕňa aj receptívnu zložku, teda hudobné preferencie a hudobný vkus (Helfert, 1930). Veľmi zjednodušene povedané je hudobnosť súbor hudobných schopností, ktoré človeku umožňujú vytvorenie vzťahu k hudbe a vykonávanie hudobnej činnosti. Sedlák chápe hudobnosť „ ako psychologickú kategóriu, ktorá sa viaže k osobnosti jedinca a k jeho hudobnému vývinu... “ ; je to „...štruktúra osobnosti, v ktorej integrujú hudobné schopnosti tvoriace prevažne stred ich variačnej šírky (priemerné hudobné schopnosti) a umožňujúca temer každému jedincovi hudobné aktivity, porozumenie hudbe a kladné vzťahy k nej Sedlák (2013, s.81).

Podľa Helferta, Teplova, Sedláka a ďalších autorov absolútne amuzikálni ľudia neexistujú a každý zdravý jedinec je v podstate muzikálny, čiže disponuje schopnosťou prežívať hudbu emocionálne, ako vyjadrenie určitého obsahu (Helfert, 1956; Teplov, 1965; Sedlák, 1989) .

Blízke pojmy muzikálnosť a hudobná gramotnosť možno stručne osvetliť nasledovne:

M. Novotná definuje muzikálnosť (muzikalita) ako „schopnosť oznamovať prostredníctvom hudby nejaké ďalšie poslanstvo. Jedinec môže vykazovať vysoký stupeň hudobnosti, napriek tomu sa nemusí prejavovať muzikálne. Muzikalita je schopnosť komunikovať prostredníctvom hudby a táto schopnosť je u mnohých skrytá vo forme

vlohy, ktorú je potrebné v pravý čas rozvinúť. U menej vnímavých jedincov môže ostať nerozvinutá i po celý život“ (Novotná, 2011, s.4).

Pojem hudobnú gramotnosť vysvetľoval už maďarský hudobný pedagóg a skladateľ Zoltán Kodály v zmysle schopnosti rozumieť tomu, čo prezentuje hudobný zápis. Toto pojmie vychádza z obsahu pojmu gramotnosť, ktorý znamenal pôvodne schopnosť vyjadrovať a dekodovať slová. Možno by sa dal pojem hudobná gramotnosť rozšíriť a definovať ju ako schopnosť rozumieť tomu, čo prezentuje hudobný zápis. a dokázať svoje znalosti kontextuálne využívať.

Hudobné schopnosti sú výkonové vlastnosti v štruktúre osobnosti, ktoré dávajú predpoklad pre úspešnosť hudobných činností jedinca a zaraďujeme ich špeciálne umelecké schopnosti. V odbornej literatúre nachádzame rôzne definície a klasifikácie hudobných schopností.

Problematike hudobných schopností a ich vývinu sa u nás podrobne venoval František Sedlák, o ktorého práce sa pri ich ďalšom krátkom popise opieram. Tento autor v práci Hudební psychologie pro učitele prezentuje a analyzuje napríklad klasifikáciu hudobných schopností podľa amerického psychológa C. E. Seashorea, rozdelenie podľa ruského (sovietskeho) psychológa B. M. Teplova, delenie hudobných schopností podľa hudobných činností P. Michela, úvahy slovenského psychológa P. Krbaťu, členenie podľa hudobného psychológa M. Kulku a ďalších autorov (bližšie F. Sedlák, 2013).

F. Sedlák preferuje nasledujúcu klasifikáciu hudobných schopností :

- a) Hudobne sluchové - rozoznávajú tónov, napr. výšky, farby, sily a ich vzťahov (melódia, harmónia, polyfónia).
- b) Psychomotorické – umožňujú chápanie časového členenia hudby (rytmus, metro, hybnosť, tempo) a psychickú reguláciu pohybov podľa hudby.
- 3) Analyticko-syntetické – umožňujú identifikáciu hudobných útvarov a sú predpokladom pre formovanie špecifických štruktúr ako je hudobná pamäť, tonálne, harmonické a rytmické cítenie a hudobná predstavivosť.
- 4) Hudobne intelektové schopnosti - hudobná fantázia a hudobné myslenie (Sedlák, 1990 ; Sedlák, 2013).

Pre účely hudobne - výchovnej praxe dáva prednosť zjednodušenej klasifikácii hudobných schopností a člení ich na: hudobný sluch, hudobné cítenie, hudobne intelektové schopnosti

a hudobne tvorivé schopnosti, pričom tieto schopnosti nechápe ako izolované, ale ako prepojenú dynamickú štruktúru a zdôrazňuje pri ich skúmaní a posudzovaní potrebu biodromálneho prístupu (Sedlák, 2013).

Hudobný vývin človeka chápe ako „*proces utvárania pomerne stálych a nevratných zmien v psychických štruktúrach a funkciách jedinca, ktorý závisí od jeho vybavenosti, komunikácii s hudobným prostredím, na intenzite a kvalite hudobne výchovných podnetov*“ (Sedlák, 2013, s. 355). Predpokladá, že hudobný vývin človeka sa vyznačuje určitými charakteristickými rysmi a zákonitosťami. Každé dieťa s normálnymi anatomiccko-fyziologickými predpokladmi a normálnym priebehom psychického vývinu prichádza na svet aj s potencionálnymi predpokladmi pre rozvoj hudobných schopností. Hudobný vývin je zákonitý jav a zložka ľudskej osobnosti, ktorá je súčasťou jej harmonickej kultivácie. Má etapový charakter a je podmienený vzťahom jedinca k hudbe – motiváciou, záujmami, hudobným prostredím aj prácou hudobných pedagógov (Sedlák, 2013).

Hudobný vývin je teda proces osvojovania hudobného umenia a skúseností pomocou hudobných činností a rozvíjaním hudobných schopností. Je podmienený biologicky, čiže vrozenými vlohami a sociálne, prostredníctvom pôsobenia činiteľov prostredia a výchovy.

Keďže takto chápaný hudobný vývin je súčasťou celkového vývinu človeka, možno ho obdobne rozčleniť na určité časove ohraničené vývinové etapy. Hovoríme o hudobnej ontogenéze, teda periodizácii hudobného vývinu osobnosti. Otázky ontogenézy hudobných schopností skúmali najmä americkí hudobní psychológovia. Uvedená problematika presahuje rámec tejto práce, no je významná najmä pre oblasť práce sociálneho pedagóga s deťmi a mládežou a preto sa aspoň stručne dotknem aj etáp hudobného vývinu.

Etapy hudobného vývinu

Prenatálne obdobie - vo fetálnom období plod počuje zvuky z vnútorného aj z vonkajšieho prostredia. Výskum prenatálneho pôsobenia hudby začal už v 70 tých rokoch minulého storočia. Ukázal, že zvuková stimulácia má vplyv na neskorší vývin schopnosti hlasovo sa vyjadrovať a uvažovať. Podľa štúdií, zameraných na prenatálny vývin, je vhodné púšťať dieťaťu hudbu od 4 mesiaca. V 5. mesiaci a 6. mesiaci plod vníma akustické podnety a reaguje na ne napr. pohybom končatín. V 7. mesiaci je už sluch dobre vyvinutý a v poslednej fáze prenatálneho života sa plod naučí reagovať na rôzne zvuky: na hudbu, na hlasy známych bytostí. Odporúča sa špecifický výber hudby (preferencia klasickej hudby – Mozart, Čajkovský, Ravel, Schumann, Bach, Chopin).

Hudba podporuje aj vzťah medzi matkou a dieťaťom a znižuje stres počas gravidity aj pôrodu.

Detstvo

1. Novorodenec (6 týždňov) Deti preferujú hudbu, ktorú mohli počúvať v dobe intrauterinného vývinu a hudba od narodenia stimuluje vývin mozgu a napomáha pri emocionálnom vývine a učení.

2. Nemluvňa (6 týždňov až 1 rok) Sluchový analyzátor sa vyvíja veľmi rýchlo a už krátko po narodení je citlivý aj na hudobné podnety. Medzi 2 a 5 mesiacom deti rozlišujú verbálne podnety (reč) a neverbálne zvuky (hudba). Pozitívne reagujú na spev matky, ktorý je významný pri vytvorení sociálneho pripútania (attachement) ako dôležitého faktoru pre celý ďalší vývin osobnosti ako základ sociálnych vzťahov. Spolu s vývinom reči sa začína formovať väčšina hudobných schopností. Nemluvňatá dokážu rozlišovať zmenu v melódii. Dieťa postupne reaguje na rytmus pohybom, rozvíja sa hudobná pamäť, okolo 9. mesiaca samo experimentuje s hlasom. Spev matky a melodické detské riekanky, pri počúvaní ktorých dieťa obvykle prejavuje radosť a zaujatie, sú rozhodujúce aj pre ďalší hudobný vývin.

3. Rané detstvo (1 až 3 roky) je obdobím veľkej plasticity mozgu a vývinu reči; medzi deťmi sú značné rozdiely v rýchlosti jej osvojovania; diferencie sa prejavujú aj vo vývine hudobných schopností. Prvé pokusy o spev sa objavujú už okolo 9 – 12 mesiacov. Deti experimentujú s hudbou, mnohé sa vedú naučiť správne spievať dlhé piesne. Ďalší hudobný vývin si vyžaduje dostatok hudobných podnetov. Pozitívne účinky hudby využíva napr. celosvetovo uznávaná metóda Shinichi Suzukiho, ktorá vznikla v Japonsku v 50 tých rokoch minulého storočia a vychádza zo zistenia, že muzikálnosť a hudobné schopnosti sa vyvíjajú už na počiatku života a získavajú sa najmä pod vplyvom rodinného prostredia v úzkom kontakte dieťaťa s matkou.

4. Predškolský vek (3 až 6 rokov) považuje časť odborníkov za najdôležitejšiu etapu hudobného vývinu človeka a na jeho konci pokladá hudobný vývoj za ukončený. Mnoho hudobných podnetov môže deťom poskytnúť materská škola. Asi okolo 5 rokov začína vnímanie tonality. V tomto období sa rýchlo rozvíja úroveň hudobných schopností; zväčšuje sa rozsah hlasu, deti rady spievajú, počúvajú hudbu, páčia sa im hudobné pohybové hry a tanec a pokúšajú sa aj o improvizáciu. Deti vnímajú emocionálnu stránku hudby. Podľa niektorých autorov majú deti v tomto období predpoklady na to, aby sa

začali učiť hrať na hudobné nástroje. Veľký význam pri hudobnom vývoji v tomto období má množstvo hudobných podnetov a hudobné aktivity v rodine. Mimoriadnu dôležitosť múzických činností pre rozvoj detskej psychiky zdôrazňoval už Ján Amos Komenský vo svojom i dnes aktuálnom Informatoriu školy materskej.¹

5. Mladší školský vek (6 až 11 rokov) začína zásadným medzníkom aj z pohľadu hudobného vývinu - v 6 či 7 rokoch dieťa nastupuje do školy, kde sa stretáva s inštitucionalizovanou hudobnou výchovou. Rýchlym vývinom prechádza hudobné vnímanie aj detský hlas, ktorého rozsah sa zvyšuje a narastá v závislosti od výchovy spevu. Rozvíja sa hudobná tvorivosť a vytvára sa báza pre hudobný vývin v ďalších, z tohto aspektu veľmi podstatných, obdobiach pubescencie a adolescencie.

Dospievanie

1. Pubescencia (11 až 15 rokov) je obdobím najbúrlivejších zmien v psychickom i fyzickom vývine dospievajúcich. Tieto zmeny vplývajú aj na hudobné vnímanie a hudobné preferencie. Dochádza k prudkému rozvoju emotívnej a racionálnej zložky vnímania, hudobnej pamäti, intonačnej schopnosti, rytmickej a sluchovej predstavivosti a harmonického cítenia. Menia sa záujmy, formujú sa postoje a prehľbuje sa citový život, čo vytvára kvalitatívne nový vzťah k hudbe. Hudba napomáha pri emocionálnom prežívaní prvých erotických podnetov, rozvíjajú sa estetické city. Pubescent intenzívne vníma umenie vrátane hudobných skladieb, často sa objavujú aj sklony k umeleckej tvorivosti a hudba, ktorá sa tak podieľa na duševnom vývine, sa stáva podstatnou súčasťou životného štýlu jedinca.

2. Adolescencia (15 až 20 rokov) je vo vzťahu k hudobnému vývinu považovaná za vývinovú etapu optimálnu pre hudobné formovanie mladého človeka. Hudba sa stáva významným socializačným činiteľom. V tomto období je významná sociálna funkcia hudby a saturácia potreby sociálneho uznania a spolupatričnosti. Jedinec si tieto potreby

¹Príručka Informatorium školy materskej vymedzila výchovu ako nástroj, ktorý človeku sprostredkúva určité poznatky o okolitom svete, tak aby dieťa vedelo v oblasti hudby:

- od narodenia: plakať, pretože nárek je rajska pieseň, v spievaní ktorej nemožno človeku brániť (J. A. Komenský zdôrazňoval, že hudba prospieva zdraviu človeka);
- počas druhého roku: vnímať melódiu aj harmóniu; tešiť sa z rozličných zvukov (spev, štrngot, hra na hudobné nástroje ...);
- v priebehu tretieho roku vďaka každodennému cvičeniu pod dohľadom rodičov či varovkyne: správať sa slušne, dávať pozor a spievať pred i po jedle, na začiatku aj konci modlitby; radovať sa z obytu v chráme, hlavne keď spieva zhromaždenie ľudí;
- po dovŕšení štvrtého roku samo spievať;
- od piateho roku: spievať hymny a chválospevy na slávu Stvoriteľa. (J. A. KOMENSKÝ, 1991, s. 47, s. 89-92)

saturuje v neformálnych skupinách vrstovníkov, ktoré sa vyznačujú aj preferenciou určitého hudobného štýlu. Hudba znamená pre adolescentov prostriedok na sebvýjadrenie a formovanie ich image, je prejavom príslušnosti k určitej skupine a patrí k podstatným prostriedkom spoločenského života mládeže. Do hudby premieta mladý človek svoje emocionálne zážitky, erotické pocity, názory aj hodnotovú orientáciu. Túžba po originalite, slobode a nekonformnosti sa často prejavuje vo výbere hudobného štýlu.

Dospelosť

Dospelosť je obdobím ukončenia telesného rastu a ustálenia formovania osobnostných vlastností. Človek sa dostáva do etapy dosahovania najlepších výkonov. Naďalej sa rozvíjajú a upevňujú estetické a umelecké záujmy a u nadaných jedincov možno očakávať stále dozrievanie a zdokonaľovanie ich interpretačných predpokladov a kreativity. Hudba, pestovaná vo voľnom čase aktívne vo forme hry na hudobný nástroj alebo spevu, prispieva k uplatneniu individuálnych schopností a kreativity, k sebvýjadreniu a seberealizácii, harmonickému a aktívnemu životnému štýlu a k rozvoju medziľudských vzťahov. Hudobný vývin v dospelosti pokračuje aj u ľudí, ktorí sa hudbe profesionálne nevenujú. Počúvanie hudby stojí na druhom mieste na rebríčku voľnočasových aktivít a je jedným z prostriedkov regenerácie duševných a fyzických síl prostredníctvom pasívneho oddychu. Aj počúvanie hudby možno považovať za formu racionálneho využitia voľného času, získavania estetických zážitkov a kultúrneho vyžitia, ako súčasť celkovej kultivácie a všestranného rozvoja osobnosti človeka. V tomto smere je stále aktuálna Aristotelova koncepcia voľného času (scholé), v ktorom je ideálne venovať sa rozjímaniu a príjemným duševným činnostiam, medzi ktoré zaradil i počúvanie hudby.

Staroba

Hudobný vývin osobnosti nekončí ani v starobe a napriek involučným zmenám vo vnímaní patrí hudba aj v tomto období k najvýznamnejším aktivizačným prostriedkom. Tým seniorom, ktorí majú hudobné vzdelanie a ovládajú hru na hudobný nástroj pomáha hudba aj vo vysokom veku pri zachovaní hudobnej kreativity, životného optimizmu a kvality každodenného života. Napr. známy slovenský dirigent, skladateľ a hudobný pedagóg Prof. Dr. h. c. Ľudovít Rajter (1906 – 2000) ešte ako 86 ročný pracoval ako dirigent Orchestra Slovenskej hudobnej mládeže, 86 ročný taliansky hudobný skladateľ Ennio Morricone (* 1928), ktorý zložil hudbu k viac ako 500 filmom získal v roku 2007 za svoje celoživotné dielo právom Oscara a stále diriguje veľké koncerty (vo februári 2015 aj

v Prahe a v Bratislave) a mnoho ďalších stále aktívnych hudobných skladateľov a hudobných interpretov, ktorí sa venovali a venujú tvorivej činnosti až do vysokého veku.

Pozitívne účinky hudby využíva u seniorov muzikoterapia. Výber hudby závisí od stupňa vzdelania seniorov a preferencia počúvanej hudby korešponduje s hudbou z ich mladosti. Hudba poskytuje sensorickú stimuláciu a mobilizuje obranné mechanizmy proti nežiadúcim sprievodným znakom starnutia. U seniorov je významná ako z hľadiska zachovania a udržiavania motorických funkcií, tak z emocionálneho aspektu, redukcie napätia a depresie, rezignácie či úzkosti, udržiavania a zlepšovania sociálnej interakcie, komunikácie, po sociálnej stránke prispieva k prevencii sociálnej izolácie a k posilneniu celkovej aktivity a udržaniu identity človeka.

1.4 Muzikopatogénnosť a hudobná ekológia

Doteraz som venoval pozornosť hudbe zväčša v pozitívnych súvislostiach, so zreteľom na jej priaznivý vplyv na prežívanie a citový život človeka. V súčasnej dobe sa však stále viac diskutuje aj o hluku, hudobnom smogu a v tejto súvislosti aj o negatívnych dopadoch hudby.

Hluk

Daň za vymoženosti modernej spoločnosti splácame aj vo forme straty ticha, ktorá sa prejavuje temer všade vo forme **hluku**. Ako hovorí M. Janoušek, hluk býva najčastejšie chápaný ako každý rušivý, obťažujúci alebo škodlivý zvuk. Na rozdiel od definície zvuku, ktorá obvykle hovorí len o fyzikálnej podstate akustického vlnenia, sa v definícii hluku skrýva oveľa viac – biologický účinok i jeho subjektívne hodnotenie, celý komplexný a neraz aj komplikovaný problém hluku (Janoušek, 2009).

Organizmus dnešného človeka musí zniesť oveľa viac decibelov, než kedykoľvek predtým. Hladina hluku v životnom prostredí, nie iba vo veľkomestách, ale i na vidieku, sa stále zvyšuje, v dôsledku čoho sa stále častejšie uvažuje o ohrození až poškodení zdravia. Hluk je vlastne všade a jeho miera sa stáva vzhľadom k zdravotným a sociálnym rizikám, ktoré prináša, natoľko neúnosná, že sa začalo hovoriť o **akustickom smogu**, teda zvukovom znečistení prostredia.

Akustický smog možno chápať podľa R. Kohoutka ako nadmerný nápor hudby alebo hluku, ktorý vedie k znižovaniu schopnosti koncentrácie, k nespavosti, nervozite, agresivite a podobne. (Kohoutek, 2008). Alarmujúce je konštatovanie V. Mareka, že hladina akustického smogu, najmä vo väčších mestách je i u nás stále škodlivejšia pre

zdravie a psychiku človeka. Až 70% Čechov sa sťažuje na prílišný hluk vo svojom okolí či pracovnom prostredí, no málokto tuší, ako veľmi je nebezpečný (Marek, 2009). V. Marek cituje aj autorku projektu „Zabiják hluk“ Z. Žídkovú, ktorá v podobnej súvislosti konštatuje, že: „*Hluk nad osemdesiat päť decibelov má účinky na sluch či sluchové bunky a nezvratne ich ničí. ... Prehrávače, hudba v reštauráciách a na festivaloch tých osemdesiat a viac decibelov dosahuje. ... postihnutý je celý organizmus – od porúch imunitného systému, vplyvu na pozornosť, vplyvu na srdcový systém, vplyvu na žalúdok a kvalitu funkcie kože*“ (Žídková in Marek, 2007). Tento závažný problém, sleduje aj Svetová zdravotnícka organizácia (WHO), podľa ktorej je zvýšená hladina zvuku príčinou mnohých negatívnych dopadov na zdravie. „*Okrem porúch spánku, zníženej koncentrácie, úzkosti, zhoršenej činnosti srdcového svalu, či nahluchlosti môže spôsobiť aj smrť. Podľa WHO zomrie až 200 000 ľudí ročne na následky srdcového zlyhania v dôsledku neprimeraného hluku*“ (WHO, 2008).

Oči možno zavrieť a tak eliminovať zrakové pocity a vnemy, no možnosť vyradiť z činnosti sluch nemá človek ani na chvíľu a organizmus je tak nútený spracovávať všetky sluchové podnety. Účinky hluku negatívne pôsobia ako na sluchové ústrojenstvo, tak na celý organizmus. Poškodenie spôsobené hlukom môže byť prechodné, ale i trvalé.

Škodlivosť intenzity hluku názorne ukazuje tzv. Lehmannovo schéma účinkov hluku.

Tabulka č. 2: Lehmannovo schéma - vplyv intenzity zvuku na človeka.

Intenzita zvuku	Ohrozené systémy
> 30 dB	Nervový systém, psychika
> 60 dB	Vegetatívny systém
> 90 dB	Sluchový orgán
> 120 dB	Priame ohrozenie buniek a tkanív

Zdroj ŽOVINCOVÁ, Iva. 2013. *Porovnání blokových strategických map s naměřenými hodnotami. Praha. Bakalářská práce. UK v Praze.*

Ako však upozorňuje Havránek, treba mať na zreteli, že okrem intenzity hluku má veľký význam i trvanie jeho pôsobenia. „*V prípade dlhodobého pôsobenia môžu problémy so sluchom nastať už pri 85 decibeloch (frekvencovaná križovatka, či hlasná hudba v slúchadlách). Za silný hluk sa považuje úroveň od 90 decibelov, pričom pri 130 decibeloch už vnímame miesto zvuku iba bolesť. Aj jednorazové krátkodobé vystavenie*

vysokým úrovniam zvuku môže mať trvalé následky v podobe tinnitu – stáleho hučania, či pískania v ušiach. Alarmujúce je zistenie, že i nízke úrovne hlasitosti (okolo 40-50 decibelov) dokážu výrazným spôsobom ovplyvniť náš psychický a v konečnom dôsledku i fyzický stav. Predovšetkým počas spánku by náš organizmus nemal byť vystavený takmer žiadnemu hluku, ak teda nestojíme o nespavosť, poruchy učenia, či zhoršenú pamäť.“ (Havránek, 1990). Okrem ohrozenia sluchu môžu negatívne účinky hluku spôsobiť zmeny v ďalších častiach organizmu alebo viesť k jeho komplexnému nežiaducemu ovplyvneniu. Martonová kategorizuje nepriaznivé, tzv. mimosluchové vplyvy hluku, nasledovne :

- „poruchy vegetatívneho nervového systému,
- poruchy srdcovo-cievneho systému,
- bolesti hlavy,
- hluk spôsobuje závrate spojené s nutkaním na vracanie alebo mdlobami,
- tlmenie činnosti zažívacieho traktu, poruchy trávenia,
- zvýšená činnosť hypofýzy, štítnej žľazy a nadobličiek,
- problémy so zrakom,
- narušovanie spánku,
- psychosociálne poruchy.“ (Martonová in Kuzmová, Kimáková, Kachlík 2011, s.133)

K trvalým a prechodným negatívnym dôsledkom pôsobenia hluku na zdravotný stav človeka je potrebné priradiť aj poruchy v oblasti emocionálnej a sociálnej, ktoré sú obdobné ako následky pôsobenia stresu (nervozita, podráždenosť, únava, zníženie výkonnosti a odolnosti, poruchy spánku).

Hudba a hluk, muzikopatogénnosť

Človek, ktorý žil dosiaľ v zvukovom prostredí tvorenom zvukmi prírody, je dnes obklopený hlukom dopravy, tovární a reprodukovanou hudbou. Od druhej polovice minulého storočia sa v dôsledku rýchleho rozvoja zvukovej techniky stáva určitým zdravotne rizikovým faktorom aj hudba, hoci obvykle nie je vnímaná ako hluk. Tým, že sa dnes hudba stala vlastne všadeprítomnou zložkou akustického prostredia, zvýšilo sa množstvo a trvanie každodenného kontaktu človeka s hudbou. Ľudia sú obklopení hudbou v supermarketoch, kaviarňach, reštauráciách a podobne a vyplňujú svoje auditívne

prostredie doma, na pracovisku, v autách a inde ustavične znejúcou zvukovou kulisou reprodukovanej hudby.

Podľa niektorých výskumov až 77% respondentov počúva hudbu pravidelne každý deň. Na frekvenciu počúvania hudby nemá vplyv pohlavie, vek, ani hudobné vzdelanie. Výsledky všetkých kategórií v tomto ohľade sú viac-menej vyrovnané (Jakabová, 2012) .

Väčšina hudobných žánrov vytvára zvuk na hladine 70 až 100 dB. Invázia často agresívnej a neúmerne zosilnenej hudby, neraz produkovanej v nevhodnom čase alebo na nevhodnom mieste, vytvára z hudobného zvuku hudobný hluk, s rovnakými zdravotnými rizikami, ako akýkoľvek iný rušivý hluk. Nemusi však ísť iba o nedobrovoľne vnímanú hudbu, pretože ak intenzita hudby prekračuje určité limity, jej účinky, hoci môže pôsobiť subjektívne emocionálne kladne, sa nelíšia od akéhokoľvek iného hluku. Napriek tomu, že hudbu tvoria tóny a hovorí o hluku v súvislosti s hudbou môže pôsobiť neadekvátne, v posledných desaťročiach sa hovorí aj o nežiaducich účinkoch nevhodnej produkcie a škodlivých dôsledkoch nadužívania hudby. Pri stálej a dlhodobej, nevyžiadanej a nadmernej produkcii hudby, ju za „hudobný hluk“ možno považovať jednoznačne; nadmerná produkcia a úroveň jej zvukovej intenzity môže natoľko „znečisťovať“ životné prostredie, že vzniká riziko ohrozenia zdravia človeka

Podľa A. Linku vyjadruje pojem muzikopatogénosť „...trvalejšie, častejšie, intenzívnejšie a subjektívne precitované hudobné pôsobenie, kedy recipovaná hudba neúnosne ruší, nepríjemne dráždi a obťažuje.“ (Linka 1997, s.19) Ako hluk pôsobí hudba hlavne tam, kde ju človek počúvať nechce, no môže byť hlukom i tam, kde si človek si jej rušivý vplyv už ani neuvedomuje. Aj v prípadoch, že hudbu, produkovanú napríklad v obchodných centrách, reštauráciách, v zamestnaní a inde nevnímate ako hluk, znamená pre organizmus značnú záťaž. Riziko znamená aj počúvanie hudby na nebezpečnej úrovni intenzity, či už na koncertoch, diskotékach, alebo zo slúchadiel. Podľa odborníkov prináša používanie hudby ako zvukovej kulisy viaceré negatívne dôsledky. V. Kotrubenko uvádza, že takto používaná hudba spôsobuje nadmernú únavu a zabraňuje ukladaniu informácií do dlhodobej pamäti. (Kotrubenko, 2008). S. Kopčáková upozorňuje aj na skutočnosť, že od 60-tych rokov minulého storočia sa stal legitímnou súčasťou estetického programu hudby elektronický hluk. Extrémny prípad hluku ako estetického fenoménu prenikajúceho do umenia prezentuje tzv. noise music, kde je primárnou zložkou hudby práve hluk (Kopčáková 2012).

Subjektívne negatívne prežívanie hudby

Nežiaduce vplyvy akustických podnetov v somatickej rovine sú iba jednou stránkou negatívneho vplyvu hudby na človeka. Tá druhá je emocionálne pôsobenie hudby. Pozornosť je tu preto potrebné venovať recepcii hudby, teda hudobnému vnímaniu a prežívaniu hudby a subjektívnemu významu hudby. K príčinám negatívneho vplyvu hudby patrí vzťah človeka k vnímanému hudobnému hluku (napr. averzia k jeho pôvodcovi alebo – cvičenie suseda na hudobný nástroj, reprodukcia hudby z blízkeho baru) kde je intenzita samotnej hudby neškodná, ale jej škodlivosť vyplýva zo spôsobu, akým je vnímaná a negatívnou emocionálnou reakciou príjemcu. K ďalším faktorom sa radí neoblíbenosť štýlu alebo interpreta, nadmerne hlasná hudba, zle interpretovaná hudba, dlhodobé pôsobenie hudby, nedobrovoľné počúvaná alebo vnucovaná hudba (napr. nevhodné miesto alebo čas) či ďalšie nepriaznivé situačné vplyvy (napr. rozpor medzi náladou a hudbou). Negatívne hodnotená hudba, sa stáva stresovým faktorom. Nepriaznivé účinky hudby možno rozdeliť do niekoľkých kategórií, ktoré sa môžu vzájomne prelínať, alebo pôsobiť simultánne. Patrí sem rušenie, pri ktorom hudba negatívne ovplyvňuje napríklad sústredenie pri práci, mrzutosť a nepohoda vyvolaná nedobrovoľným a neželaným počúvaním hudby a obťažovanie hudbou. K škodlivým účinkom takto vnímanej hudby patrí jej dopad na psychiku vo forme únavy, mrzutosti, agresivity, depresie, celkové zníženie psychickej a fyzickej výkonnosti, pozornosti a pamäti a zníženie odolnosti vedúce až ku vzniku civilizačných chorôb. Na základe doterajších poznatkov o negatívnych účinkoch hudby možno konštatovať, že veľká časť nežiaducich dôsledkov pôsobenia hudby ako stresujúceho faktora nespočíva v jej hlučnosti, ale v jej negatívnom vplyve na psychiku človeka.²

Muzikopatogénnosť a hudobná ekológia

V súvislosti s podielom hudby na znehodnocovaní životného prostredia sa objavujú termíny „hudobná ekológia“, „akustická ekológia“. Keďže akustická ekológia je pojem široký a presahujúci problematiku muzikopatogénnosti, dotknem sa ho iba z aspektu environmentálneho. Do tejto roviny patria snahy a opatrenia, vedúce k minimalizácii znečistenia životného prostredia hlukom. V kontexte so škodlivými vplyvmi hlukovej záťaže zvukovo nadmerne intenzívnej, neraz podradnej a všade prítomnej hudby sa

² Napr. 5.6.2014 vyniesol súd v Toronte rozsudok nad zúfalým mužom, ktorý brutálne zavraždil svoju susedku, ktorá ho niekoľko rokov bezohľadne rušila hlučnou hudbou. Zdroj: Tady bude ticho....Krimi revue listopad 2014, s.12

objavuje aj termín „zvuková hygiena“ , ktorý sa doteraz používal hlavne v spojitosti s nadmerným hlukom. Odporúčania, ako sa možno takejto nadmernej hlukovej záťaži brániť, uvádza aj Štátny zdravotný ústav. Medzi opatrenia zaradené do prevencie a ochrany pred hlukom patria napríklad tieto odporúčania:

- obmedziť častosť návštev diskoték a ďalších hlasných hudobných predstavení,
- stíšiť hlasnosť počúvania hudby nielen z diskmanov a MP3 prehrávačov, ale i z televízie, magnetofónov a rádia,
- maximálne skracovať dobu pobytu v hlučnom prostredí,
- nevykonávať hlučné činnosti v malom priestore (odrazom hluku od stien sa zvyšuje jeho hladina),
- byť ohľaduplný k svojim spolubývajúcim a susedom,
- na verejných podujatiach i vypínať mobil,
- relaxovať v prírode.

Právna úprava problematiky hluku.

Na záver tejto podkapitoly sa treba v súvislosti s hlukom krátko zmieniť o právnych predpisoch týkajúcich sa hygieny životného prostredia. V roku 2002 vydala Európska únia smernicu 2002/49/ES EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY z 25. júna 2002, ktorá sa týka posudzovania a riadenia environmentálneho hluku. Táto smernica je v Českej republike implementovaná novelizáciou zákona č. 258/2000 Sb. O ochraně veřejného zdraví. Keďže otázkam hudobného hluku sa legislatíva Českej republiky osobitne nevenuje, ochranu pred jeho účinkami možno riešiť prostredníctvom právnych noriem, ktoré obsahujú opatrenia proti celkovej hlučnosti, dobe a miestu jej pôsobenia. V prípade, že ide o rušenie, alebo obťažovanie nezúčastnených osôb hudobnou produkciou, možno použiť sankcie podľa Zákona č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, občianskeho zákoníka - Občanský zákoník - č. 89/2012 Sb. (tzv.susedské právo) alebo zákona o priestupkoch (Zákon č. 200/1990 Sb.). Zákon č. 258/2000 Sb o ochraně veřejného zdraví v § 32 hovorí o hluku z verejnej produkcie hudby (napríklad koncert, tanečná zábava, artistická produkcia s hudbou) a verejnej produkcii hudby. Hluk nesmie prekročiť hygienické limity upravené príslušným právnym predpisom (Nařízení vlády č. 272/2011 Sb.). Splnenie tejto povinnosti zaistí osoba poskytujúca službu alebo usporiadateľ, ak ide o verejnú produkciu hudby. Aj keď

legislatívna úprava ochrany pred hudobným hlukom nie je dostatočná ani príliš účinná, dôležité je stanovenie limitov hluku pre dennú a nočnú dobu a hygienických limitov pre vnútorné a vonkajšie prostredie, ktoré obsahuje Nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací.

Na záver tejto podkapitoly možno uviesť názor nezabudnuteľného hudobného redaktora a pedagóga Vratislava Beránka, podľa ktorého v hlučnom prostredí zanikajú alebo sú oslabené niektoré zložky hudobného výrazu, ochudobňuje sa farba zvuku a hluk pohltí vysoké frekvencie, ktoré dávajú nástrojom farbu. Hudobne vnímavý poslucháč odmieta zanikanie hudby v hluku, pretože ju nemožno sledovať v celom spektre jej výrazových zložiek a možností. Hluk je nepriateľ hudby, hudobný hluk je hudba, ktorá stratila schopnosť emocionálneho pôsobenia a preto vyspelý poslucháč odmieta hudbu v hlučnom prostredí, v ktorom ju možno počuť, ale nie počúvať (Beránek, 2008) .

2 HUDBA AKO NÁSTROJ ZÁMERNÉHO PÔSOBENIA NA ČLOVEKA

Jednou z prvých zmienok o pozitívnom pôsobení hudby na organizmus človeka nájdeme v biblickom príbehu o príchode Davida ku kráľovi Saulovi. Pretože prvý kráľ Izraela Saul veľmi trpel bolesťami, poradili mu jeho služobníci, aby poslal pre Davida, ktorý vedel krásne hrať na lýru. David prišiel na kráľovský dvor a kedykoľvek na Saula prišli bolesti, David ho obveselil svojou hrou. O najväčšom hudobníkovi a spevákovi, synovi boha Apollóna a múzy Kalioppé, Orfeovi rozpráva aj známy príbeh gréckej mytológie, podľa ktorej Orfeus hrával na lýre a svojím spevom očaril ľudí tak, že sa smiali i plakali, uchvacoval zvieratá, vtáctvo, stromy aj kamene, počúvali ho bohovia i víly a jeho spev navodzoval v prírode radosť a pokoj (Zamarovský, 1980).

2.1 Využitie priaznivých účinkov hudby na človeka v historickom kontexte a súčasné smery ich skúmania.

Pohľad do histórie .

Hudba existuje od pradávna. Niektoré teórie predpokladajú na základe fosílnych a archeologických nálezov, že hudba tu bola skôr ako homo sapiens. Napríklad profesor archeológie z Reading University v Anglicku Steven Mithen (2005) tvrdí vo svojej odvážnej evolučnej hypotéze vysvetľujúcej pôvod hudby, že hudba a spev sa začali vyvíjať už pred 200 tisíc rokmi u prvých hominidov. Neandertálci vyvinuli hudbu ako zložitý a sofistikovaný komunikačný systém na základe zvukov, ktorého súčasťou boli vokálne imitácie, gestá, tanec a zvuky a ktorý viedol ku vzniku jazyka.

Táto trochu provokatívna teória o význame hudby v evolúcii nie je celkom presvedčivá, ale je nesporne veľmi zaujímavá a prináša viaceré sugestívne postrehy (napríklad súvislosť medzi chôdzou vo vzpriamenej polohe a hudbou).

Spirituálne a liečivé účinky hudby sa objavovali vo všetkých starovekých civilizáciách. Podľa histórie vzniku hudby mala praveká hudba hlavne náboženský a rituálny charakter. Pri obradoch sprevádzaných rytmickým sprievodom jednoduchých nástrojov prebiehalo liečenie chorých, zaklínanie zlých duchov a komunikácia šamanov s nadprirodzenými bytosťami a božstvami. Je zaujímavé, že starodávne hudobné nástroje sa používajú pri

liečbe hudbou i dnes.³ Popis indickej hudby nachádzame vo Védach, podľa ktorých zodpovedá princípu, platnému rovnako v makro aj mikrokozme. Každý tón zodpovedá istému ladeniu planéty, časti sveta a časti človeka. Spirituálny charakter mala hudba v starej Mezopotámii, používala sa na odvracanie zla, hrala sa v chrámoch a existovali chrámové školy, poskytujúce aj hudobné vzdelanie. Čínska hudba bola prepojená s kozmogonickou teóriou a existoval cisársky úrad hudby. V Číne pripisovali jednotlivým tónom konkrétny význam. V starom Grécku sa hudbou a hudobnou terapiou zaoberali Pythagoras, Platón aj Aristoteles. Títo filozofi na základe teórie prepojenia vesmírnej harmónie a harmónie človeka hovorili o možnostiach liečby hudbou a o jej pozitívnom vplyve na formovanie človeka. V období stredoveku sa záujem o využitie hudby znížil, hudba sa viazala hlavne na náboženský život. No pri liečbe chorých ju používali arabskí lekári a filozofi napr. Avicenna, v Európe lekári napr. Paracelsus, Agrippa a v dobe renesancie sa objavili diela o hudbe a jej vplyve na organizmus, ako napr. spis kňaza Athanasiusa Kirchnera „Phonurgia Nova“ (už v roku 1673), či práca lekára Richarda Brocklesbyho, ktorý vytvoril v roku 1749 prvú koncepciu muzikoterapie založenú na predpoklade vplyvu hudby na detoxikáciu organizmu. Hudba sa využívala aj na liečbu duševných chorôb a na zmiernenie bolestí v chirurgii. 17. a 18. storočie prinieslo nový odbor, ktorý nadviazal na starogrécke učenie o kozmickej harmónii, ktorú hudba prenáša do ľudského organizmu – tzv. „iatromusia“. V 18. a 19. storočí sa účinky hudby na zmiernenie únavy a stresu využívali hlavne v armáde. 19. storočie označilo muzikoterapiu za nedôstojnú a nevedeckú. V 20. storočí sa začala muzikoterapia vyvíjať pomerne rýchlo hlavne v prepojení s psychológiou a medicínou. To viedlo aj k jej chápaniu ako špecifickej psychoterapeutickej metódy, ktorá využíva hudbu pri liečení psychosomatických porúch a neuropsychiatrických ochorení.

Pozitívne účinky hudby sú známe od dávna, no napriek tomu sa odborné výskumy pozitívneho vplyvu hudby a jej liečebných a výchovných účinkov začali rozvíjať až po II. svetovej vojne. Ako uvádza Gerlichová, v tom čase vznikajú hlavné muzikoterapeutické školy; viac teoreticky zameraná švédsko škola, vychádzajúca z hlbinej psychológie a americká škola, ktorá preferovala empirický výskum a rozvíjala

³ Napríklad najstarší hudobný nástroj na Zemi, ktorým je pravdepodobne didgeridoo (podľa archeologických nálezov a jaskynných malieb sa jeho vznik predpokladá asi pred 30 až 40 tisíc rokmi v Austrálii) bol kedysi považovaný za posvätný nástroj, ktorého prostredníctvom bolo možné preniknúť do miest mimo tento svet sa v súčasnosti intenzívne využíva napr. pri muzikoterapii, muzikofiletike (viac kap. 2.2), muzikoterapeutickej relaxácii, práci s bolesťou alebo psychickými či fyzickými handicapmi. Ako hovorí známa muzikoterapeutka S.Drlíčková, didgeridoo je nástrojom minulosti, súčasnosti i budúcnosti (Drlíčková, 2011).

muzikoterapiu ako súčasť medicíny. Nasledoval rýchly rozvoj muzikoterapie, v roku 1959 bolo vo Viedni založené Muzikoterapeutické výskumné centrum a tento odbor bol založený aj na viedenskej Hudobnej akadémii. V roku 1968 sa muzikoterapia začala prednášať na Inštitúte pre špeciálnu a liečebnú pedagogiku Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, o rok neskôr vznikol Muzikoterapeutický ústav v Paríži, v roku 1971 vznikla v Nemecku Spoločnosť pre muzikoterapiu a vo Švajčiarsku Muzikoterapeutické fórum (Gerlichová, 2014).

V Prahe sa venoval otázke kladného výchovného vplyvu hudby napr. pedagóg a riaditeľ Jedličkova ústavu František Bakule (1877 – 1957); založil slávny Sbor Bakulových zpěváků, kde spievali telesne postihnuté deti. Jeho myšlienky rozvíjali v praxi ďalej významný hudobný pedagóg Miroslav Střelák a vynikajúci špeciálny pedagóg, logopéd a somatopéd Prof. PaedDr. František Kábele, DrSc (1913 - 1998). Od polovice minulého storočia sa začala postupne uplatňovať muzikoterapia v psychiatrii v Psychiatrickej liečebni v Prahe - Bohnicích, vo foniatrii na Foniatrickej klinike Miloše Seemana a v logopédii, v Logopedickom ústave v Prahe. V 70 tých rokoch sa v Protialkoholickej liečebni v Prahe u Apolináře začala muzikoterapii pri liečbe alkoholikov a drogovovo závislých intenzívne venovať známa muzikoterapeutka Jitka Vodňanská. V súčasnosti pôsobí u nás celý rad muzikoterapeutov, ktorí sa venujú pestrému spektru oblastí jej využitia - Markéta Gerlichová (rehabilitácia), Jana Weber (psychiatria), Ivo Sedláček (jóga a muzikoterapia) a mnohí iní. Po roku 1989 sa zvýšil záujem o muzikoterapiu aj v pedagogike (najmä v špeciálnej pedagogike), kde sa venuje spojeniu hry na chromatickú lýru a muzikoterapie Jan Braunstein, problematike sluchovej percepcie z pohľadu muzikoterapie a špeciálnej pedagogiky Marie Břicháčková, hudobnej terapii pre zrakovo postihnuté deti .Katarína Grochalová, rehabilitácii a využitiu muzikoterapie v neonatológii Jiří Kantor, duševnej hygiene a transpersonálnej hudobnej terapii Matěj Lipský a Ivo Sedláček, poradenstvu a pomoci so zvládaním osobných, vzťahových či výchovných ťažkostí a poradenstvu pre osoby so zdravotným postihnutím s využitím muzikoterapie Zdeněk Šimanovský (viac o vývoji muzikoterapie vo svete aj v Českej republike v nasledujúcej podkapitole 2.2).

Novodobý pohľad na muzikoterapiu a jej uplatnenie je pomerne široký. Muzikoterapia sa osamostatnila a jej poznatky sa uplatňujú v mnohých odboroch. Ako hovorí J. Alvin *“Bolo by chybou myslieť, že muzikoterapia je pripojená k zvláštnym psychologickým a psychoterapeutickým školám. Väčšina muzikoterapeutov nasleduje už zavedené smery, ale*

další vývin sociálnej a vývinovej psychológie, behaviorálnej psychológie a ďalších odborov prispel k rozšíreniu koncepcie a uplatnenia muzikoterapie. Hudobné techniky môžu napríklad ovplyvňovať stav a správanie človeka v priebehu učenia, hudba dokáže zaistiť vzájomné komunikačné pôsobenie medzi pacientom a jeho okolím, môže byť dôležitá aj vo vzťahu k vývinu pacientovej choroby a napokon môžeme hudbu chápať ako sociálny fenomén, ktorý zblíži ľudí z rozličných sociálnych skupín v spoločnosti“ (Alvin in Kantor et al. 2009, s.24).

Súčasné prístupy majú multidisciplinárny charakter; otázkam spojeným s hudbou sa venujú rozličné vedné odbory – sociológia, psychológia, muzikológia, medicína, muzikoterapia, filozofia, fyzika, pedagogika a ďalšie. Výskumy sledujú široké spektrum otázok súvisiacich s vplyvom hudby na človeka, od pôsobenia zvuku na vnútorné orgány, cez vplyvy rozličných zvukových intervalov a vibračných frekvencií na psychiku, telo, emócie a hlavne na možnosti posilnenia organizmu a zvýšenia efektivity učenia. Veľmi zaujímavé sú štúdie účinkov rôznych frekvencií zvukmi na stavy vedomia a možnosti aktívneho ovplyvnenia rozsahu mozgových vln, ako aj poznatky o pôsobení rytmu na človeka. Tieto aspekty pôsobenia hudby si určite vyžadujú ďalšie podrobné skúmanie. Napriek množstvu výskumov však ešte stále treba hľadať exaktnú odpoveď na všetky otázky, prečo má hudba takéto efekty, ako pôsobí na mozog a ako možno tieto mechanizmy cielene aplikovať v praxi.

2.2 Muzikoterapia.

Pojem muzikoterapia.

Ako uvádza predchádzajúca podkapitola, využitie účinkov hudby na človeka má tisícročnú históriu. Muzikoterapia nie je novodobý fenomén, no odborný záujem o skúmanie pozitívneho vplyvu hudby na psychiku začal narastať až po II. svetovej vojne, kedy sa začala táto disciplína intenzívne rozvíjať. Definícií muzikoterapie je dnes v odbornej literatúre veľa. Doslovný preklad tohto pojmu by znamenal „liečba hudbou“. Pod pojmom liečba sa však chápe hlavne zámerné pôsobenie na chorobný stav, jeho odstraňovanie alebo zmiernenie. Muzikoterapia sa však využíva aj u zdravých ľudí a hudba môže na človeka pôsobiť pozitívne aj pri jej celkom nezámernom počúvaní. Preto by nahradenie pojmu muzikoterapia pojmom „liečba hudbou“, zvlášť v sociálnej pedagogike, nebolo celkom adekvátne. Vzhľadom na to, že v sociálnej pedagogike sa jedná najmä o využitie

muzikoterapie ako metódy, používam ďalej pojmy „uplatnenie hudby“, „využitie muzikoterapie“ a „využitie hudobných prístupov“ ako ekvivalentné.

Muzikoterapiu možno definovať ako samostatnú vednú disciplínu, no možno ju brať aj ako metódu alebo prístup terapeutickému intervenciu inej profesie. Ak sa pokúsime zhrnúť doterajšie informácie o muzikoterapii, dajú sa spojiť do tvrdenia, že je to terapeutická disciplína, kde kvalifikovaný terapeut⁴ prostredníctvom hudby pôsobí na jedinca tak, aby vyvolal pozitívne zmeny v jeho organizme. Cieľom je zlepšenie kvality života a zlepšenie sociálnej interakcie. Muzikoterapiu možno považovať aj za dlhodobý postup premeny nežiadúcich foriem správania, nesprávnych návykov a stereotypov prostredníctvom hudby.

Odborná literatúra uvádza mnoho širších aj užších definícií muzikoterapie. Viaceré z nich prezentujú vo svojej publikácii Aplikovaná muzikoterapia liečebné pedagogičky Elena Amtmannová a Eleonóra Jarosová, no ako zhodne konštatujú, „*Rôznorodosť teoretických orientácií a východiskových pozícií sťažuje stanoviť akcenty a preskúmať perspektívy tejto vedeckej disciplíny.*“ (Amtmannová et al., 2007, s. 9) Úsilie o prepojenie a skĺbenie rozličných muzikoterapeutických konceptov vyústilo u uvedených autoriek do nasledujúceho chápania : „*Liečba hudbou (muzikoterapia) je cieleňé využitie hudby a jej zložiek na pozitívne ovplyvnenie problémových stavov jednotlivca v individuálnom alebo skupinovom procese riadenom odborníkom.*“ (Amtmannová et. al., 2007, s. 10)

S ohľadom na cieľ tejto práce sa mi javí ako priliehavý prístup L Holzera: „*Muzikoterapiu chápeme ako expresívnu terapeutickú disciplínu pre všetkých klientov bez rozdielu zdravotného a sociálneho zaradenia, ktorej zameranie a možnosti sú vždy dané použitou muzikoterapeutickou metódou, odbornou spôsobilosťou a profesionálnymi zručnosťami muzikoterapeuta*“ (Holzer, 2011, s.4). Optimálne východisko pri hľadaní vhodného náhľadu na pôsobenia hudby na človeka ponúka v čo najširšom chápaní muzikoterapie Arne Linka, podľa ktorého „*muzikoterapia je akékoľvek uplatnenie hudby v záujme ľudského zdravia*“ (Linka 1997, s. 41)

Tento pohľad podporuje aj definícia American music therapy association z roku 1998: „*Muzikoterapia je použitie hudby pre terapeutické ciele: znovuoobnovenie, udržanie*

⁴ V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že terapeutické uplatňovanie hudby začali využívať aj mnohé pomáhajúce profesie, avšak označovať ich vždy pojmom muzikoterapia je niekedy diskutabilné vzhľadom na to, že pri ich aplikácii neraz chýba stanovená muzikoterapeutická kvalifikácia, najčastejšie vo forme akreditovaného vzdelávania (certifikovaného kurzu) . Ani v prípade využitia hudby v sociálnej pedagogike nie je preto vždy potrebné a niekedy ani možné hovoriť o muzikoterapii, vhodnejšie by boli pojmy F. J. Turnera „hudobná intervencia“ , alebo N. Jacksona „hudobný prístup“, ktoré odporúča využívať A. Moravčíková (2012, s.114).

a zlepšenie mentálneho a fyzického zdravia. Je to systematická aplikácia hudby riadená terapeutom tak, aby sa dosiahla očakávaná zmena v správaní. Hudba pomáha jedincovi v rozvíjaní jeho celkového potencionálu a prispieva k jeho vyššej sociálnej prispôsobivosti. Muzikoterapia je plánovité a kontrolované použitie hudby k terapeutickým účelom s deťmi, mládežou a dospelými so zvláštnymi potrebami na základe sociálneho, emocionálneho, fyzického alebo duševného obmedzenia. Pri formulácii liečebných a tréningových cieľov sa oslovujú štyri oblasti: sociálna, psychická, fyzická, intelektuálna.“ (AMTA in Zeleiová, 2007, s. 28) a definícia Svetovej federácie muzikoterapie (World Federation of Music Therapy) : „ Muzikoterapia je profesionálne použitie hudby a jej prvkov ako intervencia v zdravotníctve, vzdelávaní a každodennom prostredí s jedincom, skupinou, rodinou alebo komunitou, ktorá sa snaží o optimalizáciu kvality ich života a zlepšenie ich fyzického, sociálneho, komunikačného, emocionálneho, intelektuálneho a duševného zdravia a pohody. Výskum, prax vzdelávanie a klinický výcvik v muzikoterapii vychádzajú z profesijných štandardov v súlade s kultúrnym, spoločenským a sociálnym kontextom, (WFMT, 2011) .

Napriek tomu, že podrobná analýza vplyvu hudby na človeka by si vyžiadala oveľa viac teoretických poznatkov a priestoru, než umožňuje táto práca, pokúsim sa, v súlade s jej zámerom, nájsť styčné body sociálnej pedagogiky a využitia pozitívnych účinkov moci hudby v praxi. Ako báza pre tento postup by mohla slúžiť pedagogická muzikoterapia, ktorá je podľa Zeleiovej „zameraná na ovplyvňovanie procesov učenia, komunikácie a sociálnej integrácie. Zlepšuje kognitívnu funkčnosť (vnímanie, pamäť, pozornosť) a telesnú funkčnosť (podpora pohybu, reči) organizmu. Jej ťažiskom je rozvíjanie osobnosti, senzomotorických a sebaobslužných zručností a zlepšenie sociálnej integrácie ľudí s mentálnym telesným, alebo zmyslovým postihnutím. Muzikoterapia v takomto chápaní sa využíva hlavne pri tvorbe stimulačných programov a riadi sa komplexnými a individuálnymi cieľmi liečebnej, špeciálnej, prípadne sociálnej pedagogiky. Primárnym cieľom pedagogickej muzikoterapie je podpora, stimulácia, posilnenie a integrácia zdravých častí klienta.“ (Zeleiová in Amtmannová et al. 2007, s. 9)

Z definícií muzikoterapie vyplýva, že je to liečebne – výchovná metóda, zameraná na zlepšenie kvality života klienta, ktorá využíva ako prostriedok hudbu.

Smery výskumu, rozvoja a aplikácie muzikoterapie.

Problematika aplikácie a využitia hudby v oblasti pozitívneho pôsobenia na vývin osobnosti, prežívania voľného času u zdravých jedincov, aj v oblasti prevencie sociálno-patologických javov u detí a mládeže, stojí v centre pozornosti mnohých odborníkov u nás i v zahraničí. Ako uvádza M. Gerlichová, v ich prácach sa stretávame s rozličnými cestami a prístupmi k skúmaniu možností využitiu hudby v praxi, ktoré rozdelila na niekoľko smerov.

Aktuálne smery rozvoja muzikoterapie vo svete:

1. Výskum v oblasti skúmania mozgu a fyziologických reakcií v spojitosti s aplikáciou hudby a s muzikoterapiou, s ktorým sa spájajú mená ako T. Särkämö a M.Tervaniemi (Fínsko), P. Jananta a M. H. Thaut (USA), K. Akazava (Japonsko).
2. Rozsiahla oblasť muzikoterapeutickej klinickej praxe, napr. na poli psychiatrie Ch.Gold a G. Trondalen (Nórsko), J. Erkkila (Fínsko), J.de Backer (Belgicko), v oblasti starostlivosti o deti s rozličnými ochoreniami P. Kern (USA), v oblasti neurorehabilitácie a poškodení mozgu D. Aldridge (Spojené kráľovstvo) a S. Gilbertson (Nórsko).
3. Psychologická a psychoterapeutická oblasť, zameraná na výskum hudobnej psychológie a hudby pre pocit pohody a zdravie S. Koelsch (Nemecko) a P. N. Juslin (Švédsko), analytickú muzikoterapiu R. Benenzon (Brazília) a B. B. Scheiby (USA).
4. Aspektom vzťahujúcim sa k sociálnym a kultúrnym problémom spoločnosti a muzikoterapii sa venujú z pohľadu otázok genderu a feminizmu S. Hadley (USA), z multikultúrnych pohľadov G. Tucek (Rakúsko), integrácii tradičnej a duchovnej východnej hudby a západnej muzikoterapie S. Sundar (India), W. Mastnak (Nemecko), muzikoterapii seniorov J. Pinson (USA).
5. Oblasť školstva a prevencie, kde rozvíja výskum muzikoterapie v rámci rodinnej terapie a u detí s vývinovými problémami A.Oldfield (Spojené kráľovstvo), u detí s poruchami správania C. Madsen (USA), v oblasti prevencie K. S. McFerran (Austrália), komunitnej muzikoterapie B. Stige (Nórsko), u detí so špeciálnymi potrebami J. Montgomery (USA) a výskumu muzikoterapie v oblasti hudobných škôl

a jej možnosťami uplatnenia pri vzdelávaní detí sa zaoberajú F. Baker (Austrália) a B. I. Wilson (USA. (Gerlichová, 2014).⁵

V Českej republike sa využitie hudby skúma, aplikuje a rozvíja najmä :

1. V oblasti medicíny a v zdravotníctve, hlavne v neurológii, psychiatrii, geriatrickej, pediatrii, fyziatrii apod.. Zameriava sa hlavne na problémy spojené s jednotlivými ochoreniami a využíva sa najmä na doplnenie iných terapeutických postupov. Časté je využitie muzikoterapie tam, kde môže prispieť k odvedeniu pozornosti pacienta od bolesti (napr. pri pôrode), vo fyzioterapii napr. pri metóde bazálnej stimulácie apod.
2. V oblasti školstva, vo výchove a vzdelávaní sa uplatňuje muzikoterapia ako edukatívna metóda, aj ako samostatná intervencia, najmä u detí so zdravotným postihnutím alebo znevýhodnením. V roku 2012 sa v súvislosti s využívaním pozitívnych účinkov hudby objavil v odbornej literatúre celkom nový pojem „muzikofiletika“ Uvedený termín sa používa hlavne v súvislosti so začlenením muzikoterapie do výchovy a vzdelávania, najmä v prípadoch, ak sa opierame o techniky muzikoterapie, ale našim cieľom nie je terapia. Podľa muzikoterapeutov L. Holzera a S. Drlíčkovej, ktorí tento pojem zaviedli, *„Muzikofiletiku možno definovať ako hraničnú disciplínu medzi muzikoterapiou a pedagogikou. Používa muzikoterapeutické techniky na podporu a rozvoj výchovno vzdelávacieho procesu.“* (Holzer, Drlíčková, 2012, s. 143). Chápanie muzikofiletiky výstižne charakterizuje V. Faltusová ako tvorivú zážitkovú aplikáciu základných muzikoterapeutických techník, ktorú možno využiť v oblasti školstva, zdravotníctva aj v sociálnej sfére ako prostriedok rozvíjajúci intelektový, psychoemočný, umelecký a všeobecne kultúrny potenciál človeka, jeho sociálnych zručností a ako prevenciu psychosociálnych zlyhávaní (Faltusová, 2014).
3. V oblasti sociálnej starostlivosti, v špeciálnej pedagogike, v sociálnej práci a v sociálnej pedagogike sa prostredníctvom využitia terapeutického uplatňovania hudby a hudobných prístupov dosahujú nie len liečebné ciele, ale aj saturácia sociálnych a psychických potrieb. Často sa uplatňuje v zariadeniach pre seniorov, pre zdravotne postihnutých, v stacionároch alebo v detských centrách. Podporná terapia hudbou môže významne prispievať k aktivizácii, rehabilitácii, eliminácii negatívnych

⁵ O vývoji muzikoterapie vo svete, pomerne vyčerpávajúcou formou, informuje publikácia od autorov Kantor, J., Lipský, M. , J. Weber a kol. KANTOR, Jiří, Matěj LIPSKÝ a Jana WEBER. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 295 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2846-9.

dôsledkov dlhodobého pobytu, zvyšovať pohodu a zlepšovať prostredie ako súčasť voľnočasových aktivít. Možno tu spomenúť napr. práce Vitálovej (2007), Zeleiovej (2007), Gerlichovej (2014), Moravčíkovej (2012), Tokovskej (2011).

4. V oblasti duševnej hygieny a pozitívnej psychológie sa stále viac uplatňuje možnosť využitia hudby a muzikoterapeutických programov (napr. počúvanie hudby, aktívna podpora pri hre na tradičné aj netradičné hudobné nástroje a pri speve, pohybové aktivity pri hudbe, hudobné modelovanie a improvizácie, kompozícia hudby a iné) pri prevencii a zlepšovaní kvality života človeka (well – being) a ako podpora a rozvoj osobnosti zdravého jedinca.

Na odbornú úroveň muzikoterapie, dodržiavanie profesných pravidiel, kvalifikačných štandardov a etických požiadaviek z hradiska terapeutických odborov v Českej republike aj v Európe dohliada Muzikoterapeutická asociace České republiky (CZMTA), ktorá je neziskové profesné združenie muzikoterapeutov, ktoré je zároveň otvorené všetkým záujemcom o muzikoterapiu. Viac o CZMTA vid' Príloha P 1.

2.3 Možnosti využitia účinkov hudby v práci sociálneho pedagóga.

Sociálna pedagogika a sociálny pedagóg.

Sociálna pedagogika patrí k pomáhajúcim profesiám a jedným z jej hlavných cieľov je poskytovať pomoc, tak v zmysle efektívnej intervencie pri riešení krízovej alebo problémovej situácie, ako aj prevencie ich vzniku. Ak sa zamýšľame nad otázkou využitia hudby v praxi sociálneho pedagóga, je potrebné aspoň stručne charakterizovať túto aplikovanú vednú disciplínu a kompetencie vyžadované pre výkon uvedenej profesie. Vychádzam pri tom z poznatkov prezentovaných v súčasnej odbornej literatúre s dôrazom na aspekty, ktoré sú významné pre cieľ mojej práce.

Sociálna pedagogika je špeciálna aplikovaná spoločenskovedná disciplína, ktorá má dve dimenzie – sociálnu (danú podmienkami danej spoločnosti) a pedagogickú (pedagogickými prostriedkami sa snaží minimalizovať rozpory v týchto podmienkach). Sociálna pedagogika sa zameriava na vzťah jedinca a spoločnosti; skúma ako výchovné otázky spojené s rizikovými, ohrozenými a marginálnymi skupinami, tak otázky, ktoré sa týkajú celej spoločnosti a súvisia so zabezpečením optimálnych vzťahov a súladu medzi potrebami jedinca a spoločenským prostredím v záujme jeho sociálnej integrácie,

zdravého životného štýlu a kvality života. Kladie dôraz na starostlivosť o ohrozené deti a mládež a o osoby, ktoré majú ťažkosti s adaptáciou na prostredie a na prevenciu sociálnych deviácií. Sociálna pedagogika uplatňuje rozličné formy výchovnej a vzdelávacej práce a aplikuje nástroje a postupy pre adekvátne zvládanie náročných, problémových a konfliktových životných situácií. Jedným zo základných znakov sociálnej pedagogiky je jej transdisciplinárnosť - sústreďuje, spája a ďalej rozvíja teoretické poznatky humanitných, pedagogických a ďalších vedeckých disciplín.

Vzhľadom na uvedené atribúty tejto vednej disciplíny sa domnievam, že zaradenie problematiky využitia hudby, hudobných prístupov a muzikoterapie v sociálnej pedagogike do oblasti metód sociálnej výchovnej práce je dôvodné a osožné.

Sociálna pedagogika sa uplatňuje najmä na báze sociálnej - výchovnej práce v rozličných výchovných zariadeniach, v oblasti vlastných výchovných činností (najmä spätých s problematikou voľného času), pri reedukačnej a resocializačnej činnosti a poradenských a depistážnych činnostiach. Ďalšie uplatnenie nachádza pri organizácii rozličných akcií, kurzov, školení, seminárov, táborov apod. na poli tvorby rozličných programov a projektov, vzdelávanie a osvetu (napr. výchovných pracovníkov, sociálnych pracovníkov, verejnosti apod.) a vo vedeckovýskumnej činnosti.

Sociálna pedagogika sa podľa B. Krausa v praxi realizuje

- (1) na úseku rezortu školstva, mládeže a telovýchovy napr. v školách (kde je však zatiaľ na okraji záujmu), školských družinách, v základných umeleckých školách, domovoch mládeže a detských domovoch, v strediskách voľného času, inštitúcie ochrany výchovy, inštitúcie výchovného poradenstva (vrátane profesie výchovných poradcov na školách), systémoch preventívnej výchovnej starostlivosti ako krízové centrá alebo strediská pre mládež,
- (2) v rezorte spravodlivosti napr. penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť,
- (3) v rezorte zdravotníctva napr. v nemocniciach, liečebniach pre dlhodobo chorých, v psychiatrických liečebniach, rehabilitačných inštitúciách, protidrogových centrách ,
- (4) v rezorte sociálnych vecí napr. v ústavoch sociálnej starostlivosti, v oblasti starostlivosti o seniorov, sociálni asistenti, kurátori,
- (5) v rezorte vnútra, napr. vo verejnej správe, v azylových a utečeneckých zariadeniach, v službách pre verejnosť, na úseku prevencie kriminality ,

(6) v neštátnych neziskových organizáciách, napr. pomoc zdravotne postihnutým, mentálne postihnutým, občanom v hmotnej a sociálnej núdzi, ľuďom bez domova, obetiam trestných činov, obetiam násilia, v resocializačných zariadeniach, ako všeobecne prospešné služby v oblasti neformálneho i formálneho vzdelávania a výchovy a mnohé iné. (Kraus, 2008).

Sociálny pedagóg pracuje väčšinou s ľuďmi v nepriaznivej životnej či sociálnej situácii, ktorá môže negatívne vplývať na ich sociálnu a psychickú integritu. Aj v prípadoch, keď sa okruh činností a prax sociálneho pedagóga týka psychicky a fyzicky zdravých ľudí, ide najčastejšie o potrebu pomoci a podpory pri dosahovaní životnej spokojnosti a mobilizácii síl. Dôležitou, no zrejme nie celkom docenenou metódou k docieleniu harmónie by mohla byť aj v sociálnej pedagogike uzdravujúca sila hudby.

Model profesie „sociálny pedagóg“ je podľa S. Laca veľmi zložitý a rôznorodý; jeho práca má mnoho spoločného s profesiou učiteľa, psychológa, psychoterapeuta. Sociálny pedagóg sa zameriava na deti, mládež a dospelých, čo sa premieta aj pri jeho pôsobení, kde je jeho činnosť pomáhajúca a to preventívna, výchovná, vzdelávacia, prevýchovná, intervenčná, poradenská. Ako ďalej uvedený autor píše, sociálny pedagóg plní úlohy sociálnej výchovy, podpory prosociálneho, etického správania, sociálnopedagogickej diagnostiky prostredia a vzťahov, sociálnopedagogického poradenstva, prevencie sociálnopatologických javov a reedukácie správania. Vykonáva expertíznu činnosť a osvetovú činnosť. Vo všetkých uvedených oblastiach uplatnenia sociálnej pedagogiky je primárnym predpokladom jej prínosu vysoká úroveň profesionality sociálneho pedagóga. Každý sociálny pedagóg by mal byť predovšetkým tvorivý a zároveň kvalitne pripravený na prax vo svojom odbore. Je však neisté, či je dnes absolventom odboru sociálna pedagogika celkom jasné, v čom by mali dosahovať vysokú úroveň profesionality (a tiež či sa dá u nich v súčasnosti v tejto súvislosti uvažovať o tom, že pociťujú určitú profesijnú identitu) (Laca, 2011). *„Profesijná identita je zreteľné uvedomenie si podstaty vlastnej profesionality a uvedomenie si miesta profesie v systéme sociálnych kategórií a vzťahov. Je charakterizovaná vysokým stupňom sebauvedomenia, autonómie a sebakontroly profesijnej komunity pri vykonávaní profesie a tiež vysokým vedomím a prežívaním príslušnosti k nej., (Kosová, 2006 , s.10).*

Na to, aby bola dosiahnutá vysoká úroveň profesionality a profesijná identita sociálnych pedagógov, je nevyhnutná stabilizácia odboru sociálna pedagogika, čo predpokladá túto

profesiou jasne vyprofilovať, začleniť túto profesiou do katalógu profesií a usilovať sa zvyšovať jej status a precízne vymedziť kompetencie sociálneho pedagóga.

Kompetencie sociálneho pedagóga.

B. Kraus charakterizuje kompetencie ako „ *požiadavky, ktoré v sebe zahrnujú určitú výbavu vedomostí, isté spektrum praktických (sociálnych) zručností a určitú profesionálne-etickú identitu.*“ (Kraus, 2008, s. 200).

Vymedzeniu kompetencií sociálneho pedagóga bolo u nás venované veľa pozornosti zo strany erudovaných odborníkov a tieto otázky boli spracovávané aj ako téma bakalárskych, diplomových a dizertačných prác. Túto pomerne širokú otázku rozpracovali či empiricky skúmali mnohí autori, napr. Laca, 2011; Kraus, 2001 a 2008; Határ, 2010; Bakošová, 2005; Hroncová, 2009; Emmerová, 2004; Kamarášová, 2009; Medzinárodná asociácia sociálnych pedagógov, 2006 a ďalší.

Vzhľadom k cieľu tejto práce vzniká otázka, či ku kompetenciám sociálneho pedagóga, ako odborníka z oblasti pomáhajúcich profesií, môžeme podľa cieľovej skupiny s ktorou pracuje začleniť okrem všeobecných profesijných kompetencií a radu ďalších špecifické kompetencií, ktoré sociálny pedagóg pri svojej praktickej činnosti využíva aj kultúrnu a hudobnú gramotnosť, základné znalosti a zručnosti v oblasti hudobnej psychológie, sociológie hudby a muzikoterapie. Jednotlivé modely kompetencií sú si obsahovo podobné; keďže cieľom tejto práce je hľadať možnosti využitia hudby, muzikoterapie a muzikofiletiky v práci sociálneho pedagóga, nebudem venovať veľa priestoru problematike širších či všeobecných kompetencií sociálneho pedagóga, ale obmedzím sa iba na otázku či, do akej miery a kam možno zaradiť k špecifickým kompetenciám sociálneho pedagóga vyššie uvedené znalosti.

Z. Bakošová rozdelila kompetencie sociálneho pedagóga na všeobecné a špecifické. K špecifickým kompetenciám patria:

- kompetencia výchovno-vzdelávacia (edukačná),
- kompetencia prevýchovy,
- kompetenciu poradenstva,
- kompetencia prevencie
- kompetenciu manažmentu (Bakošová, 2005).

- M. Niklová k nim pridáva sociálnu kompetenciu, ktorá obsahuje schopnosť spolupracovať s rodinami, pedagógmi a s ďalšími odborníkmi (Niklová, 2013).

B. Kraus zdôrazňuje, že sociálny pedagóg musí disponovať

- určitou výbavou vedomostí, kam radí vedomosti širšieho spoločensko-vedného základu a špeciálne vedomosti,
- praktických (sociálnych) zručností na báze bohatej výbavy v oblasti sociálnej komunikácie a diagnostiky,
- má vedieť využívať metódy sociálno pedagogickej prevencie, terapie,
- viesť dokumentáciu (Kraus, 2001; 2008)

C. Határ ku kľúčovým kompetenciám sociálneho pedagóga radí tieto kompetencie

- poradenská,
- edukatívna a reedukatívna,
- sociálno pedagogicko-diagnostická a prognostická kompetencia,
- kompetencia sociálno-výchovnej prevencie, intervencie, profylaxie a terapie,
- organizačno-manažérska,
- evaluačná,
- administratívna a kooperačná kompetencia,
- komunikačná kompetencia,
- sociálna a (re) socializačná kompetencia,
- integračno-kompenzačná a facilitátorská kompetencia,
- sociálne a výchovne rehabilitačná kompetencia,
- osobnosť aktivizujúca, stabilizujúca a usmerňujúca kompetencia,
- kompetencia sociálno-pedagogického výcviku,
- vedeckovýskumná kompetencia uplatňovaná najmä v oblasti pedagogického výskumu a socio-edukačnú realitu pokusne pretvárajúca kompetencia (Határ, 2011).

Do všetkých týchto modelov by bolo možné pod niektorú z uvádzaných kompetencií včleniť aj špecifické kompetencie týkajúce sa uplatňovania metód muzikoterapie a hudobných prístupov, ktoré môže sociálny pedagóg kreatívne uplatňovať vo svojej praxi. Model kompetencií sociálneho pedagóga spracovala aj Medzinárodná asociácia sociálnych pedagógov (A Common Platform for Social Educators in Europe – AIEJI, 2009). Kompetencie poníma v zmysle akcieschopnosti sociálneho pedagóga v rámci jeho práce, ktorá zlučuje vedomosti, zručnosti, intelektuálne, praktické a sociálne kompetencie,

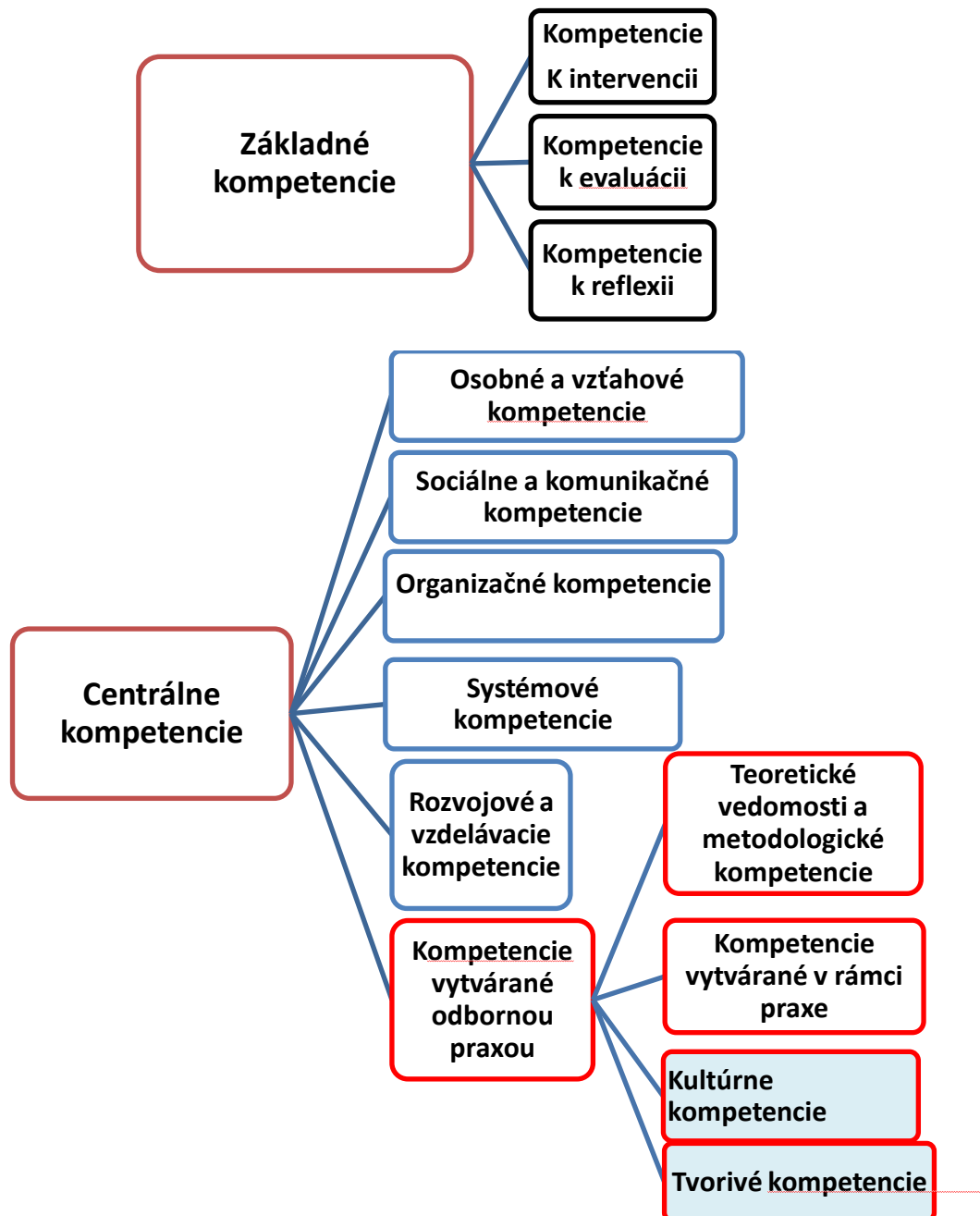
ako aj postoje a motiváciu.. V rámci prezentovaného modelu rozlišuje dve dimenzie kompetencií sociálneho pedagóga - kompetencie základné a centrálné. Tieto dve dimenzie ešte delí na ďalšie čiastkové kompetencie (obrázok č.1)

Keď budeme vychádzať z modelu AIEJI (A Common Platform for Social Educators in Europe), je kľúčovou oblasťou z pohľadu uplatnenia účinkov hudby a muzikoterapie v práci sociálneho pedagóga dimenzia zaradená pod Centrálné kompetencie nazvaná **Kompetencie vytvárané odbornou praxou**, ktoré sa zakladajú na využívaní znalostí, zručností, kompetencií v praxi a na ich zlepšovaní. Tieto kompetencie rozdeľuje Medzinárodná Asociácia sociálnych pedagógov na štyri skupiny:

1. **Teoretické vedomosti a metodologické kompetencie**, kam patria znalosti pedagogiky, psychológie, sociológie, filozofie, antropológie, ale aj znalosti metód a spôsobov intervencie a výchovného pôsobenia
2. **Kompetencie vytvárané v rámci praxe**
3. **Kultúrne kompetencie**, ktoré vyžadujú medzi iným schopnosť využívať nástroje a významy, ktoré kultúra ponúka pre skvalitnenie života.
4. **Tvorivé kompetencie** - sociálny pedagóg má mať zručnosti a vedomosti v tvorivých činnostiach, pohybových aktivitách a hudbe, ktoré sú významnou súčasťou jeho práce (A Common Platform for Social Educators in Europe, 2006).

Tvorivé profesijné kompetencie je možné konkretizovať v závislosti od reálneho uplatnenia a zaradenia sociálnych pedagógov v praxi a od klientely či cieľových skupín, s ktorými pracuje. Do tejto dimenzie je možné začleniť kompetenciu pre uplatňovanie muzikoterapie, muzikofiletiky a hudobných prístupov. Napriek tomu, že kultúrne a tvorivé kompetencie neoddeliteľne patria k profesionálnej výbave sociálneho pedagóga a istú mieru hudobnosti má v sebe každý človek, nemožno očakávať, že každý absolvent tohto odboru bude po stránke odbornej aj ľudskej v rovnakej miere disponovať predpokladmi pre uplatňovanie muzikoterapie, muzikofiletiky a hudobných prístupov a bude mať náležitý záujem, motiváciu a potrebnú osobnú iniciatívu pri využití pozitívnych účinkov hudby v praxi.

Obr. č. 1 Kompetencie sociálneho pedagóga podľa AIEJI
Zdroj: AIEJI (2009) Úprava a preklad autor.



Odborná pripravenosť sociálneho pedagóga pre využitie hudby.

Sociálny pedagóg, ktorý chce pracovať v oblasti využitia hudby a muzikoterapie v praxi musí byť na túto prácu odborne pripravený a jeho osobnostné a charakterové vlastnosti, správanie, emočná a sociálna inteligencia, etika a morálka musia plne zodpovedať požiadavkám kladeným na pedagógov, špeciálnych pedagógov, lekárov a iné

pomáhajúce profesie. Po umeleckej stránke je veľkou výhodou, keď takýto sociálny pedagóg ovláda aj hru na nejaký hudobný nástroj, má dobrý hudobný sluch a hlasový prejav a vie sa orientovať v hudobných žánroch.

Vzdelávanie sociálnych pedagógov vychádza zo zámeru dosiahnuť dostatočnú personálnu a profesijnú vybavenosť týchto odborníkov, no nemá veľa priestoru pre integráciu takých špecifických problémových okruhov ako je muzikoterapia a využitie hudby do obsahovej štruktúry štúdia sociálnej pedagogiky. Vzhľadom k potrebe nadobúdania kompetencií v oblasti kultúrnych a tvorivých činností a aktivít sa tu javí ako vhodné doplnenie vzdelávania sociálnych pedagógov o špeciálnu disciplínu sociálne - pedagogicky zameranej muzikoterapie, vo forme voliteľnej prednášky, alebo ako ďalšie vzdelávanie vo forme vzdelávacích seminárov, kurzov či prednášok s touto orientáciou, ktoré ponúkajú niektorí renomovaní muzikoterapeuti.⁶ Viac v prílohe P II Garantované kurzy, semináre.

Aj niektoré vysoké školy, napr. Fakulta pedagogická ZČU v Plzni a Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci ponúkajú v rámci celoživotného vzdelávania akreditované kurzy alebo 3 semestrálne postgraduálne štúdium muzikoterapie, no získanie tohto odborného vzdelania býva na rozdiel od rozličných kurzov prístupné hlavne psychologom, lekárom alebo špeciálnym pedagógom. Ucelené vysokoškolské vzdelávanie v študijnom odbore muzikoterapia zatiaľ v Českej republike ani na Slovensku neexistuje, takže ani duálne štúdium (sociálna pedagogika + muzikoterapia) v našich podmienkach nie je zatiaľ možné.

Uplatnenie hudby a hudobnej činnosti v sociálnej pedagogike.

U otázky, kde je vhodné uplatnenie hudby a hudobnej činnosti – teda počúvania hudby, reprodukcie hudby a hudobnej tvorby treba brať do úvahy, že sa nejedná iba o jej terapeutické využitie v oblasti patológie, ale aj o oblasť pozitívneho ovplyvňovania harmonického rozvoja osobnosti u zdravej populácie, saturácie psychických, sociálnych, kultúrnych a spirituálnych potrieb človeka a o jej preventívnu funkciu. Predpokladám, že pre sociálnu pedagogiku je v oblasti využitia hudby určujúci najmä preukázaný pozitívny

⁶ L. Holzer hovorí, že muzikoterapiu indikujeme a aplikujeme všade, kde je potrebná, kde ju s ohľadom na našu profesiu a zameranie možno použiť. Jediným obmedzením je vlastná skúsenosť, zodpovednosť a profesionálna zdatnosť. Nemožno očakávať, že človek sa stane muzikoterapeutom po absolvovaní krátkoho seminára alebo kurzu. Odborný muzikoterapeut by mal absolvovať aspoň trojsemestrálne VŠ štúdium. Kurzy a semináre sú určené pre pracovníkov v pomáhajúcich profesiách, sociálnych a špeciálnych pedagógov, terapeutov LDN, odborníkov v oblasti prevencie sociálno-patologických javov, lekárov, psychologov, vychovávateľov, fyzioterapeutov, učiteľov, poskytovateľov sociálnych služieb, pracovníkov domovov pre seniorov, komunitných centier, doječenských ústavov, zariadení pre hendikepovaných, denných stacionárov apod. (Holzer, 2013).

vplyv hudby pri prevencii a terapii rôznych ťažkostí, porúch či sociálne patologických javov, alebo ako doplnenie liečby závažných ochorení, ale aj ako metóda rozvíjania osobnosti a zlepšovania kvality života zdravého jedinca, ktorý nie je nijako znevýhodnený.

Hudba má v starostlivosti a podpore klientov v mnohých oblastiach praxe sociálneho pedagóga unikátne miesto. Týka sa to napr. vzdelávacích, gerontologických, nápravných zariadení a rozličných ústavných foriem sociálnej starostlivosti, pri dlhodobom alebo trvalom pobyte klientov. Sociálny pedagóg môže efektívne a tvorivo pracovať s hudbou aj bez diagnostických a terapeutických cieľov a využívať ju ako súčasť socioterapie alebo aktivizácie, či v rámci voľnočasových aktivít (je pravdepodobné, že terapeutický efekt sa v konečnom dôsledku bude prejavovať v každom prípade).

Ak budem vychádzať z rozdelenia realizácie sociálnej pedagogiky v praxi v rôznych rezortoch a oblastiach podľa B. Krausa (2008), možno stanoviť okruhy uplatnenia hudby, muzikoterapie a hudobných činností v práci sociálneho pedagóga nasledovne:

Tabuľka č. 3 Možnosti využitia hudby, hudobných činností a muzikoterapie v sociálnej pedagogike podľa oblasti a cieľov.

OBLASŤ	UPLATNENIE (ciele)
<p>REZORT ŠKOLSTVA, MLÁDEŽE A TELOVÝCHOVY</p> <p>NAPR. ŠKOLY, ŠKOLSKÉ DRUŽINY, ZÁKLADNÉ UMELECKÉ ŠKOLY, DOMOVY MLÁDEŽE A DETSKÉ DOMOVY, STREDISKÁ VOENÉHO ČASU, INŠTITÚCIE OCHRANNEJ VÝCHOVY, SYSTÉMY PREVENTÍVNE VÝCHOVNEJ STAROSTLIVOSTI (KRÍZOVÉ CENTRÁ ALEBO STREDISKÁ PRE MLÁDEŽ)</p>	<p>Prevenia sociálne – patologických javov, muzikofiletika, voľnočasové aktivity, prevencia a zníženie dopadu porúch učenia, podpora detí a mládeže s vývinovými poruchami, so senzoričným a telesným postihnutím a špeciálnymi potrebami (strata a poškodenie zraku, nepočujúci a sluchovo znevýhodnení, mentálne znevýhodnení, deti s poruchou autistického spektra (PAS), motoricky znevýhodnení, logopédia a pomoc pri terapii porúch reči, muzikoterapeutická profylaxia - podpora harmonického rozvoja, pozitívne klíma školy a triedy, riešenie konfliktov, prevencia šikany a zneužívania návykových látok, rozvíjanie empatie, emočnej a sociálnej inteligencie, zlepšovanie komunikácie, ovplyvňovanie smerom k zdraviu a pozitívnemu vývinu osobnosti, relaxácia, odpočinok a zlepšovanie hudobných kompetencií detí a mládeže a ďalšie</p>
<p>REZORT SPRAVODLIVOSTI</p> <p>NAPR. PENITENCIÁRNA A POSTPENITENCIÁRNA STAROSTLIVOSŤ</p>	<p>Hudobné programy (tzv hudba za mrežami) - hra na hudobný nástroj, spev, nahrávanie hudby, vo väzniciach - konštruktívna a kreatívna súčasť procesu rehabilitácie (Lobo Jost, 2012) , terapeutické pôsobenie hudby na pozitívne uvoľnenie energie a stimuláciu tvorivého procesu, zvýšenie sebavedomia, zodpovednosti a disciplíny, súčasť relaxačného</p>

	programu vo väzniciach, zníženie recidívy, podpora tolerancie a vzájomného rešpektu medzi väzňami, znižovanie napätia a úzkosti. Počúvanie ezoterickej hudby, komunikatívna muzikoterapia a súčasť individuálnej a skupinovej ergo terapie, súčasť liečby páchatel'ov sexuálnych deliktov na de'och.
REZORT ZDRAVOTNÍCTVA NAPR. NEMOCNICE, LIEČEBNE PRE DLHODOBO CHORÝCH, PSYCHIATRICKÉ LIEČEBNE, REHABILITAČNÉ INŠTITÚCIE, PROTIDROGOVÉ CENTRÁ	Rehabilitácia, fyzioterapia, ergoterapia,, neuror rehabilitácia, geriatrická, onkologická, paliatívna oblasť, zlepšovanie motorických funkcií, zvýšenie kognitívnych schopností, aktivizácia, zachovanie a udržanie sebestačnosti u osôb s akýmkoľvek typom postihnutia, redukcia bolesti, tolerancia lekárskeho zásahov, spríjemnenie lekárskeho prostredia, podpora nevyliciteľne chorých a ich blízkych.
REZORT SOCIÁLNYCH VECÍ NAPR. ÚSTAVY SOCIÁLNEJ STAROSTLIVOSTI, OBLASŤ STAROSTLIVOSTI O SENIOROV	Ergoterapia, gerontológia, podpora osôb so senzorickým a telesným postihnutím a so špeciálnymi potrebami, pomoc pri neúspešnej socializácii, aktivizácia, zachovanie, zvyšovanie a udržanie samostatnosti a sebestačnosti, rozvíjanie sociálnych vzťahov, udržiavanie medzigeneračných vzťahov, podpora participácie človeka na bežnom živote.
REZORT VNÚTRA NAPR. AZYLOVÉ A UTEČENECKÉ ZARIADENIA, PREVENCIA KRIMINALITY, POLÍCIA, HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ ZBOR	Podpora v ťažkých životných situáciách, pozitívne ovplyvňovanie intrapersonálnych (coping) a interpersonálnych stratégií, multikultúrna výchova, posttraumatická starostlivosť.
NEŠTÁTNE NEZISKOVÉ ORGANIZÁCIE NAPR. POMOC ZDRAVOTNE POSTIHNUTÝM, MENTÁLNE POSTIHNUTÝM, OBČANOM V HMOTNEJ A SOCIÁLNEJ NÚDZI, ĽUĐOM BEZ DOMOVA, OBETIAM TČ, OBETIAM NÁSILIA, V RESOCIALIZAČNÝCH ZARIADENIACH, V OBLASTI NEFORMÁLNEHO I FORMÁLNEHO VZDELÁVANIA A VÝCHOVY	Práca s jednotlivcami, rodinami, skupinami alebo komunitami smerom k optimalizácii ich života, podpora v ťažkej životnej situácii, zlepšovanie fyzického a psychického zdravia a ďalšie možnosti podľa potrieb jednotlivých kategórií klientov.

Spracoval : autor

Je teda očividné, že možnosti pre využitie pozitívnych účinkov hudby a hudobných prístupov sa ponúka pomerne veľa aj v práci sociálneho pedagóga. Úspešný priebeh a pozitívne výsledky hudobných prístupov závisia ako od osobnosti a odbornej pripravenosti každého sociálneho pedagóga, ktorý sa jej venuje, tak od techník a metód, ktoré používa. Podľa výskumu Vereny Kast má na však iba 20 % výsledkov muzikoterapie vplyv voľba metódy a až 80% úspechu závisí od osobnosti jedinca, ktorý terapiu realizuje (Kast in Gerlichová, 2014).

Druhy hudobných prístupov (muzikoterapie) v práci sociálneho pedagóga.

Muzikoterapia či hudobné prístupy sa najčastejšie klasifikujú podľa niekoľkých kritérií.

1. Podľa toho, či ju človek uskutočňuje na sebe alebo prebieha na iných, sa delí na autoterapiu a heteroterapiu. V práci sociálneho pedagóga, realizovanej v rozličných zariadeniach, možno predpokladať hlavne využívanie heteroterapie, na ktoré je však nevyhnutná istá odborná pripravenosť. Hudobná autoterapia (samoliečba) je vhodná aj pre sociálnych pedagógov, hlavne za účelom udržiavania vlastnej duševnej hygieny, relaxácie a prevencie syndrómu vyhorenia.
2. Ďalšie kritérium je počet zúčastnených osôb, podľa ktorého hovoríme u heteroterapie o individuálnej (2 osoby), skupinovej (8 až 15 osôb) a hromadnej hudobnej terapii (viac ako 15 osôb). Niektoré práce používajú aj pojem kolektívna muzikoterapia pre spojenie terapie skupinovej a hromadnej. Skupiny sa rôznia podľa toho, v akom zariadení sociálny pedagóg pôsobí a podľa cieľa hudobných prístupov – môžu ich tvoriť klienti podľa veku (napr. deti, mládež, dospelí, seniori), podľa ochorenia alebo poruchy (napr. onkologickí pacienti, pacienti s Alzheimerovou chorobou, mentálne postihnutí, somaticky postihnutí apod.), podľa sociálne patologických javov (napr. delikventi, drogový závislí, obeť násillia, osoby bez domova, osoby vo výkone trestu apod.), alebo ide o zmiešané skupiny (napr. voľnočasové aktivity, relaxácia, a iné). Tieto skupiny môžu byť otvorené, variabilné aj uzavreté, fixné podľa toho, či je do nich umožnený vstup ďalších členov, alebo . V poslednej dobe je obľúbená komunitná hudobná terapia, ktorá je využívaná na prácu s prirodzene vytvorenými skupinami. Počet účastníkov v nich nie je obmedzený. Jedná sa napr. o rodinu, skupiny na pracovisku, v rozličných inštitúciách spoločnosť rovesníkov. Práca so skupinou prináša mnohé klady – rozvíja komunikáciu a kooperáciu zvyšuje pocit spolupatričnosti, uľahčuje zmenu postojov a správania, zvyšuje výkon. Terapia so

skupinou napomáha formovaniu dobrej sociálnej atmosféry a prispieva k eliminácii napätia a riešeniu konfliktov.

3. Z pohľadu účasti klienta na muzikoterapii hovoríme o jej delení na aktívnu a pasívnu, receptívnu muzikoterapiu. Aktívna si vyžaduje priamu spoluúčasť na terapii, hudobnú aktivitu klienta napr. prostredníctvom hry na hudobný nástroj, vokálneho prejavu, hudobnej tvorby (nejde o umeleckú úroveň výkonu, ale o podporu klientov) a pasívna, receptívna terapia vychádza z počúvania, vnímania reprodukovanej alebo aj živej hudby zvolenej podľa potreby klientov, alebo aj zo zvukov prírody (šum lesa, vody, spev vtákov), relaxácie, prípadne z nasledujúceho rozhovoru o prežitých dojmach z počutej hudby. Aktívna terapia prináša posilnenie sebavedomia, radosť z úspechu a stimuluje kreativitu (napríklad v USA pomerne známa „hudba za mrežami“ v nápravných zariadeniach). Pri receptívnej muzikoterapii klient hudbu nevytvára, iba ju počúva - vníma. Počúvať možno okrem hudby aj rozličné zvuky, prípadne aj ticho. Pasívna a aktívna zložka sa môžu vzájomne dopĺňovať a obmieňať.

Metódy a techniky hudobnej terapie v práci sociálneho pedagóga.

Napriek tomu, že hovoríme o využití hudby v práci sociálneho pedagóga, ktorý zatiaľ vo väčšine prípadov nie je plne kvalifikovaný muzikoterapeut, vzhľadom na ciele jeho práce je najvhodnejšie vychádzať pri nasledujúcej klasifikácii metód a techník z definícií metódy a techniky v muzikoterapii. „*Metóda je v muzikoterapii definovaná ako „zvláštny typ hudobnej skúsenosti používaný pre diagnostiku, intervenciu alebo evaluáciu“* (Bruscia in Kantor, 2009, s. 183). Technika je „*jednotlivá operácia alebo interakcia, ktorú terapeut použije k dosiahnutiu bezprostrednej reakcie klienta alebo k tvarovaniu jeho hudobnej skúsenosti“* (Bruscia in Kantor, 2009, s. 183).

Pre ilustráciu možno uviesť niekoľko často využívaných techník, ktorých uplatnenie má svoje miesto aj na mnohých úsekoch praxe sociálnych pedagógov.

1. Hudobná interpretácia. Reprodukcia hudobného materiálu (vokálne, hra na hudobný nástroj), hudobná produkcia pred obecnstvom (publikum nemusí byť verejnosť, ale napr. ostatní klienti).
2. Hudobná improvizácia. Klienti hrajú čo sa im zažiada (tzv. voľná improvizácia), alebo podľa stanovených pravidiel (štrukturovaná improvizácia). Táto technika je výhodná tým, že ide o celkom spontánne vyjadrenie hudby bez potreby znalosti nôt, či hry na hudobný nástroj.

3. Počúvanie hudby. Klient počúva hudbu a reaguje na ňu (slovne alebo neverbálne). Podľa cieľa môže ísť napr. o počúvanie relaxačné, imaginačné, percepčné a iné. Výber hudby závisí od okolností a cieľa (napr. nadviazanie kontaktu, aktivizácia, uvoľnenie, relaxácia, navodenie nálady) a od druhu klientov, ich hudobného vkusu, zdravotného stavu apod. (napr. seniori, alkoholicy, deti).
4. Kompozícia hudby. Vytváranie hudobného produktu - textu, melódie, piesne.
5. Hudobná relaxácia. Pasívne vnímanie hudby za účelom psychického a fyzického uvoľnenia a odbúrania stresu.
6. Pohybové aktivity pri hudbe. Spojenie hudby s tancom, maľovaním alebo inou činnosťou. Napomáhajú pohybovej koordinácii, zvyšovaniu obratnosti. Treba pri nich rešpektovať zdravotný stav a vek klientov.

Na záver tejto podkapitoly sa dotknem otázky vzťahu hudby a muzikoterapie, na dôležitosť ktorej upozorňuje významný český muzikoterapeut L. Holzer. Treba si uvedomiť, že samotná hudba sa nerovná muzikoterapii. Nie všetko, čo je dnes prezentované ako hudba, nie všetko, čo nazývame hudbou, nie všetky hudobné výtvyry, jednoducho nie každá hudba je vhodná a použiteľná ako muzikoterapia. Podľa Holzera si málokto uvedomuje, že u muzikoterapie je primárny cieľ terapeutický, zatiaľ čo v hudbe je primárny aspekt estetický a umelecký. Nie každý, kto sa cíti alebo prezentuje ako hudobník, alebo aj ním aj je, môže byť automaticky aj muzikoterapeut. Liečba hudbou je špeciálna disciplína a ten, kto sa jej chce venovať, by mal byť aj primerane odborne fundovaný (Holzer, 2013).

Negatívne účinky muzikoterapie

V súvislosti s využitím pozitívnych účinkov hudby, je potrebné dotknúť sa aj občas diskutovanej otázky či muzikoterapia, liečba hudbou, prináša aj nejaké nebezpečenstvá, alebo riziká.

V literatúre sa nájdú zmienky o diagnózach, kde by mala byť muzikoterapia kontraindikovaná. Najčastejšie sa uvádzajú akútne psychotické stavy (hlavne schizofrénia v akútnom štádiu), muzikogénna epilepsia, alebo amúzia, teda nedostatok či strata zmyslu pre hudbu. Podľa L. Holzera a jeho spolupracovníkov sa v ich dlhoročnej praxi ani jeden takýto prípad neobjavil a dosiaľ ani žiadny výskum nepotvrdil opodstatnenosť takýchto tvrdení. (Holzer, 2013).

M. Gerlichová upozorňuje na potrebu zachovávanía nasledujúcich bezpečnostných pravidiel pri muzikoterapii :

1. Ak sa jedinec bráni určitému druhu hudby, treba postupovať obozretne, pretože podvedomie človeka tak nereaguje bezdôvodne.
2. Niektorý typ hudby môže vybaviť vo vedomí traumatické zážitky, treba s ňou pracovať citlivo.
3. U osôb so závislosťami nie je vhodné používať monotónnu, rytmickú hudbu, ktorá sama vyvoláva závislosť.
4. U pacientov so záchvatovými ochoreniami (napr. epilepsia) nepoužívať príliš intenzívnu a dráždivú hudbu. Podľa uvedenej autorky táto hudba môže vyvolať záchvat (či sa v jej praxi takáto situácia vyskytla, neuvádza).
5. U žien v posledných troch mesiacoch gravidity nepoužívať hudbu s intenzívnym rytmom, napr. bubnovanie (pre riziko predčasného pôrodu).
6. Neexperimentovať s hudbou pri pokusoch dosiahnuť zmenené stavy vedomia. Hrozí riziko veľmi vážneho poškodenia klienta (Gerlichová, 2014).

Domnievam sa, že prípady nepriaznivého účinku muzikoterapie (pokiaľ ju používa dostatočne odborne fundovaný pracovník) sa v práci muzikoterapeutov nevyskytujú. To však neznamená, že pracovník bez dostatočných znalostí a skúseností, či pri použití nevhodnej hudby, sa nemôže dočkať negatívneho efektu.

2.4 Zhrnutie teoretickej časti

Hudba je prirodzenou súčasťou harmónie celého vesmíru a teda aj života človeka. Záujem o jej skúmanie trvá už viac ako dve tisícročia a poznávanie hudby a jej vplyvu na ľudský organizmus je stále zdrojom inšpirácie a nových poznatkov. S ohľadom na tému tejto práce ponímam pod pojmom hudba, na rozdiel od „hudby“ existujúcej v prírode, jedine zámerne vytvárané, špecificky organizované zvukové a tónové ľudské produkty, ktoré sú viazané výhradne na ľudskú spoločnosť. Súčasťou ontogenézy človeka je aj hudobný vývin, ktorý je považovaný za súčasť harmonickej kultivácie ľudskej osobnosti. Hudba plní v živote spoločnosti a každého jedinca viacero významných funkcií. Prejavy pôsobenia hudby možno sledovať v rovine somatickej, psychickej a sociálnej. Vnímanie hudby nie je pasívne, ale je to tvorivý akt, konfrontácia toho, čo človek počuje, s vlastnými skúsenosťami a zážitkami, či už rýdzo fyziologickými, kinestetickými či psychologickými, citovými aj myšlienkovými. Prežívanie hudby je individuálne a ovplyvňuje ho mnoho faktorov, počínajúc osobnostnými vlastnosťami jedinca a jeho celkovou hudobnosťou až

po jeho životný štýl a kultúrnu úroveň. Recepcii hudby - hudobnému vnímaniu a prežívaniu hudby venujú odborníci pozornosť nie len z aspektu jej preukázateľných pozitívnych účinkov, ale aj z pohľadu ochrany pred prípadným negatívnym vplyvom hudobného hluku.

Muzikoterapia je odborné uplatnenie hudby v záujme zdravia človeka. Využitie priaznivých účinkov hudby prostredníctvom muzikoterapie je účinným prostriedkom pri prevencii a liečbe mnohých zdravotných ťažkostí a handicapov, rovnako ako pri zvyšovaní kvality života zdravých ľudí, ktorí nie sú nijako znevýhodnení. Cielené využitie muzikoterapie je preto adekvátne a osožné aj na mnohých úsekoch a oblastiach práce sociálneho pedagóga. Predpokladom vhodného priebehu a úspešného využitia hudobných prístupov v praxi je vysoká úroveň profesionality a odbornej pripravenosti sociálneho pedagóga a nadobudnutie špecifických odborných kompetencií pre uplatňovanie muzikoterapie, muzikofiletiky a hudobných prístupov. V prípade, že sociálny pedagóg osobnostne i odborne spĺňa uvedené požiadavky, má možnosť realizovať vo svojej práci veľa druhov, metód a techník hudobnej terapie v prospech širokého spektra klientov.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 EMPIRICKÝ VÝSKUM

Praktická část tejto práce nadväzuje na časť teoretickú. Je venovaná empirickému výskumu, ktorého výsledky by mohli pomôcť rozšíriť špecifické kompetencie sociálnych pedagógov, prípadne prispieť k rozšíreniu vzdelávania či ďalšieho vzdelávania sociálnych pedagógov o poznatky v oblasti využitia odborného pôsobenia hudbou na človeka. Podľa Gavoru „*Empirický výskum spočíva v získaní terénnych dát...*“ Ako ďalej tento autor uvádza, deskriptívny výskum nie je založený na hypotézach, ale stačí formulovať výskumné otázky. Takýto výskum „...*skúma jeden alebo niekoľko javov (premenných), medzi ktorými však výskumník neskúma vzťah. Zachytáva ich samostatne.*“ (Gavora, et al. 2010).

3.1 Ciele výskumu a výskumné otázky

Hlavným cieľom tohto empirického deskriptívneho výskumu je zistiť, so zreteľom na uplatnenie hudobných prístupov v odbore sociálna pedagogika, vzťah študentov odboru sociálna pedagogika k hudbe a ich záujem o jej využitie vo svojom odbore v praxi.

Dielčie ciele sú :

- zistiť informovanosť študentov odboru sociálna pedagogika o hudbe ako o prostriedku k zlepšeniu psychickej rovnováhy a telesnej kondície,
- zistiť záujem študentov odboru sociálna pedagogika o oblasť aktívneho i pasívneho využívania hudby vo voľnom čase a terapie zvukom a hudbou,
- posúdiť hudobnosť, poslucháčske preferencie a hudobnú gramotnosť študentov odboru sociálna pedagogika,
- popísať a zhodnotiť možnosti začleniť do profesijných kompetencií sociálneho pedagóga aj kultúrnu a hudobnú gramotnosť, základné znalosti z oblasti psychológie a sociológie hudby a muzikoterapie.

Z týchto cieľov vyplynuli **výskumné otázky**, na ktoré by mal výskum nájsť odpovede:

1. Aký je vzťah študentov odboru sociálna pedagogika k hudbe?
2. Aká je úroveň hudobnej gramotnosti študentov odboru sociálna pedagogika?
3. Aké sú poslucháčske preferencie študentov odboru sociálna pedagogika?
4. Ako sú študenti odboru sociálna pedagogika informovaní o využití hudby ako metódy zámerného a cieľavedomého zlepšenia psychickej rovnováhy človeka?

5. Majú študenti odboru sociálna pedagogika záujem o využitie hudby vo svojom odbore a vo svojej práci?
6. Majú študenti odboru sociálna pedagogika možnosť uplatniť poznatky získané štúdiom v praxi?

3.2 Metóda a organizácia výskumu, charakteristika výskumnej vzorky

Metóda a technika výskumu.

Aby bolo možné, vzhľadom k cieľu môjho výskumu, získať potrebné údaje, zvolil som si pre ich zber pomerne často využívanú kvantitatívnu výskumnú stratégiu prostredníctvom dotazníkového šetrenia a techniku elektronického dotazníka. Túto výskumnú techniku som si vybral pre možnosť získať potrebné množstvo údajov za pomerne krátky čas a pre jej ďalšie nesporné výhody – ekonomickosť, časovú a lokálnu nezávislosť, dobré zaistenie anonymity, automatickú administráciu a presnosť i rýchlosť elektronického vyhodnotenia. Pri zostavovaní dotazníka som použil zatvorené položky vo forme dichotomickej, aj položky vo forme jednoduchého a viacnásobného výberu, doplnené o niekoľko polouzavretých položiek a otvorených položiek s možnosťou voľných odpovedí. Celkový počet položiek je 30. Dotazník som v záujme správneho porozumenia otázok spracoval v českom jazyku, keďže je to materinský jazyk mojich respondentov. Napriek tomu, že zrozumiteľnosť slovenčiny pre Čechov je výrazne nadpriemerná, 22 rokov po rozdelení spoločného štátu, sa stále viac prejavuje priepasť v porozumení druhého jazyka. (Vzor dotazníka P III).

Položky dotazníka podľa oblastí skúmania.

1. základné údaje (položky 1 – 10)

- charakteristika výskumného súboru, demografické údaje (1 – 4)
- významné údaje vo vzťahu k štúdiu (5 – 11)

2. vzťah k hudbe (položky 12 – 23)

- hudobnosť- vzťah k hudbe (12 – 14)
- hudobnosť – vykonávanie hudobnej činnosti (15 – 17)
- hudobné preferencie (18 – 19)
- hudobná gramotnosť a hodnotenie svojho hudobného nadania (20 – 23)

3. využitie hudby v sociálnej pedagogike (položky 24 – 30)

- informovanosť o muzikoterapii a možnostiach zámerného terapeutického pôsobenia hudbou (24 – 27)
- reálne možnosti využitia hudby v sociálnej pedagogike a záujem o muzikoterapiu (28 - 30).

Dotazník som pred jeho distribúciou pilotne odskúšal na 4 respondentoch so zámerom overiť, či sú otázky zrozumiteľné, správne formulované, či nie sú niektoré položky nadbytočné a v prípade potreby odstrániť chyby. Jednu položku som následne odstránil a formuláciu dvoch som pozmenil.

Charakteristika výskumnej vzorky.

Výber respondentov bol predurčený témou mojej práce, z ktorej vyplýva, že výberovým súborom sú študenti odboru sociálna pedagogika. Zameral som sa na študujúcich v študijnom programe Špecializácia v pedagogike, odboru Sociálna pedagogika (kombinované štúdium), ktorí zodpovedajú tomuto výberovému znaku. Títo študenti študujú popri svojom zamestnaní a možno predpokladať, že majú pomerne jasnú predstavu o uplatnení poznatkov získaných štúdiom sociálnej pedagogiky vo svojej praxi, čo považujem vo vzťahu k cieľom mojej práce – zistenie záujmu o využitie hudobných prístupov a muzikoterapie v praxi a o prípadné rozšírenie špeciálnych kompetencií sociálneho pedagóga – za dôležité.

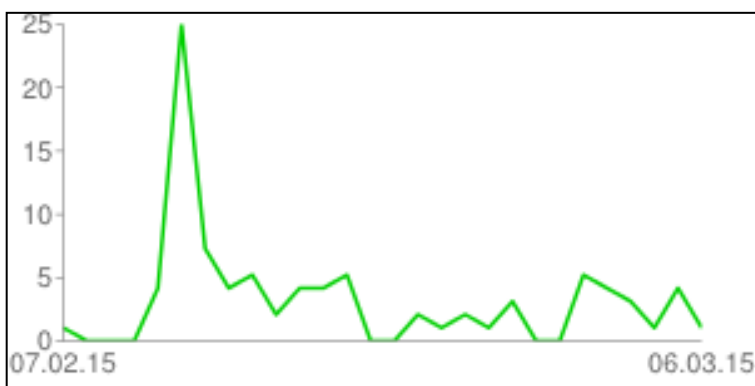
Organizácia výskumu.

Výskum sa uskutočnil v čase od 7. 2. 2015 do 6. 3. 2015 (Graf č.1 Denný počet odpovedí).. Elektronický dotazník som rozoslal 230 študentkám/om bakalárskeho štúdia v študijnom programe Špecializácia v pedagogike odboru Sociálna pedagogika Institutu mezioborových studií Brno, Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati v Zlíně. Oslovených študentov som poprosil o spoluprácu aj priamou osobnou formou prostredníctvom stránky [www. spolužáci.cz](http://www.spolužáci.cz).

18 e-mailov sa vrátilo ako nedoručených, z 212 ostávajúcich sa vrátilo celkove 90 dotazníkov (návratnosť 42,45 %), z ktorých boli 3 vyradené (vyplnené nesprávne) a 87 dotazníkov bolo riadne vyplnených. Hoci nízka návratnosť patrí k nevýhodám dotazníka, považujem ju, vzhľadom na očakávanú kolegiálnu zo strany oslovených respondentov, za prekvapivú. No domnievam sa, že sa neodráža na výpovednej hodnote vypracovaného materiálu, ktorý poskytol dostatok údajov pre závery, ktoré si nenárokujú

širokú generalizáciu, ale vzťahujú sa iba na určitú skupinu respondentov, v tomto prípade študentov a študentiek odboru Sociálna pedagogika (ženy aj mužov označujem v texte názvom „respondenti“, abstrahujúcim od biologického rodu). Získané údaje boli následne sumarizované, výsledky prezentované v grafoch a tabuľkách boli popísané, analyzované, interpretované a vyhodnotené vo vzťahu k stanoveným výskumným otázkam. Grafické znázornenie údajov a český jazyk v texte tabuliek a grafov boli podmienené použitím elektronického dotazníka.

Graf č. 1 Denný počet odpovedí



3.3 Výsledky výskumu a ich interpretácia

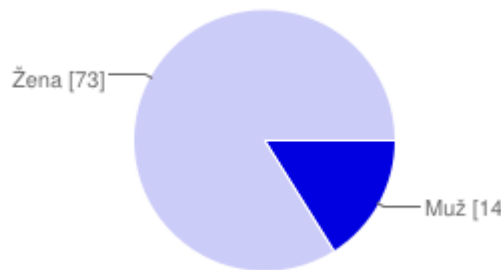
I. Základné údaje (položky 1 – 11).

Charakteristika výskumného súboru (1 - 4)

1. Pohlavie respondentov

Výskumný súbor tvorí celkove 87 respondentov, z toho je 73 žien (83,91%) a 14 mužov (16,09%).

Graf č.2. Pohlavie



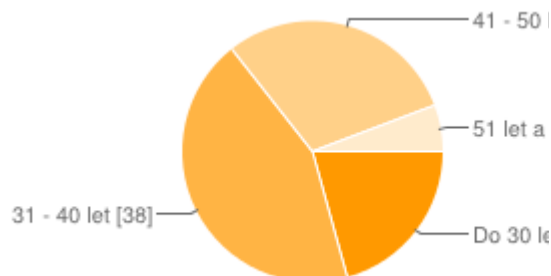
Tab.č. 4. Pohlavie

Muž	14	16,09 %
Žena	73	83,91 %

2. Vek respondentov

Graf č.3 a Tabuľka č. 5 prezentujú vek osôb, ktoré sa zúčastnili výskumu. Vo veku do 30 rokov bolo 18 respondentov (20,69%), väčšina respondentov bola vo veku 31 až 40 rokov (38, teda 43,68%), od 41 do 50 rokov malo 26 osôb (29,88%) a nad 51 rokov bolo 5 respondentov (5,75%).

Graf č.3. Vek



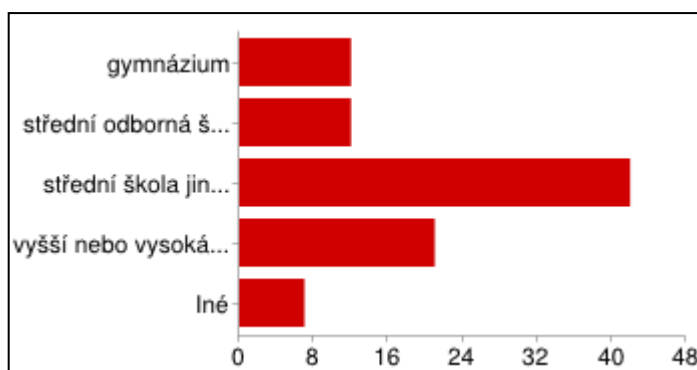
Tab.č. 5. Vek

Do 30 let	18	20,69 %
31 - 40 let	38	43,68 %
41 - 50 let	26	29,88 %
51 let a viac	5	5,75 %

3. Najvyššie ukončené vzdelanie respondentov

Čo sa týka najvyššieho ukončeného vzdelania, najviac respondentov dosiahlo stredoškolské vzdelanie; z toho 10 osôb absolvovalo gymnázium (11,50%), 10 (11,50%) respondentov uviedlo strednú odbornú školu s pedagogickým, zdravotníckym alebo sociálnym zameraním, 42 (48,27%) strednú školu s iným zameraním a 18 (20,69%) dosiahlo vyššie alebo vysokoškolské vzdelanie. 7 (8,04%) respondentov uviedlo iné školy (viď Graf č. 4 a tabuľka č. 6). Údaj o vzdelaní a absolvovanej škole bol pre výskum zaujímavý z aspektu prípadného vzťahu typu vzdelania a záujmu o využitie hudby v sociálnej pedagogike.

Graf č.4. Vzdelanie



Tab.č. 6. Vzdelanie

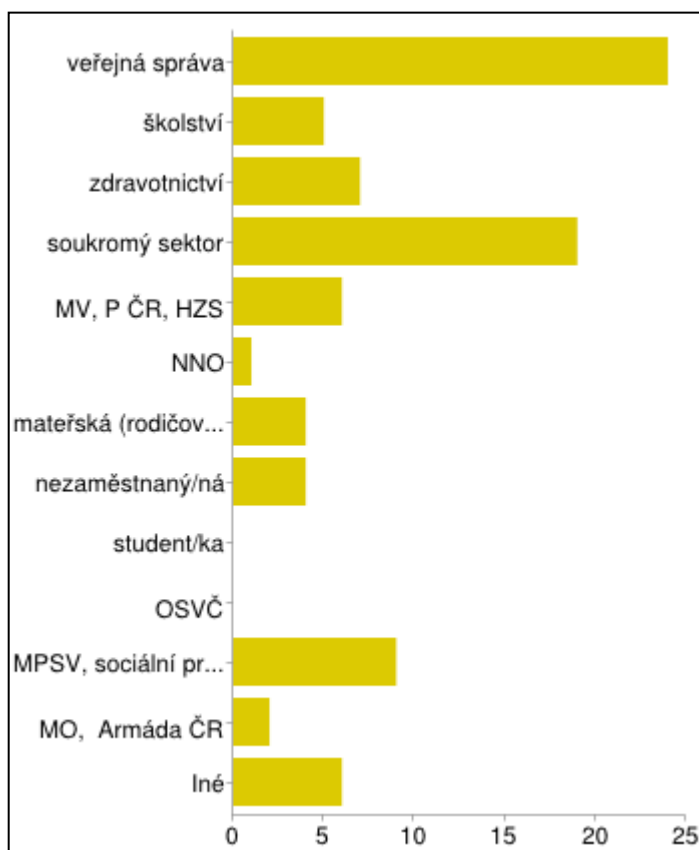
gymnázium	10	11,50 %
střední odborná škola pedagogického, zdravotnického nebo sociálního zaměření	10	11,50 %
střední škola jiného zaměření	42	48,27 %
vyšší nebo vysoká škola	18	20,69 %
Iné	7	8,04 %

Ako názorne ukazuje Graf č. 5 a Tabuľka č. 7, v súvislosti s otázkou súčasného zamestnania študujúcich sociálnu pedagogiku možno konštatovať, že najvyšší počet respondentov pracuje vo verejnej správe (24, t.j. 27,58%). Na druhom mieste je práca v súkromnom sektore, kde je zamestnaných 19 osôb (21.84%), za ktorým nasleduje MPSV, sociálna práca a sociálne služby (9 respondentov, t.j. 10,34%). Ďalšie označené uvedené alternatívy sú Ministerstvo vnútra Českej republiky, Polícia Českej republiky

a Hasičský záchranný zbor České republiky 6,90%, jiné profese 7 %, školstvo 6,90%, 4,60 % respondentov uviedlo materskú (rodičovskú) dovolenú a ďalších 4,60% je nezamestnaných. 2,30% respondentov pracuje na Ministerstve obrany České republiky alebo v Armáde České republiky a je zaujímavé, že len 1,15% pôsobí v neštátnej neziskovej organizácii.

4. Súčasnú zamestnanie respondentov

Graf č.5. Súčasnú zamestnanie



Tab.č. 7. Súčasnú zamestnanie

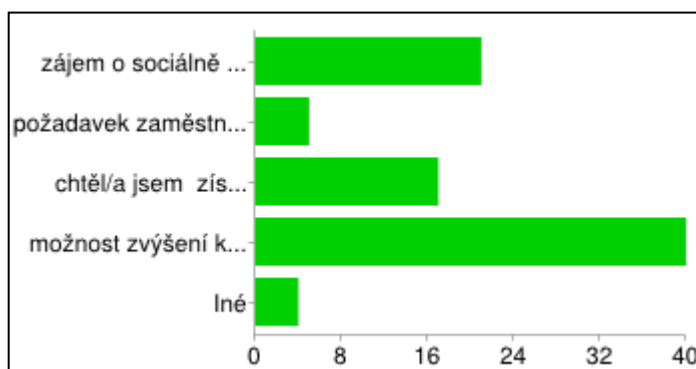
veřejná správa	24	27,58 %
školví	5	5,75 %
zdravotnícví	7	8,04 %
soukromý sektor	19	21,84 %
MV, P ČR, HZS	6	6,90 %
NNO	1	1,15 %

mateřská (rodičovská) dovolené	4	4,60 %
nezaměstnaný/ná	4	4,60 %
student/ka	0	0 %
OSVČ	0	0 %
MPSV, sociální práce a sociální služby	9	10,34 %
MO, Armáda ČR	2	2,30 %
Iné	6	6,90%

Významné údaje vo vzťahu k štúdiu (5 – 11).

5. Primárna motivácia voľby študijného odboru sociálna pedagogika

Graf č.6. Motivácia voľby štúdia odboru sociálna pedagogika



Tab.č. 8. Motivácia voľby štúdia odboru sociálna pedagogika

zájem o sociálně pedagogickou problematiku	21	24,13 %
požadavek zaměstnavatele na získání VŠ vzdělání	5	5,75 %
chtěl/a jsem získat akademický titul	17	19,54 %
možnost zvýšení kvalifikace	40	45,98 %
Iné	4	4,60%

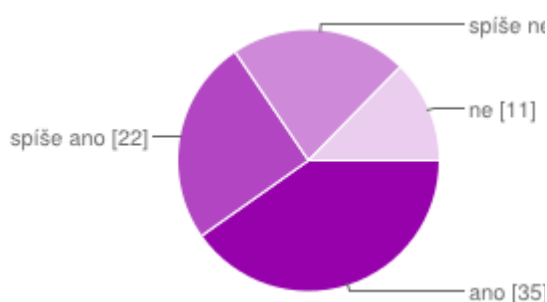
Keďže som predpokladal, že záujem o využitie hudby v odbore môže súvisieť aj so záujmom o sociálnu pedagogiku, zisťoval som motiváciu študentov pre voľbu tohto odboru, ich záujem o prípadné pokračovanie štúdia v magisterskom programe, možnosti uplatnenia poznatkov získaných štúdiom v ich práci a prípadné praktické skúsenosti v oblastiach sociálnej práce, práce s mládežou a deťmi, kde sa dá pôsobenie hudbou

vhodne aplikovať. Motiváciu voľby štúdia sociálnej pedagogiky možno hodnotiť veľmi pozitívne – u 24,13% je to záujem o problematiku a 45,98% uvádza možnosť zvýšenia kvalifikácie. Snaha získať akademický titul motivovala 19,54% a požiadavka zamestnávateľa na získanie vysokoškolského vzdelania podnietila k štúdiu 5,75% respondentov.

6. Záujem o pokračovanie štúdia v magisterskom študijnom programe

Záujem o magisterské štúdium prejavilo takmer 66% respondentov (40,23 % uviedlo odpoveď „áno“ a 25,29 % „skôr ano“), vid' Graf č. 7 a Tabuľka č. 9. Keď toto zistenie spojím s otázkou týkajúcou sa spokojnosti respondentov s obsahovou náplňou štúdia (Graf č.10 a tabuľka č.13), kde vyjadrilo spokojnosť viac ako 96% respondentov, možno iba vyjadriť poľutovanie nad tým, že od tohto akademického roku už týmto študentom nebude umožnené nadviazať na bakalársky študijný program magisterským štúdiom na škole, kde študujú.

Graf č.7. Záujem o ďalšie mgr.štúdium

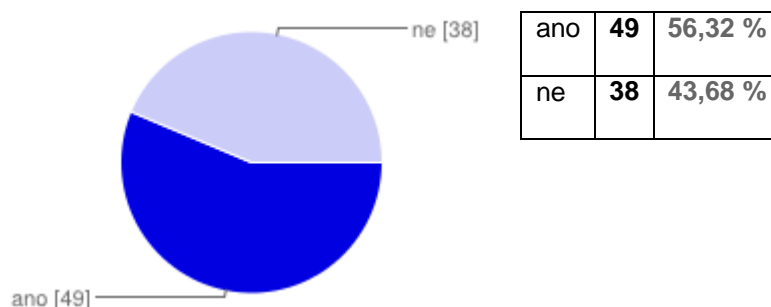


Tab.č. 9. Záujem o ďalšie mgr. štúdium

ano	35	40,23 %
spíše ano	22	25,29 %
spíše ne	19	21,84 %
ne	11	12,64 %

7. Praktické skúsenosti z niektorej oblasti sociálnej práce (napr. práca so seniormi, s osobami mentálne alebo fyzicky postihnutými, osobami bez domova, rodinami ohrozenými sociálnym vylúčením, osobami ohrozenými závislosťou, osobami vo výkone trestu alebo prepustenými z výkonu trestu, obeťami domáceho násillia apod.)

Graf č.8. Praktické zkušenosti zo soc. práce Tab.č. 10. Praktické zkušenosti zo soc. práce



Značná časť respondentov potvrdila, že disponuje praktickými skúsenosťami z niektorej oblasti sociálnej práce (49 osôb, t.j. 56,32%) a má prax z práce s deťmi a mládežou (40 osôb, t.j. 43,68%).

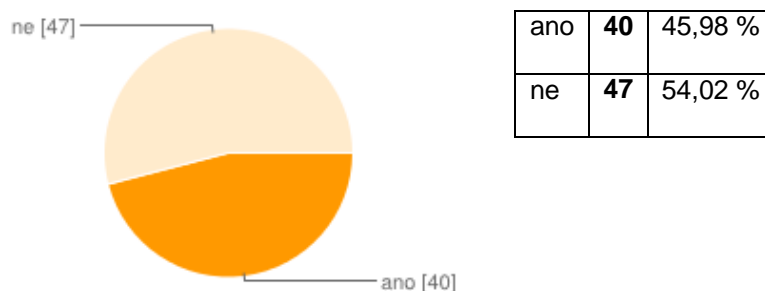
8. Praktické skúsenosti z niektorej oblasti práce s deťmi a mládežou

Uvedené výsledky naznačujú, že približne u poloviny študentov by poznatky o využití hudby a hudobnej terapie v praxi mohli vhodne nadviazať na ich doterajšie skúsenosti a prípadne rozšíriť ich kompetencie (viď Graf č.8 a č.9 a Tabuľky č. 10 a č.11)

Tento predpoklad podporuje aj ďalšie zistenie, že ako ukazuje Graf č. 10 a Tabuľka č.12, viac než 70% respondentov má možnosť uplatniť poznatky získané štúdiom vo svojej práci (38 z nich t.j. 43,67% odpovedalo na túto otázku „áno“ a 23, t.j.26,44 % „skôr áno“).

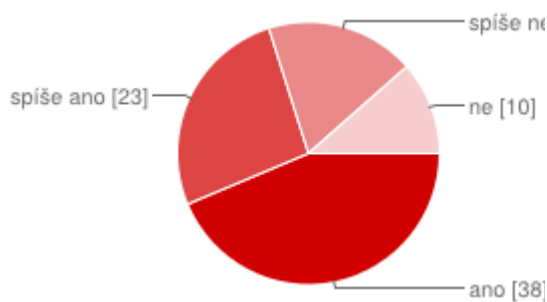
Graf č.9. Praktické skúsenosti z práce s deťmi a mládežou

Tab.č.11. Praktické skúsenosti z práce s deťmi a mládežou



9. Možnosť uplatnenia poznatkov získaných štúdiom odboru sociálna pedagogika v práci

Graf č.10. Možnosť uplatnenia poznatkov

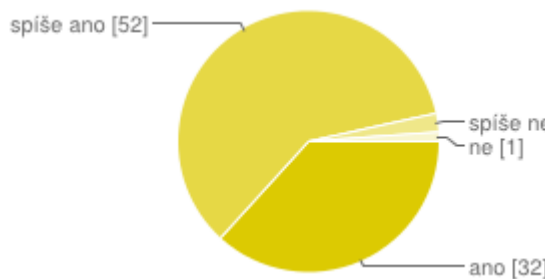


Tab.č. 12. Možnosť uplatnenia poznatkov

ano	38	43,67 %
spíše ano	23	26,44 %
spíše ne	16	18,39 %
ne	10	11,50 %

10. Spokojnosť s obsahovou náplňou štúdia

Graf č.11. Spokojnosť s obsahom štúdia



Tab.č. 13. Spokojnosť s obsahom štúdia

ano	32	36,78 %
spíše ano	52	59,77 %
spíše ne	2	2,30 %
ne	1	1,15 %

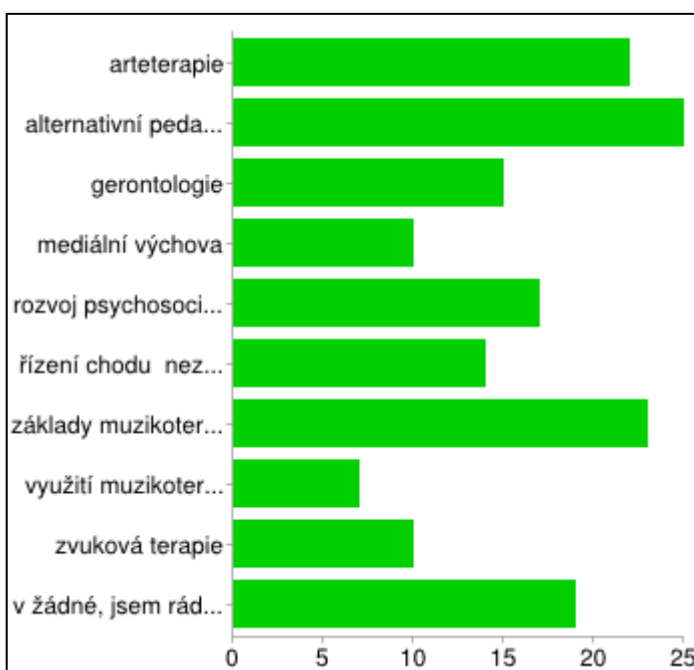
S obsahom štúdia je spokojných 84 študentov z 87, t.j. 96,55%. Škoda, že spokojnosť tých, ktorí študujú sociálnu pedagogiku nehrá žiadnu významnú úlohu pri rozhodovaní o budúcnosti ich školy.

11. Záujem o doplnenie odborných poznatkov vo vybraných oblastiach

Na otázku, zameranú na možnosti doplnenia odborných poznatkov vo vybraných oblastiach, kde bolo možné zvoliť 3 z ponúknutých možností, uviedli respondenti 153 odpovedí. Ich poradie podľa prejavenej záujmu je nasledujúce : 1. Alternatívna pedagogika 25 volieb, 2. Základy muzikoterapie (liečba hudbou) 23, 3. Arteterapia 22, 4. Rozvoj psychosociálnych kompetencií sociálneho pedagóga 17, 5. Gerontológia

15 a Riadenie chodu neziskových organizácií po 14 volieb, 6. Zvuková terapia a mediálna výchova po 10 volieb, 7. Využitie muzikoterapie v sociálnej práci 7 volieb. 19 respondentov však uviedlo, že záujem o doplnenie poznatkov nemajú a sú radi, že stihnú školu a ostatné základné povinnosti. Medzi 10 oblastí uvedených v tejto otázke som zámene začlenil 4 ktoré sa týkajú využitia hudby – arteterapiu, základy muzikoterapie, využitie muzikoterapie v sociálnej práci a zvukovú terapiu. Tieto oblasti získali celkove 62 volieb. Vid' Graf č.12. a Tabuľka č. 14.

Graf č.12. Záujem o doplnenie odborných poznatkov vo vybraných oblastiach



Tab.č. 14. Záujem o doplnenie odborných poznatkov vo vybraných oblastiach

arteterapie	22	25,29 %
alternativní pedagogika	25	28,74 %
gerontologie	15	17,24 %
mediální výchova	10	11,50 %
rozvoj psychosociálních kompetencí sociálního pedagoga	17	19,54 %
řízení chodu neziskových organizací	14	16,09 %
základy muzikoterapie (léčba hudbou)	23	26,43 %
využití muzikoterapie v sociální práci	7	8,04 %
zvuková terapie	10	11,49 %
v žádné, jsem rád/a, že stihnu školu a ostatní základní povinnosti	19	21,84%

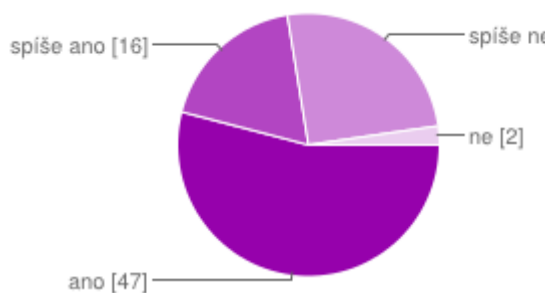
II. Vzt'ah k hudbe (položky 12 – 23)

Hudobnost' – vzt'ah k hudbe (12 – 14)

Z odpovědí získaných na otázky č.12, 13 a 14, zamerané na celkovú hudobnosť možno usúdiť, že vzt'ah k hudbe je u prevažnej väčšiny respondentov veľmi pozitívny. Až 96,55% respondentov tento kladný vzt'ah vyjadrilo súhlasom a čiastočným súhlasom s výrokom „Mám rád hudbu a svet bez hudby si neviem predstaviť“ (Graf č.15, Tabuľka č.17) , 96,55% pozná situáciu, keď sa melódia vryje do pamäti tak, že ju celý deň odtiaľ nemožno dostať a 72,41% z nich si pri rozličných činnostiach spontánne spieva. (Grafy č.13 a14, Tabuľky č. 15 a 16).

12. Spievate si napr. pri práci, v aute, v kúpeľni alebo deťom ?

Graf č.13. Spievate si (napr. pri práci, v aute, v kúpeľni alebo deťom) ?



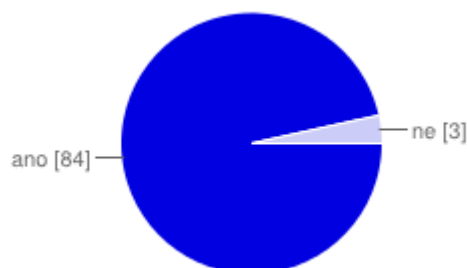
Tab.č. 15. Spievate si (napr. pri práci, v aute, v kúpeľni alebo deťom) ?

ano	47	54,02 %
spíše ano	16	18,39 %
spíše ne	22	25,29 %
ne	2	2,30 %

13. Stáva sa, že vám nejaká pesnička alebo melódia „uviazne v pamäti“ a „zasekne“ sa tam hoci aj na celý deň ?

Graf č.14

Stáva sa, že vám nejaká pesnička alebo melódia „uviazne v pamäti“ a „zasekne“ sa tam hoci aj na celý deň ?



Tab. č. 16

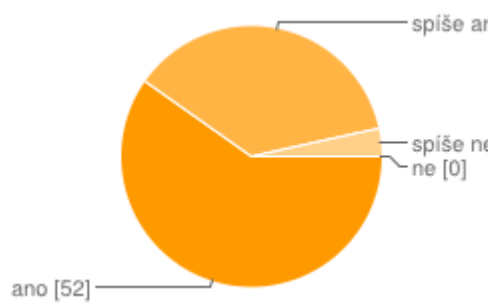
Stáva sa, že vám nejaká pesnička alebo melódia „uviazne v pamäti“ a „zasekne“ sa tam hoci aj na celý deň ?

ano	84	96,55 %
ne	3	3,45 %

14. Súlhasíte s výrokom „Mám rád/a hudbu a svet bez hudby si neviem predstavit“ ?

Graf č.15

„Mám rád/a hudbu a svet
bez hudby si neviem predstavit“



Tab. č. 17

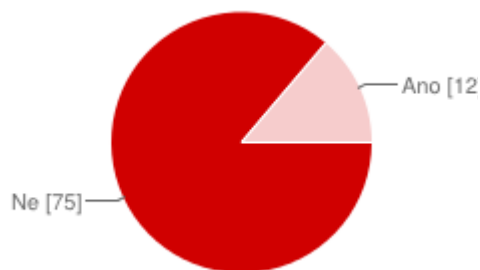
„Mám rád/a hudbu a svet
bez hudby si neviem predstavit“

ano	52	59,77 %
spíše ano	32	36,78 %
spíše ne	3	3,45 %
ne	0	0 %

Hudobnosť - vykonávanie hudobnej činnosti (15 – 17)**15. Zaoberáte sa hudbou aktívne (napr. spev, hra na hudobný nástroj) ?**

Graf č. 16 Zaoberáte sa hudbou aktívne?

Tab. č. 18 Zaoberáte sa hudbou aktívne?



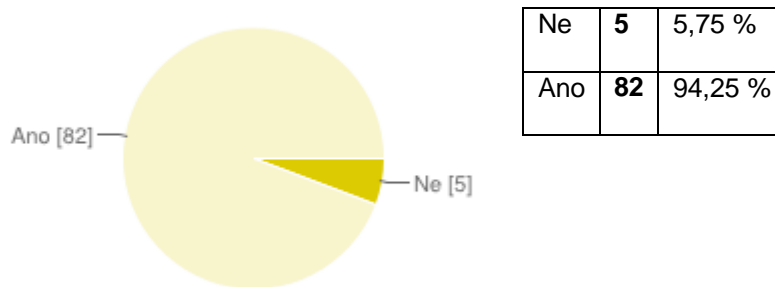
Ne	75	86,21 %
Ano	12	13,79 %

16. Venujete sa hudbe pasívne (počúvanie hudby) ?

Zatiaľ, čo sa aktívne napr. prostredníctvom hry na nejaký hudobný nástroj, alebo spevu, venuje hudbe len 13,79% respondentov, až 94,25 % denne, alebo temer denne počúva hudbu a využíva aj rozmanité ďalšie možnosti jej pasívnejšej konzumácie. (Grafy č. 16 a 17, Tabuľky č. 18 a 19). Formy, akými sa respondenti pasívne venujú hudbe, zisťovala otázka 17.

Graf č. 17 Venujete sa hudbe pasívne?

Tab.č. 19 Venujete sa hudbe pasívne?



17. Pokiaľ ste na otázku 16 odpovedali kladne, napíšte prosím, akým spôsobom (napr. počúvanie rádia, CD, PC, MP3, návštevy koncertov, opery, operety, muzikálov apod.) a ako často (napr. stále, denne, niekoľko krát týždenne)

Počet (240) a rozmanitosť odpovedí na túto otázku svedčí o pozitívnom vzťahu k hudbe, jej nepochybnom význame pre človeka a o jej všadeprítomnosti v každodennom živote. Odpovede uvádzajú denné počúvanie hudby z rádia (69), CD (36), PC (23), MP3 (22), TV hudobné kanály (3) a DVD (2). Až 26 výpovedí sa týka návštevy muzikálov niekoľko krát do roka. Pozitívne vyznieva údaj o návšteve koncertov, na ktoré 1 až 6 krát ročne chodí (36), operu uviedli s obdobnou frekvenciou návštev šiesti a operetu traja respondenti. Štyria respondenti spomenuli letné hudobné festivaly, traja návštevu tanečných zábav a hudbu na hudobný nástroj, po jednej sa vyskytli odpovede ako telefon, notebook a videohry. Respondenti počúvajú hudbu prostredníctvom rozhlasu a rozličných hudobných nosičov každý deň, doma aj na verejnosti, cestou do práce i v práci a často navštevujú hudobné podujatia. Spätosť človeka s hudbou názorne (a trocha poeticky) ilustruje jedna z odpovedí: „*Hudba vo mne znie nepretržite, ten nekonečný zdroj všetkého. Ja som len úctivý služobník Zvuku*“.

Hudobné preferencie (18 – 19)

18. Označte Váš najobľúbenejší hudobný žáner

Tabuľka č.20 a Graf č. 18 prezentujú obľúbené žánre respondentov. Ľudia väčšinou nepreferujú iba jediný hudobný žáner, skôr určitú skupinu, preto nebolo jednoduché rozhodnúť, aké hudobné žánre do dotazníka uviesť. Uviedol som 20 hudobných žánrov, ktoré zodpovedajú našej kultúre a pridal som možnosť Iné a Nemám žiadny obľúbený

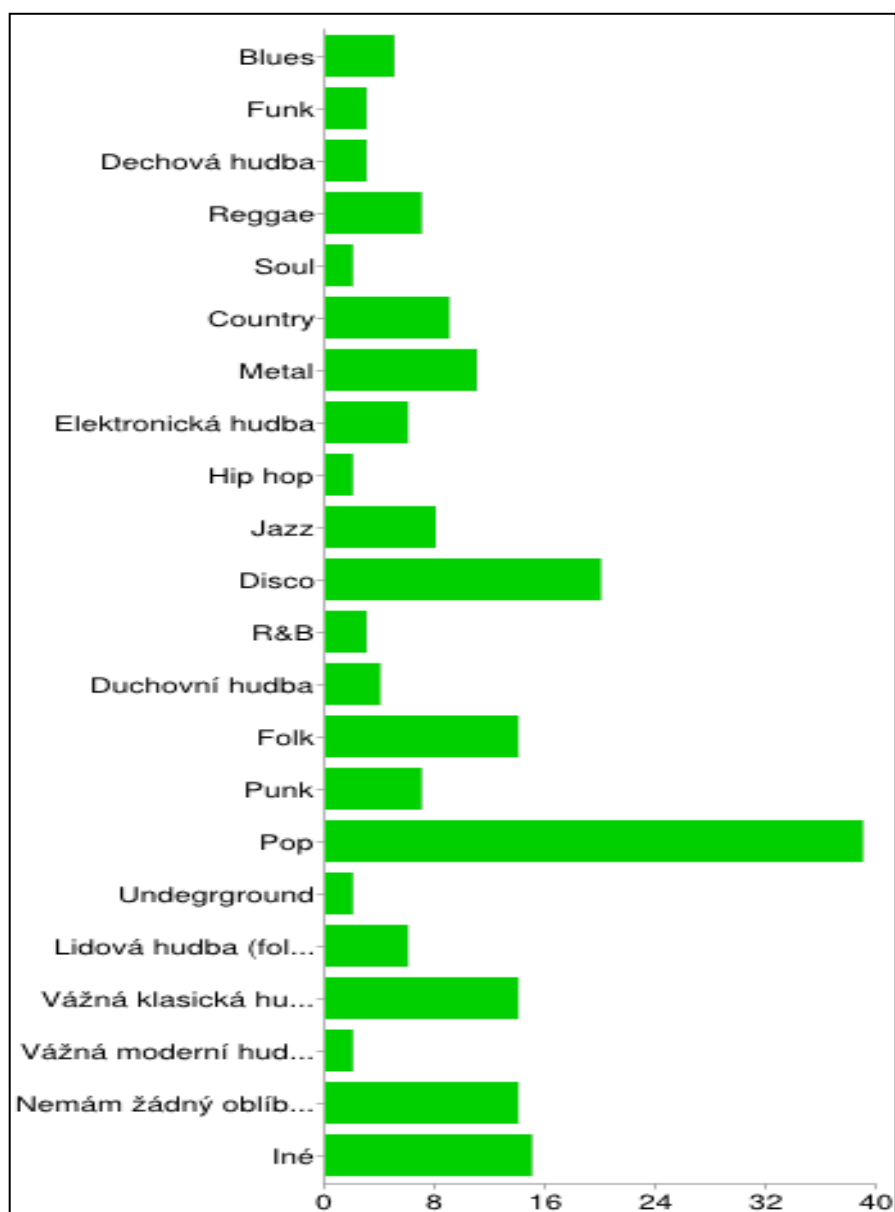
žánér. Hudobné preferencie študentov sociálnej pedagogiky som zisťoval hlavne z aspektu prípadnej aplikácie hudby v ich praxi. Niektoré výskumy tvrdia, že hudobný vkus vypovedá o určitých rysoch osobnosti človeka. Na prvom mieste hudobných žánrov stojí v obľube respondentov pop (44,83%). Podľa uvedeného výskumu súvisí preferencia popu s extroverziou, konvenčnosťou, pracovitnosťou, úprimnosťou, vyšším sebavedomím a menšou kreativitou. Disco (23,00%) uprednostňujú spoločenský, komunikatívni a asertívni jedinci, Klasickú hudbu preferujú viac introverti, vyrovnaní, kreatívni ľudia s primeraným sebavedomím (16,09% respondentov), folk a country (16,09% a 10,34%) obľubujú emocionálne stabilní, pracovití, spoločenský a konvenční ľudia. Je zaujímavé, že metal (12,64%), ktorý asociuje agresivitu, je obľúbený kreatívnymi, neraz introvertnými a jemnými ľuďmi (Rentroff, Gosling, 2006). Medzi hudbou a jej liečebným využitím v muzikoterapii je samozrejme veľký rozdiel. Každý človek má jedinečný vkus, špecifické estetické preferencie a každému človeku vyhovuje iný typ hudby. Výsledky naznačujú, že hudobné preferencie veľkej časti respondentov by mohli byť základom pre ďalší výskum predpokladov pre uplatnenie hudby v ich praxi.

Tab.č.20 Hudobné preferencie respondentov

Blues	5	6,89%
Funk	3	3,45 %
Dechová hudba	3	3,45 %
Reggae	7	8,04 %
Soul	2	2,30 %
Country	9	10,34 %
Metal	11	12,64 %
Elektronická hudba	6	6,90 %
Hip hop	2	2,30 %
Jazz	8	9,19 %
Disco	20	23,00 %
R&B	3	3,45 %
Duchovní hudba	4	4,60 %
Folk	14	16,09 %
Punk	7	8,04 %
Pop	39	44,83 %

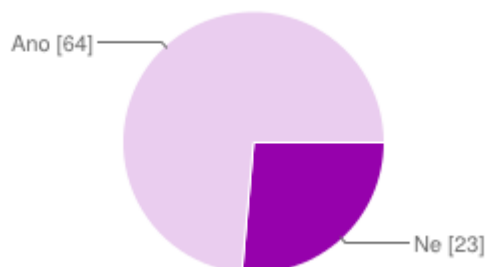
Undeground	2	2,30 %
Lidová hudba (folklor)	6	6,90 %
Vážná klasická hudba (artifciální)	14	16,09 %
Vážná moderní hudba (od konce II.sv. války po současnost)	2	2,30 %
Nemám žádný oblíbený žánr	14	16,09 %
Iné	15	17,24 %

Graf č.18 Hudobné preferencie respondentov (podľa miery obluby)



19. Máte oblíbeného speváka, speváčku, skupinu ?

Graf č. 19 Oblíbení interpreti



Tab. č. 21 Oblíbení interpreti

Ne	23	26,44 %
Ano	64	73,56 %

Predchádzajúcu položku č.18 dopĺňuje táto otázka, podľa ktorej 73,56% respondentov potvrdzuje, že má svojho oblúbeného speváka/čku. Mnohí ľudia však majú radi skôr určitý štýl, v ktorom sa spájajú viaceré znaky a nemajú vyhranený názor na konkrétnych interpretov. Tento postoj sa prejavil aj v odpovediach na predchádzajúcu otázku 18, kde ho vyjadruje 16% odpovedí a pravdepodobne stojí v pozadí 26,44% záporných vyjadrení k oblúbenosti konkrétneho speváka/čky (Graf č.19, Tab. č. 21).

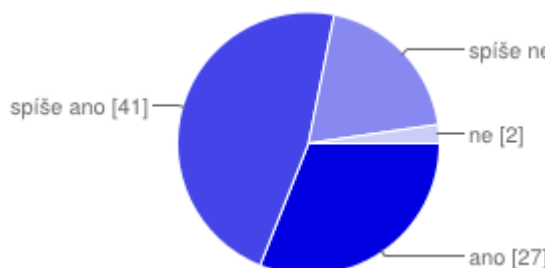
Hudobná gramotnosť a hodnotenie vlastného hudobného nadania (20 – 23)

Nasledujúce tri otázky sa vzťahujú k zisteniu základných predpokladov respondentov komunikovať prostredníctvom hudby a rozumieť tomu, čo prezentuje hudobný zápis. Blízke pojmy hudobná gramotnosť a muzikálnosť osvetľuje teoretická časť práce (s. 23 – 24) .

20. Súhlasíte s výrokom „Hudobná gramotnosť a kultúra patria v českej spoločnosti k základom obecnej vzdelanosti“ ?

78,16% respondentov zaradilo k základom obecnej vzdelanosti aj hudobnú gramotnosť a kultúru; kladnú odpoveď 68 respondentov (31,03% áno, 47,13% skôr áno) prezentuje Graf č.20 a Tab.č.22. S uvedeným výrokom rozhodne nesúhlasili dvaja respondenti (2,30%) a skôr nesúhlasilo 19,54%.

Graf č. 20. Patří hudobná gramotnosť a kultúra v českej spoločnosti k základom obecnej vzdelanosti ?



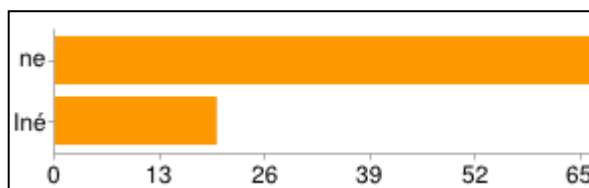
Tab. č. 22 Patří hudobná gramotnosť a kultúra v českej spoločnosti k základom obecnej vzdelanosti ?

ano	27	31,03 %
spíše ano	41	47,13 %
spíše ne	17	19,54 %
ne	2	2,30 %

21. Viete vymenovať typy nôt na obrázku podľa dĺžky trvania ?



Graf č. 21 Hudobná gramotnosť 1



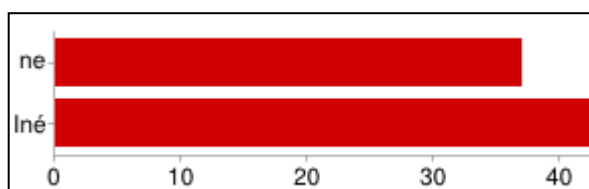
Tab. č. 23 Hudobná gramotnosť 1

ne	67	77,00 %
ano	20	23,00 %

Jednoduchú úlohu vymenovať základné typy nôt správne splnilo len 23% respondentov, 77% na túto otázku odpovedať nevedelo (Graf č.21, Tabuľka č.23)

22. Viete vymenovať základných 7 tónov hudobnej abecedy ?

Graf č. 22 Hudobná gramotnosť 2



Tab. č. 24 Hudobná gramotnosť 2

ne	37	42,53 %
ano	50	57,47 %

Základné tóny hudobnej abecedy nevedelo správne vymenovať 42.53% osôb (Graf č.22, Tab. č. 24) a základné tóny hudobnej abecedy pozná 57,47 %. Nesúlad medzi touto mierou hudobnej gramotnosti respondentov (odpovede na otázky č.21 a č. 22) a súhlasom 78,16% respondentov s tvrdením, že hudobnú gramotnosť patrí k základom obecnej

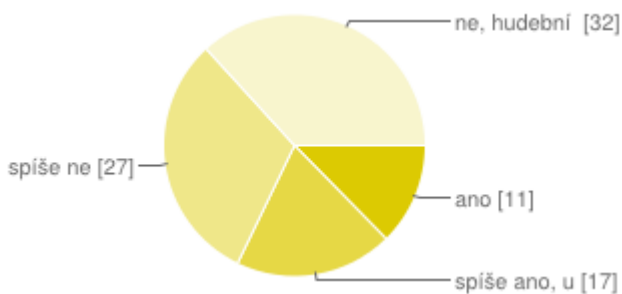
vzdelanosti (odpovede na otázku č. 20) vedie k neistote, či pojmu „hudobná gramotnosť“ respondenti porozumeli presne.

23. Súhlasíte s tým, že príslovie „Čo Čech to muzikant“ sa týka i Vás a že máte hudobné nadanie?

Tab. č. 25 Hudobné nadanie

áno	11	12,64 %
skôr ano, určité nadanie mám	17	19,55 %
skôr nie	27	31,03 %
nie, hudobné nadanie pravdepodobne nemám	32	36,78 %

Graf č. 23 Hudobné nadanie



Hudobné nadanie ako súhrn schopností určitého druhu, ktoré umožňujú nadpriemerné výkony v hudobnej oblasti nemá veľká časť populácie, ale väčšina ľudí má určité hudobné vlohy, ktoré si uvedomujú, hoci nemali zatiaľ možnosť ich naplno preukázať. Jednou z možností využiť nadanie a pozitívny vzťah k hudbe, je aj odborné uplatnenie jej liečebných účinkov v praxi u pomáhajúcich profesií. 32,19% respondentov potvrdilo, že si svoje nadanie uvedomuje, čo možno považovať s ohľadom na cieľ tejto práce za kladné zistenie.

Malé, alebo žiadne nadanie uviedlo 67,81%. (Graf č.23, Tab. č. 25)

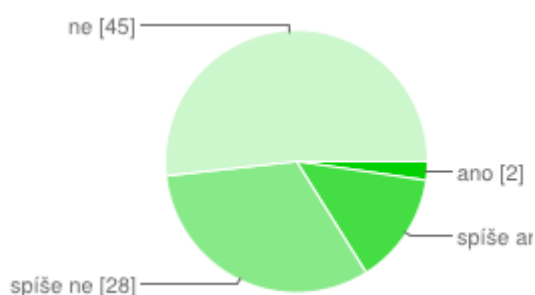
III. Využitie hudby v sociálnej pedagogike (24 – 30)

Informovanosť o muzikoterapii a možnostiach zámerného terapeutického pôsobenia hudbou (24 – 27)

24. Zaujímali ste sa niekedy bližšie o liečbu hudbou ?

Ako dokumentuje Graf č.24 a Tabuľka č.26, o možnosti zámerného liečebného využívania hudby sa dosiaľ viac ako polovina respondentov (51,72%) nezaujímalala vôbec a o liečbu hudbou sa skôr nezaujímalalo 32,18%. Teda až 83,90% študentov sociálnej pedagogiky zatiaľ túto problematiku takmer nepozná. To je zrejme dôvod istej medzery v teoretických poznatkoch či praktických skúsenostiach z tejto oblasti, ktoré celkom chýbajú 67,82 % respondentov a 16,09% uviedlo, že ich takmer nemá. (Graf č. 25, Tabuľka č. 27).

Graf č. 24 Zájem o liečbu hudbou Tab. č. 26 Zájem o liečbu hudbou

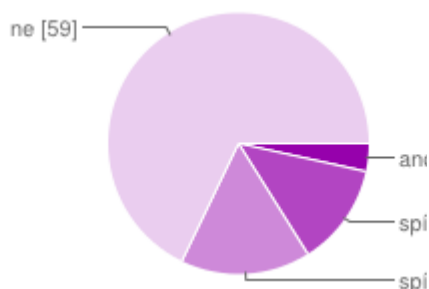


ano	2	2,30 %
spíše ano	12	13,80 %
spíše ne	28	32,18 %
ne	45	51,72 %

25. Máte nejaké teoretické poznatky alebo praktické skúsenosti z oblasti terapeutického využitia hudby ?

Graf č. 25 Poznanky a skúsenosti - terapia hudbou

Tab.č. 27 Poznanky a skúsenosti - terapia hudbou



ano	3	3,45 %
spíše ano	11	12,64 %
spíše ne	14	16,09 %
ne	59	67,82 %

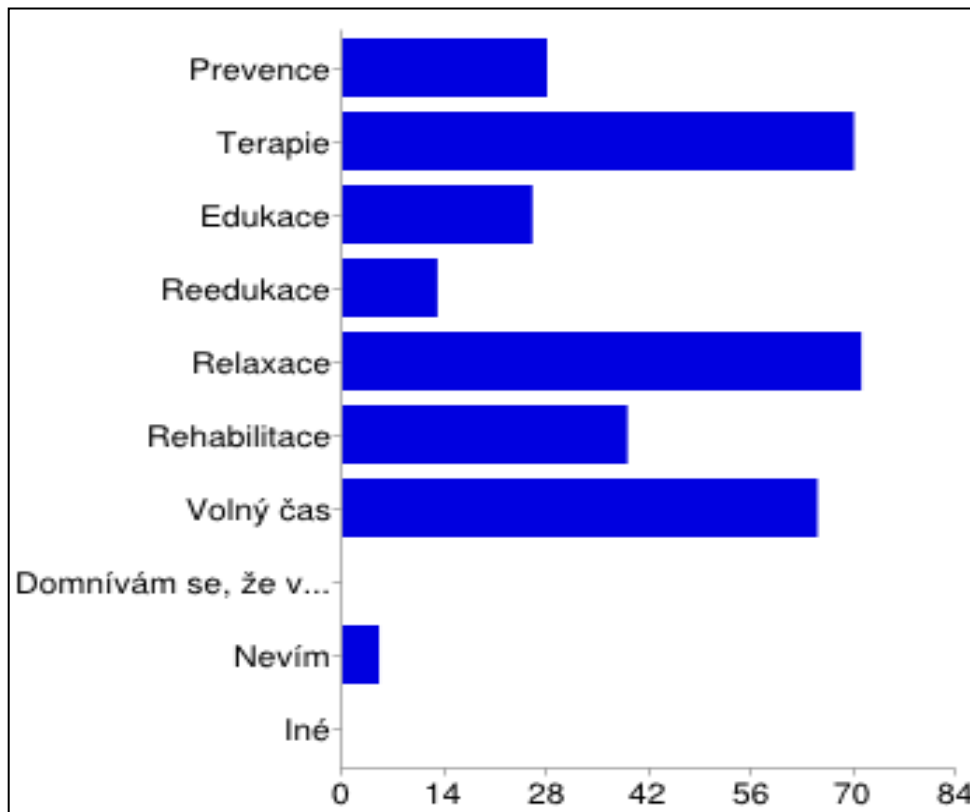
Napriek vyššie uvedenému konštatovaniu nedostatku poznatkov a skúseností z terapeutického využitia hudby, na ďalšiu otázku č.26, týkajúcu sa návrhov na možnosti uplatnenia hudby v sociálnej pedagogike, odpovedali respondenti veľmi adekvátne a s prehľadom, čo názorne prezentuje Graf č. 26 doplnený o Tab. č.28 .

Najviac odpovedí smerovalo k oblasti relaxácie (81,61%), terapie (80,46%), voľného času (74,71%), potom nasledovali rehabilitácia (44,83%), prevencia (32,18%), edukácia (29,88%), reedukácia (14,94%) a 6,89% priznalo, že odpovedať nevedia. Ani jeden respondent však neuviedol súhlas s názorom, že v sociálnej pedagogike nie je priestor pre využitie hudby.

Tab.č. 28 Možnosti uplatnenia hudby v sociálnej pedagogike

Prevence	28	32,18 %
Terapie	70	80,46 %
Edukace	26	29,88 %
Reedukace	13	14,94 %
Relaxace	71	81,61 %
Rehabilitace	39	44,83 %
Volný čas	65	74,71 %
Domnívám se, že v sociální pedagogice není prostor pro využití hudby	0	0 %
Nevím	5	6,89 %
Jiné	0	0 %

Graf č. 26 Možnosti uplatnenia hudby v sociálnej pedagogike



26. U akých cieľových skupín by bolo vhodné využívať v práci sociálneho pedagóga hudbu ?

Na túto otázku sa zhromaždilo široké spektrum 158 odpovedí, z ktorých iba dve zneli „nevím“. Ostatné odpovede adekvátne vystihovali reálne možnosti využitia hudby u týchto skupín: prenatálny vek, dojčatá, deti a mládež, seniori, autisti, u špecifických porúch učenia a chovania, duševne či telesne postihnuté osoby, mentálne postihnutí, intaktní jedinci, paliatívna starostlivosť, osoby vo výkone trestu a väzenstvo, obeť trestných činov, v celom vekovom spektre vo forme prevencie, relaxácie, reedukácie, terapie, rehabilitácie. Najčastejšie uvádzané skupiny boli deti a mládež, seniori, telesne a duševne postihnutí, paliatívna starostlivosť. Mnoho odpovedí konštatovalo, že „sociálny pedagóg môže využívať hudbu u všetkých skupín (deti, mládež, dospelí, zdraví, chorí, seniori...)“ a uvádzalo príklady, kde by mohla mať v praxi sociálneho pedagóga hudba veľký prínos.

Tieto názory a kladné postoje respondentov sú z aspektu možností obohatenia práce sociálnych pedagógov o metódy využívajúce pozitívne účinky hudby oveľa

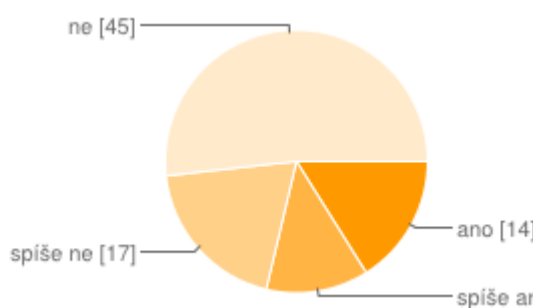
povzbudivejšie, než odpovede na otázku č. 28, týkajúce sa možností ich reálneho naplnenia v súčasnej práci respondentov

Reálne možnosti uplatnenia hudby v práci respondentov a záujem o muzikoterapiu (28 - 30)

27. Je vo vašej práci aspoň teoretická možnosť uplatnenia hudby v praxi ?

Graf č. 27. Možnosť uplatnenia hudby v práci

Tab. č. 29 Možnosť uplatnenia hudby v práci

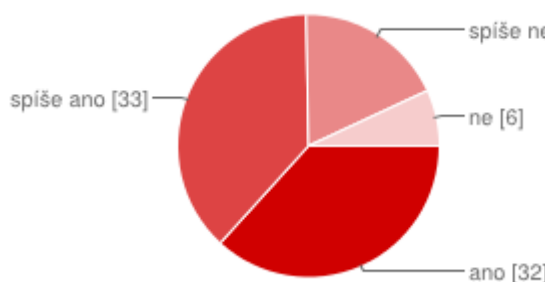


ano	14	16,09 %
spíše ano	11	12,64 %
spíše ne	17	19,54 %
ne	45	51,72 %

Možnosti uplatnenia hudby sú v práci 51,72% respondentov - študentov sociálnej pedagogiky podľa odpovedí celkom nulové a u 19,54% zrejme veľmi malé. To svedčí hlavne o tom, že väčšina z nich nepracuje priamo v odbore a v profesii sociálneho pedagóga, ktorého presadenie v praxi je stále problematické. (Graf č.27, Tab. č. 29). No hoci iba 28,73% odpovedí potvrdilo možnosť využiť (16,09%) alebo čiastočne využiť (12,64%) hudbu v práci, záujem študentov o túto problematiku je značný (Graf č. 28, Tab. č.30). 36,78% z nich by sa seminára s názornými ukázkami využitia hudby v praxi sociálneho pedagóga zúčastnilo a 37,93% by túto ponuku skôr využilo, teda až 65 z 87 opýtaných študentov by na túto formu doplnenia poznatkov reflektovalo a reagovalo pozitívne.

28. Keby ste mali možnosť a čas zúčastniť sa bezplatne seminára s názornými ukázkami využitia hudby v praxi sociálneho pedagóga, prijali by ste túto ponuku?

Graf č. 28 Záujem o využitie hudby

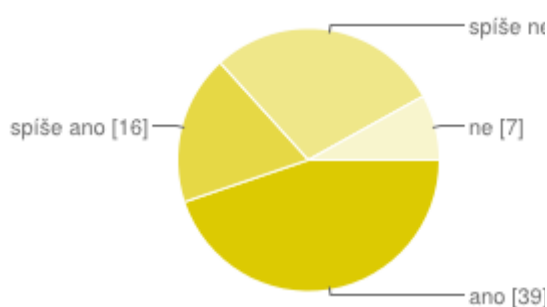


Tab. č. 30 Záujem o využitie hudby

ano	32	36,78 %
spíše ano	33	37,93 %
spíše ne	16	18,39 %
ne	6	6,90 %

29. Môže mať hudba i negatívne účinky ?

Graf č. 29. Negatívne účinky hudby



Tab. č. 31 Negatívne účinky hudby

ano	39	44,83 %
spíše ano	16	18,39 %
spíše ne	25	28,74 %
ne	7	8,04 %

Iba 8,04% respondentov sa domnieva, že hudba nemôže mať nežiadúce účinky (Graf č.29, Tabuľka č.31). Pre respondentov, ktorí na otázku, či môže mať hudba i negatívne účinky odpovedali kladne (44,83% odpovedalo „áno“ a 18,39% „skorej áno“), bola k tejto poslednej položke pričlenená otvorená otázka so zameraním na bližší popis ich názoru na negatívne účinky hudby. I keď je cieľom výskumu využitie pozitívneho pôsobenia hudby, zistenie do akej miery sú respondenti informovaní o prípadných škodlivých účinkoch hudby bolo prínosné. Odpovede potvrdili, že negatívne pôsobenie hudby sa spája najčastejšie s nevyhovujúcim štýlom, neoblíbeným žánrom (metal, techno, dychovka), hlučnosťou, spoločenskými rizikami. Napriek značnému množstvu odpovedí možno usudzovať na značné rezervy vo vedomostiach a teda aj možnosti prehĺbenia poznatkov sociálnych pedagógov o psychosomatických účinkoch a negatívnom vplyve hudby na organizmus a psychické procesy.

Ak si želáte k dotazníku ešte niečo dodať, využite prosím láskavo voľné riadky. Na záver mali respondenti možnosť vyjadrenia k problematike vo forme nepovinnnej voľnej odpovede na otvorenú otázku :

Využilo ju 14 (16,1%) z celkového počtu respondentov; väčšina odpovedí vyjadrovala pozitívny postoj a záujem o problematiku, napr. „*Velmi zajímavé téma*“, „*Myslím, že je to zajímavý nápad*“, „*Hudba léčí ☺*“. Tieto odpovede sa nedajú zovšeobecniť, no aspoň jedna zaujímavá odpoveď za všetky ostatné: „*Myslím, že využití hudby je určitě jako myšlenka dobrý nápad a samotného by mne to nikdy nenapadlo, ale u člověka, který vyžaduje pomoc a není schopen spolupracovat by využití hudby před samotnou terapií např. v nějaké čekárně mohlo navodit příznivější náladu, uklidnění. Rád bych znal názor na léčení deprese pomocí hudby, respektive nějaký doporučený druh hudby na depresivní stavy.*“

3.4 Zhrnutie výsledkov výskumu a diskusia

V podkapitole 3.3 som prezentoval výsledky dotazníkového šetrenia, ktoré som zobrazil v grafoch a tabuľkách s príslušným komentárom.

Výskum hľadal odpovede na šesť výskumných otázok, ktoré som si stanovil v úvode empirickej časti práce. Keďže výskumný súbor tvorilo 87 respondentov, nemožno si pri úsilí o objektívne výsledky robiť nárok na širšiu platnosť a absolútnu zovšeobecniteľnosť zistených faktov.

Výskumné otázky:

1. Aký je vzťah študentov odboru sociálna pedagogika k hudbe ?
2. Aké sú posluchácke preferencie študentov odboru sociálna pedagogika?
3. Aká je hudobnosť a hudobná gramotnosť študentov odboru sociálna pedagogika?
4. Ako sú študenti odboru sociálna pedagogika informovaní o využití hudby ako metódy zámerného a cieľavedomého zlepšenia psychickej rovnováhy človeka?
5. Majú študenti odboru sociálna pedagogika možnosti uplatniť poznatky o využití hudby vo svojej práci?
6. Majú študenti odboru sociálna pedagogika záujem o využitie hudby vo svojom odbore a vo svojej práci?

Zhrnutie výsledkov výskumu.

Výsledky výskumu som rozdelil do troch hlavných častí, ktoré som ďalej rozčlenil na niekoľko oblastí :

I. Základné údaje

- a) Charakteristika výskumného súboru
- b) Významné údaje vo vzťahu k štúdiu

II. Vzťah k hudbe.

- a) Hudobnosť – vzťah k hudbe
- b) Hudobné preferencie
- c) Hudobnosť - vykonávanie hudobnej činnosti
- d) Hudobná gramotnosť a hodnotenie vlastného hudobného nadania

III. Využitie hudby v sociálnej pedagogike

- a) Informovanosť o muzikoterapii a možnostiach zámerného terapeutického pôsobenia hudbou
- b) Reálne možnosti uplatnenia hudby v práci respondentov a záujem o muzikoterapiu

I. Základné údaje

a) Charakteristika výskumného súboru

Výskumný súbor sa skladal zo 73 (83,91%) žien a 14 (16,09%) mužov, čo zodpovedá súčasnej štruktúre dospelých študujúcich pri zamestnaní, kde sa vzdelávajú v oveľa vyššej miere ženy než muži. Väčšina respondentov bola vo veku 31 – 50 rokov (73,56%). Vyššie, alebo vysokoškolské vzdelanie absolvovalo 20,69% osôb, ostatní respondenti ukončili rozličné stredné školy. V tejto súvislosti by bolo zaujímavé zistiť vzťah typu vzdelania a záujem o využitie hudby v sociálnej pedagogike, čo by si však žiadalo osobitnú štúdiu. Najviac respondentov je zamestnaných v oblasti verejnej správy (27,50%).

b) Významné údaje vo vzťahu k štúdiu

Domnievam sa, že predpokladom záujmu študenta o nové poznatky v odbore je v prvom rade motivácia a pozitívny vzťah k jeho štúdiu a možnosti ich uplatnenia v praxi. Z tohto aspektu vyznievajú získané informácie o motivácii k voľbe štúdia odboru sociálna pedagogika pozitívne – primárne je to možnosť zvýšenia kvalifikácie (45,98%) a záujem o problematiku (24,13%). S tým korešponduje aj značný záujem respondentov o ďalšie

štúdium v magisterskom študijnom programe (65,52%), ich spokojnosť s obsahovou náplňou súčasného štúdia (96,55%) a možnosť uplatnenia poznatkov získaných štúdiom v práci (70,11%). Tieto skutočnosti sú podnetné aj smerom k úvahám o obohatení štúdia o problematiku využitia hudby, hudobných prístupov a muzikoterapie v sociálnej pedagogike. Domnievam sa, že by táto disciplína zaujala najmä študentov, ktorí už majú praktické skúsenosti i v niektorej oblasti sociálnej práce (49 osôb, t.j. 56,32%) a z práce s deťmi a mládežou (40 osôb, t.j. 45,98%). Tento predpoklad dokumentujú aj odpovede respondentov z ktorých vyplýva, že štvrtina z nich (25,29%) by mala záujem o doplnenie odborných poznatkov v oblasti arteterapie, 26,43% o základy muzikoterapie, 11,49% o zvukovú terapiu a 8,04% o využitie muzikoterapie v sociálnej práci.

II. Vzťah k hudbe.

Výskumná otázka č. 1 Aký je vzťah študentov odboru sociálna pedagogika k hudbe ?

a) Hudobnosť – vzťah k hudbe

Takmer všetky odpovede preukázali kladný vzťah respondentov k hudbe – spontánne si spievajú (76,41%); často sa im v pamäti zafixuje melódia aj na celý deň (96,55%) a tiež 84 (96,55%) z 87 respondentov súhlasí alebo čiastočne súhlasí s tým, že majú radi hudbu a svet bez nej si nevedia predstaviť. Hudba teda hrá v ich živote dôležitú úlohu a výsledky podporujú fakt, že každý zdravý jedinec je v podstate muzikálny, čiže disponuje schopnosťou prežívať hudbu emocionálne, ako vyjadrenie určitého obsahu. **Výsledky potvrdzujú pozitívny vzťah študentov sociálnej pedagogiky k hudbe.**

Výskumná otázka č. 2 Aké sú posluchácke preferencie študentov odboru sociálna pedagogika?

b) Hudobné preferencie

Problematiku hudobných preferencií študuje hudobná sociológia a otázka vzťahu hudobného vkusu k osobnostným rysom človeka zaujíma hudobnú psychológiu. Hudobné preferencie študentov sociálnej pedagogiky sú pre nás zaujímavé vo vzťahu k prípadnému využitiu hudby v ich práci. Zistenie, že na prvom stupni v rebríčku ich obľuby stojí pop (44,83%), považujem z tohto aspektu za nádejné, pretože pop je široký žáner, pod ktorý možno zahrnúť viacero štýlov ktoré majú spoločné rysy – skladby neobsahujú veľké disonancie, nebývajú príliš zložité, texty sú väčšinou nenáročné, mávajú slohy a refrény

s jednoduchou štruktúrou a tak majú predpoklad aby sa zapáčili väčšine poslucháčov. Aj keď liečebné využitie hudby a jej prosté počúvanie sa veľmi od seba líšia, tieto výsledky naznačujú, že hudobné preferencie respondentov poskytujú dostatočný priestor pre uplatnenie hudby v ich praxi. **Na prvom mieste v obľube hudobných žánrov respondentov sa umiestnil hudobný štýl pop, na druhom disco a o tretie miesto sa delí vážna klasická hudba a folk.**

Výskumná otázka č. 3 Aká je hudobnosť a hudobná gramotnosť študentov odboru sociálna pedagogika?

c) Hudobnosť - vykonávanie hudobnej činnosti

Aktívne, teda hrou na hudobný nástroj, alebo spevom, sa zaoberá hudbou malá časť respondentov (13,79%). No pasívne, teda počúvaniu hudby, sa venujú takmer všetci.

Pozitívny vzťah k hudbe vyjadruje aj skutočnosť, že 94,25% respondentov denne, alebo takmer denne počúva hudbu doma, v práci i na verejnosti prostredníctvom rádia, televízie, PC a rozličných hudobných nosičov, bežné sú návštevy koncertov, opery, muzikálov a ďalších hudobných podujatí. 73,56% respondentov má aj svojho obľúbeného interpreta. Rozmanitosť foriem a spôsobov spojenia s hudbou ilustruje 240 rozličných odpovedí, čo dokladá fakt, že ešte nikdy nebolo toľko možností počúvať hudbu ako v súčasnosti, že hudba je všade okolo nás, len ju treba vedieť počúvať tak, aby prinášala vždy poslucháčovi osoh.

d) Hudobná gramotnosť a hodnotenie vlastného hudobného nadania

Súhlas s tvrdením, že k základom obecnej vzdelanosti patrí v českej spoločnosti aj hudobná gramotnosť a kultúra vyjadrilo 78,16% respondentov (31,03% áno, 47,13% skôr áno). Trochu paradoxne k tomuto názoru vyznieva konštatovanie, že na jednoduchú otázku, zameranú na overenie znalosti základných typov nôt správne odpovedalo len 23% a základné tóny hudobnej abecedy vedelo správne, alebo čiastočne správne vymenovať 57,47% respondentov. K hodnoteniu vlastného hudobného nadania zaujali respondenti zrejme realistický postoj; 12,64% ho potvrdilo jednoznačne a 19,55% sa domnieva, že určité nadanie má. Podmienkou pre to, aby mohol sociálny pedagóg úspešne uplatniť svoje znalosti, metódy a techniky hudobnej terapie v praxi, však nie je hudobné nadanie. O výsledkoch muzikoterapie a úspešnosti uplatnenia pozitívnych účinkov hudby v praxi rozhoduje skôr odborná pripravenosť, hudobnosť a osobnosť toho, kto ich realizuje.

Výsledky naznačujú, že respondenti majú priemerné hudobné schopnosti a mieru hudobnej gramotnosti, ktorá im umožňuje porozumenie hudbe a kladné vzťahy k nej. Tretina respondentov má určité hudobné nadanie, ktoré im umožňuje aktívne vykonávanie hudobných činností.

III. Využitie hudby v sociálnej pedagogike

Výskumná otázka č. 4 Ako sú študenti odboru sociálna pedagogika informovaní o využití hudby ako metódy zámerného a cieľavedomého zlepšenia psychickej rovnováhy človeka?

a) Informovanosť o muzikoterapii a možnostiach zámerného terapeutického pôsobenia hudbou

Úroveň teoretických poznatkov a praktických skúseností z oblasti terapeutického využitia hudby nie je dostatočná - iba 3,45% respondentov isté poznatky má a 12,64% uviedlo s tým, že disponuje takýmito poznatkami, čiastočný súhlas.

Viac ako polovica respondentov (51,72%) sa dosiaľ o liečbu hudbou bližšie nezaujímal (32,18% sa o ňu „skôr nezaujímal“). Tento stav je do značnej miery podmienený tým, že zatiaľ čo sa využitie hudby a muzikoterapie stáva napr. v špeciálnej pedagogike bežné, možnosť jeho uplatnenia v sociálnej pedagogike sa dostáva do povedomia sociálnych pedagógov len pomaly. K zmene uvažovania však stačí podnet k zamysleniu nad touto problematikou, čo dokazujú námety respondentov na uplatnenie hudby v sociálnej pedagogike. Celkove 158 odpovedí uvádzalo množstvo príkladov na konštruktívne možnosti využitia pozitívnych účinkov hudby od prenatálneho veku a dojčiat, cez deti a mládež, osôb v celom vekovom spektre vo forme terapie (80,46), relaxácie (81,61%), voľného času (74,71%), prevencie (32,18%), rehabilitácie (44,83%) reedukácie, až po seniorov, paliatívnu starostlivosť, osoby vo výkone trestu a väzenstvo, obeť trestných činov, ďalej u autistov, u špecifických porúch učenia a chovania, duševne či telesne postihnutých osôb, mentálne postihnutých, intaktných jedincov. Najčastejšie uvádzané skupiny boli deti a mládež, seniori, telesne a duševne postihnutí, paliatívna starostlivosť. V týchto odpovediach sa odrazil záujem a kladný postoj sociálnych pedagógov o obohatenie ich odbornej práce v tomto smere.

Úroveň poznatkov a skúseností z oblasti terapeutického využitia hudby je neuspokojivá a viac ako polovica respondentov sa doteraz o muzikoterapiu a liečbu hudbou bližšie nezaujímal. Kladný postoj a veľkú mieru otvorenosti pre uplatnenie pozitívnych účinkov hudby na rozličných úsekoch práce sociálneho pedagóga však dokazuje množstvo konštruktívnych námetov pre prax.

Odpoveď na výskumné otázky č. 5 a č. 6 som prepojil, ako bázu pre ďalšiu diskusiu o úvahách k možnostiam ďalšieho vzdelávania sociálnych pedagógov v oblasti uplatnenia hudobných prístupov.

Výskumná otázka č. 5 Majú študenti odboru sociálna pedagogika možnosti uplatniť poznatky o využití hudby vo svojej súčasnej práci?

Výskumná otázka č. 6 Majú študenti odboru sociálna pedagogika záujem o využitie hudby vo svojom odbore a vo svojej práci?

b) Reálne možnosti uplatnenia hudby v práci respondentov a záujem o muzikoterapiu

V súčasnosti má v praxi možnosť uplatniť poznatky z oblasti využitia hudby asi tretina respondentov (28,73%). To zrejme súvisí aj s tým, že veľa študentov (aj absolventov) odboru sociálna pedagogika pracuje v iných profesiách, pretože tento odbor stále prechádza búrlivým rozvojom, predpoklady pre etablovanie profesie sociálneho pedagóga v sociálnej oblasti, ani pre jeho zaradenie medzi pedagogických pracovníkov stále nie sú optimálne a tak patričné uplatnenie tejto profesie stále naráža na prekážky. Napriek tomu 74,71 % respondentov prejavilo o možnosť ďalšieho vzdelávania v oblasti využitia hudby v ich práci (napr. formou odborného seminára) značný záujem.

Keďže v súčasnosti mnoho odborníkov aj médiá diskutujú o hluku, hudobnom smogu a prípadných nežiadúcich účinkoch hudby, týkala sa posledná otázka názoru respondentov na tento problém. Viac ako polovica študentov predpokladá, že hudba môže pôsobiť aj negatívne, ako dôvod takýchto účinkov uvádzali najčastejšie nevyhovujúci štýl, neoblíbený žáner (metal, techno, dychovka), hlučnosť či spoločenské riziká (nepovolené techno párty, agresívne texty apod.). Napriek množstvu odpovedí (172), badať aj tu značné rezervy vo vedomostiach sociálnych pedagógov o pôsobení hudby na organizmus a psychosomatické procesy. **Uplatnenie poznatkov o využití hudby a hudobných prístupov je reálne v súčasnom zamestnaní u necelej tretiny respondentov. Záujem o rozšírenie vedomostí a poznatkov v tejto oblasti má však takmer 75% študentov sociálnej pedagogiky.**

Diskusia.

Odborné publikácie z oblasti uplatnenia hudobných prístupov v sociálnej pedagogike, s ktorými by som mohol paralelizovať výsledky svojej bakalárskej práce som napriek množstvu odbornej literatúry o hudbe a muzikoterapii nenašiel. I bez odbornej komparácie získaných údajov s obdobným výskumom predpokladám, že možnosti pre využitie pozitívnych účinkov hudby a hudobných prístupov sa ponúka pomerne veľa aj v práci sociálneho pedagóga.

Zovšeobecniteľnosť výsledkov môjho deskriptívneho výskumu je limitovaná veľkosťou výskumného súboru aj technikou dotazníku, kde nemusia všetky odpovede presne postihovať realitu. Poskytli však isté dôkazy a podnety k zamysleniu nad využitím hudobných prístupov v sociálnej pedagogike.

Ďalšie výskumy by bolo vhodné rozšíriť napríklad na študentov denného štúdia odboru sociálna pedagogika ako aj absolventov tohto odboru, ktorí uplatňujú hudobné prístupy v praxi. Na základe ďalšieho a podrobnejšieho skúmania tejto problematiky by bolo možné navrhnúť v študijnom programe „sociálna pedagogika“ výberový predmet s názvom napríklad Muzikoterapia pre sociálnych pedagógov.

Domnievam sa, že ciele výskumu, zistiť vzťah študentov odboru sociálna pedagogika k hudbe a ich záujem o jej využitie vo svojom odbore v praxi a popísať a zhodnotiť možnosti začleniť do profesijných kompetencií sociálneho pedagóga aj kultúrnu a hudobnú gramotnosť, základné znalosti z oblasti psychológie a sociológie hudby a muzikoterapie, sa mi podarilo naplniť.

ZÁVER

Vo svojej bakalárskej práci Možnosti využitia hudby v sociálnej pedagogike som sa pokúsil poukázať na nezastupiteľné miesto hudby v živote človeka a na preukázaný pozitívny vplyv hudby pri prevencii a terapii rôznych ťažkostí, porúch či sociálne patologických javov, alebo ako vhodnú metódu doplnenia liečby závažných ochorení. Pokúsil som sa upozorniť na využitie hudobných prístupov ako metódy zlepšovania kvality života a pozitívneho ovplyvňovania harmonického rozvoja osobnosti u zdravej populácie, saturácie psychických, sociálnych, kultúrnych a spirituálnych potrieb človeka a o jej preventívnu funkciu u zdravého jedinca.

Snažil som sa ukázať, že v starostlivosti a podpore klientov má v mnohých oblastiach praxe sociálneho pedagóga uplatnenie hudby unikátne miesto. Sociálny pedagóg môže efektívne a tvorivo pracovať s hudbou aj bez diagnostických a terapeutických cieľov a využívať ju ako súčasť socioterapie alebo aktivizácie, či v rámci voľnočasových aktivít, pretože terapeutický efekt sa bude prejavovať v každom prípade.

V teoretickej časti práce som prvú kapitolu venoval základným otázkam hudby a jej funkciám, vnímaniu a prežívaniu hudby, hudobnému vývinu a hudobnosti človeka. V poslednej podkapitole tejto časti práce som sa pokúsil popísať otázku muzikopatogenosti. Druhá kapitola naznačila smery skúmania pozitívnych účinkov hudby na človeka vrátane bližšieho predstavenia muzikoterapie. Ťažisko tejto kapitoly spočíva v analýze možností využitia hudby v práci sociálneho pedagóga. Praktická časť práce obsahuje výskum, ktorého cieľom bolo zistiť a posúdiť vzťah študentov odboru sociálna pedagogika k hudbe a ich záujem o jej využitie vo svojom odbore v praxi. Na základe výsledkov som popísal a zhodnotil možnosti začlenenia poznatkov z oblasti psychológie a sociológie hudby a muzikoterapie do profesijných kompetencií sociálneho pedagóga a naznačil smer ďalšieho výskumu, ktorý by mohol vyústiť do konkrétneho návrhu na zaradenie nového voliteľného predmetu do štúdia sociálnej pedagogiky, alebo do celoživotného vzdelávania sociálnych pedagógov. Tento cieľ sa mi podarilo dosiahnuť a budem rád, keď sa moja práca stane podnetom pre ďalšie úsilie sociálnych pedagógov o rozšírenie a obohatenie ich práce.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- AMTMANNOVÁ, Elena. 2003. *Muzikoterapia v liečebnej pedagogike*. Bratislava : PdF UK, 2003. 58 s. ISBN neuvádza.
- AMTMANNOVÁ, Elena - JAROSOVÁ, Eleonóra. – KARDOS, Timea. 2007. *Aplikovaná muzikoterapia*. 2007. 58 s. [online]. ISBN 978-80-969813-7-3 [cit. 2014-11-20]. URL: < http://web.t-com.sk/prolp/docs/aplikovana_mt.pdf >
- BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2005. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Stimul, 2005. 220 s. ISBN 80-89236-00-6.
- BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2005. *Sociálny pedagóg a jeho kompetencie*. In: Pedagogická revue. Roč. 57, 2005, č. 1, s. 12 – 21. Bratislava: ŠPÚ, 2005.
- BERÁNEK, Vratislav . 2008. *Slyšíme posloucháme*. In: BEDRNÍK, Časopis pro ekogramotnost, [online] číslo 5, ročník 6, říjen 2008, s.24 – 25 [cit. 2014 -09-15]. URL: http://www.mzp.cz/projekty.2011/supl/270_08_bedrnik-05-rijen-2008.pdf
- DRLÍČKOVÁ, Svatava. 2014. *Muzikofiletika. Artefiletika*. Časopis České arteterapeutické asociace se zaměřením na arteterapii, artefiletiku, muzikoterapii a dramaterapii. č. 34/2014. ISSN 1214-4460 MKČR E 14911
- FALTUSOVÁ, Veronika. 2014. *Matkou muzikofiletiky je muzikoterapie*. [online]. [cit. 2015-01-12] URL: http://www.muzikoveru.cz/fnweb_cz_18.aspx >
- FUKAČ, Jiří, POLEDŇÁK, Ivan. 1979. *Funkce hudby*. In: Hudební věda, 1979, 2, s.123-145; 3, s. 220-245. Praha, Ústav pro teorii a dějiny umění ČSAV, sekce hudební vědy, v Akademii, nakladatelství ČSAV
- FUKAČ, Jiří. 1989. *Mýtus a skutečnost hudby: traktát o dobrodružství a oklikách poznání*. 1.vyd. Praha: Panton, 1989, 262 s. ISBN 80-7039-011-5.
- GAJDOŠÍKOVÁ ZELEIOVÁ, Jaroslava. 2013. *Psychický, fyziologický a hudobný dynamizmus; terapeutické súvislosti*. In Kráľ, Ľ. – Krajčovičová, Z. – Meluš, V. (eds.): Fyzioterapia, regenerácia a šport. Trenčín: FZ TNUNI, s.43-48
- GAVORA, Peter a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. [cit. 2015-01-12] Bratislava. Univerzita Komenského, 2010. URL :<http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978-80-223-2951- 4
- GERLICHOVÁ, Markéta. *Muzikoterapie v praxi: příběhy muzikoterapeutických cest*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 136 s. ISBN 978-80-247-4581-7.
- HATÁR, C., SZÍJJÁRTÓOVÁ, K., HUPKOVÁ, M. 2007. *Základy sociálnej pedagogiky pre pomáhajúce profesie*. Nitra: PF UKF, 2007. 282 s. ISBN 978-80-8094-174-1.
- HATÁR, Ctibor. 2010. *Sociálny pedagóg v systéme sociálno-edukačného poradenstva, prevencie a profylaxie*. Nitra: PF UKF, 2010. 106 s. ISBN 978-80-8094-664-7.

HATÁR, Ctibor. 2011. *Odborný kompetenčný profil sociálneho pedagóga*. In Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Sociálna pedagogika v souvislostech globální krize. Brno : IMS 2011. ISBN 978-80-87182-16-1

HAVRÁNEK, Jiří .et al, 1990: *Hluk a zdraví*. Praha:Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1990. 280 s. ISBN 80201-0020-2.

HAVRÁNEK, Jiří.1997. *Hudební hluk* In: Vesmír [online], 1997/3. [cit. 2014-09-12] URL: <<http://casopis.vesmir.cz/clanek/hudebni-hluk> >

HELPERT, Vladimír. 1956, *Základy hudební výchovy na nehudebních školách*. Vyd. 2., v SPN 1. Praha: SPN, 1956, 73 s. Na pomoc učiteli (Státní pedagogické nakladatelství)

HOLZER, Lubomír. 2011. *Úvod do celostní muzikoterapie* [online] Olomouc, 2011. [cit. 2015-01-16]. Pdf dokument, 31 s. URL: <http://willik.tym.cz/ke_stazeni/popis-celostnimuzikoterapie.pdf. >

HOLZER, Lubomír a Svatava DRLÍČKOVÁ. 2012. *Celostní muzikoterapie v institucionální výchově: metoda Lubomíra Holzera : expresivní terapeutické metody - cesta ke změně v institucionální výchově : učební texty*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 235 s. ISBN 978-80-244-3323-3

HOLZER, Lubomír.2013. *Muzikoterapie. Popis metody*. 2013[online] [cit. 2015-02-03]. URL: <http://muzikoterapie.net/category/muzikoterapie/>

HRONCOVÁ, J – EMMEROVÁ, I. 2004. *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB,2004. 279 s. ISBN 80-8083-028-2.

HRONCOVÁ, Jolana. (ed.). 2009. *Profesijné kompetencie sociálnych pedagógov a sociálnych pracovníkov v teórii a praxi SR a v iných krajinách EÚ* : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie SOCIALIA 2009. Banská Bystrica: PF UMB, 2009. 290 s. ISBN 978-80- 8083-895-9

CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd.1.Praha: Grada, 2007, 265 s.Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JAKABOVÁ, Miroslava.2012.*Muzikopatogenost' – škodlivé účinky hudby*. In: Musicologica [online].1/2012. [cit. 2014-10-17] URL: <<http://www.musicologica.eu/?p=593>

Citáty, hudba [online]. [cit.2014-10-21]. URL: < <http://pivevna.cz/citaty/hudba/> >

JANOŠEK, Miloš.(2009) *Nepřítel hluk*. Bedeker zdravia, vol. 1, 2009, no 5, page 124. ISSN 1337-2734.

KAMARÁŠOVÁ, Lucia. 2009. *Profesijné kompetencie sociálneho pedagóga v prevencii sociálno-patologických javov*. Banská Bystrica: PF UMB, 2009. 178 s. ISBN 978-80-8083 826-3.

KANTOR, Jiří. 2005. *Muzikoterapie*. In: Terapie ve speciální pedagogice. Muller, O. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2005. s.169-199. ISBN 80-244-1075-3.

KANTOR, Jiří, LIPSKÝ, Matěj WEBER, Jana a kol. 2009. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 295 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2846-9.

KOHOUTEK, Rudolf. 2008. *Slovník věd o člověku*. 2008. . [online] . [cit. 2014-06-12]. URL: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0812/slovník-ved-o-cloveku-ab-an> >

KUZMOVÁ, L. - KIMÁKOVÁ, T., KACHLÍK, P. 2011. *Hluk nie je zvuk* In : Škola a zdraví 21, 2011. [online] s.131 – 134. Masarykova univerzita. [cit. 2014 -08 -15]. URL: <http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/39/texty/1_vychova_ke_zdravotni_gramotnosti_cze.pdf >

KOMENSKÝ, Jan Amos. 1991. *Informatórium školy materskej*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991, 158 s. ISBN 80-08-01568-3.

KOPČÁKOVÁ, Slávka.2012. *Hluk ako súčasť ľudskej kultúry a jeho prítomnosť v hudbe 20. storočia*. In: Jazyk a kultúra [online]. č. 12/2012 Filozofická fakulta PU [cit. 2014-11-17] URL: www.ff.unipo.sk/jak/12_2012/kopcakova.pdf

KOSOVÁ, Beata. 2006. *Profesia a profesionalita učiteľa v teoretických súvislostiach*. In Kolektív autorov. Profesionálny rozvoj učiteľa. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove 2006, s. 149.

KOUKALOVÁ, Jana. 2013. *Spoločenské funkcie hudby*. České Budějovice. Bakalárska práca. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Karel Ochozka

KOTRUBENKO, Viktor.2008. *Hudba jako zvuková kulisa*.In: BEDRNÍK, Časopis pro ekogramotnost, [online] číslo 5, ročník 6, říjen 2008, s.26 [cit. 2014 -09 -15]. URL: <http://www.mzp.cz/projekty.2009/supl/bedrnik-05-rijen-2008.pdf>

KRAUS, Blahoslav. 2001. *Profese sociálního pedagoga*. In Kraus, B., Poláčková, V. et al. *Člověk - prostředí- výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. s.33-40.

KRAUS, Blahoslav. 2008. *Základy sociální pedagogiky* . Vyd. 1.Praha : Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRESÁNEK, Jozef. 1961. *Sociálna funkcia hudby*. 1. vyd. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1961, 162 s. ISBN neuvádza.

KRESÁNEK, Jozef. 2000. *Hudba a človek Hudobné myslenie Sociálna funkcia hudby, hudobná psychológia*. Bratislava: Hudobné centrum, 2000. 94 s. ISBN 80-88884-18-7

KRBAŤA, Peter.1994. *Psychológia hudby (nielen) pre hudobníkov*. Vyd. 1. Prešov : Matúš Music,1994. 215 s. ISBN 80-967089-4-5.

KRBAŤA, Peter, Martina KRUŠINSKÁ a Jaroslava ZELEIOVÁ. 2008. *Psychológia hudby nielen pre hudobníkov: od hľadania vzťahu k hudbe k umeleckému majstrovstvu*. 2., rozš. vyd. Bratislava: P. Krbaťa, 2008, 364 s. ISBN 978-80-969808-6-4.

Krimi revue.2014.*Tady bude ticho*. Praha: Vydavatelství RF HOBBY s.r.o. 2014 č.11, s.12

LACA, Slavomír.2011. *Základy sociálnej pedagogiky*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2011. 219 s. ISBN 978-80-8132-014-9.

LACA, Slavomír.2011. *Postavenie a kompetencie sociálneho pedagóga v spoločnosti* [online] PROHUMAN VEDECKO-ODBORNÝ INTERNETOVÝ ČASOPIS - SOCIÁLNA PRÁCA, PSYCHOLÓGIA, PEDAGOGIKA, SOCIÁLNA POLITIKA, OŠETROVATEĽSTVO. Prohuman, 2009-2014, ISSN 1338 1415 [cit. 2015 -01-27]. URL: <<http://www.prohuman.sk/socialna-praca/postavenie-a-kompetencie-socialneho-pedagoga-v-spolocnosti> >

LEVITIN, Daniel J. 2006. *This is your brain on music: the science of a human obsession*. 1. print. New York, NY: Dutton, 2006. ISBN 0525949690.

LINKA, Arne. 1997. *Kapitoly z muzikoterapie*. Vyd.1. Rosice u Brna : Gloria, 1997. 155 s., [2] s. obrazových příloh. ISBN 80-901834-4-1.

LOBO JOST, Gregory. 2004 *"Music Programs in Prisons."* Encyclopedia of Prisons & Correctional Facilities.[online] Ed. . Thousand Oaks, CA: SAGE, 2004. 615-18. SAGE Reference Online. Web. 1 Aug. 2012. [cit. 2015-01-20].URL <http://www.sagepub.com/hanserintro/study/materials/reference/ref16.2.pdf>

LÝSEK, František. 1947. *Hudebnost a její výzkum u mládež školou povinné: příspěvek k otázce hudební výchovy na nehudebních školách*. Brno: Rovnost, 1947. 34 s. ISBN neuvádza.

MAKAREVICH, Alesia.2014. *Sociologie hudby (sociology of music)* [online]. [cit. 2014-11-6]. URL: http://artslexikon.cz/index.php/Sociologie_hudby >

MAREK, Vlastimil.2009. *Akustický smog*. [online] [cit. 2014-10-16]. URL: < <http://marek.blog.respekt.ihned.cz/c1-46049850-akusticky-smog> >

MARTONOVÁ, Mariana. 1998. *Elektrotechnika a problémy životného prostredia*. Košice: Academic press,1998. s. 104. ISBN 80-88786-86-X.

Mezinárodní asociace sociálních pedagogů – AIEJI (A Common Platform for Social Educators in Europe, 2006); A common platform for social educators in Europe. Child & Youth Care Forum 35.5 (Dec.2006): 375-389. [online]. PsycINFO. EBSCO. [cit.2015-01-16]. URL: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=psyh&AN=2007-07698-004&site=ehost-live>>.

MITHEN, Steven.2005. *A reiew of the Singing Neanderthals: The Origins of Music, Language, Mind and Body*. London: Weidenfeld and Nicholson, 2005. 374 s. ISBN 0-297-64317-7.

MORAVČÍKOVÁ, Alena. 2012. *Muzikoterapia a iné hudobné prístupy v pregraduálnej príprave sociálnych pracovníkov a pracovníčok*. In: Beáta Balogová (ed.), Michaela Skyba (ed.), Denisa Šoltéssová (ed.) *Pregraduálna príprava sociálnych pracovníkov, pracovníčok a sociológov, sociologičiek a možnosti ich uplatnenia v praxi*. [online] Zborník príspevkov z vedeckého seminára konaného dňa 7. decembra 2012 v Prešove [cit. 2015-01-15]. URL: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Balogova7> ISBN 978-80-555-0970-9) >

MUKAŘOVSKÝ, Jan. 1936. *Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty*. Praha Fr. Borový, 1938. 85 s. Edice: Úvahy a přednášky ; sv. 4 ISBN neuvádza.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Studie z estetiky: výbor z estetických prací Jana Mukařovského z let 1931-1948*. 2. vyd. Editor Květoslav Chvatík. Praha: Odeon, 1971, 482 s. ISBN neuvádza.

Nařízení č. 272/2011 Sb. o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací

NIKLOVÁ, Miriam. 2013. *Profesijné kompetencie a špecifická pôsobenia sociálnych pedagógov v školách*. Banská Bystrica : PF UMB, 2013. 91 s. ISBN 978-80-557-0560-6

NOVOTNÁ, Marie. 2011. *Možnosti rozvoje hudebnosti a hudební gramotnosti současné české populace*. [online] (Ústav hudební vědy FF MU Brno) konference.osu.]. [cit. 2014-11-15]. URL: cz/khv/file.php?fid=37 Hudební výchova 2011 – Webová konference KHV PdF OU elektronický sborník (ISSN 1802-6540)

Nový občanský zákoník: zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014, 320 s. Právo a management. ISBN 978-80-87974-01-8

PODHRADSKÝ, Daniel. 2007. *Vnímanie hudby v generačnom kontexte (Aspekt špeciálnej výchovy a terapie hudbou)*. Bratislava. Diplomová práca. Univerzita Komenského v Bratislave. Pedagogická fakulta. Vedúci práce PhDr. Albín Škoviera, PhD.

POLEDŇÁK, Ivan. 1983. *Smysl hudby a smysl pro hudbu*. In *Estetická výchova*. 1983, č.2, s. 45. MŠ v SPN Měsíčník pro otázky hudební, výtvarné a obecně estetické výchovy školní i mimoškolní

POLEDŇÁK, Ivan. 1984. *Stručný slovník hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1984. 459 s. ISBN 02-008-84.

POLEDŇÁK, Ivan. 2006. *Hudba jako problém estetiky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. 287 s. ISBN 80-246-1215-1

Portál moderní fyziky. *Modul tvorba a vnímání zvuku člověkem* [online] Posledná zmena 16.6. 2014 [cit. 17.10.2014]. URL: http://fyzika.upol.cz/cs/system/files/Modul_tvorba_a_vnimani_zvuku_clovekem.pdf

Professional competences of social educators a conceptual framework (2005). The social educator in a globalised world. AIJEJI 17th World congress Copenhagen Denmark 4 – 7 may 2009 [online] [cit.2015-01-21]. URL:

<<http://www.aieji2009.dk/Background/Professional%20competences%20of%20social%20educators.aspx> >

RENTROFF, Jason, GOSLING, Sam. 2006. [online] Message in a ballad: The role of music preferences in interpersonal perception. *Psychological Science*, 17, 236-242. [cit. 2015-03-13]. URL < <http://112017880381751108.weebly.com/jason-rentfrow--sam-gosling.html> >

ROZSYPALOVÁ, Hana. 2009. Profesní kompetence sociálního pedagoga. Zlín. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.

SCHNIERER, Miloš. 1995. *Společenské funkce hudby*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1995, 196 s. ISBN 80-7040-123-0

SEDLÁČKOVÁ, Alžběta. 2011. *Počátky hudební inteligence: Vývoj hudebních schopností u dětí v předškolním věku*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Lenka Hříbková, CSc.

SEDLÁK, František. 1989. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989, 258 s. Comenium musicum. ISBN 80-7058-073-9

SEDLÁK, František. 1990. *Základy hudební psychologie. celostátní vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: SPN, 1990. 319 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-20587-9

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. přeprac. a rozšř. Praha : Univerzita Karlova v Praze Nakladatelství Karolinum, 2013. 406 s. ISBN 978-80-246-2060-2

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. *Prevence a ochrana před hlukem*. [online] [Cit.2014-09-12]. URL <http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/prevence-a-ochrana-pred-hlukem>

ŠKOVIERA, Albín. 2006. *Kapitoly zo špeciálnej výchovy hudbou*. Bratislava : Metodicko - pedagogické centrum, 2006. 80 s. ISBN 80-8052-242-1

ŠMIDÁK, Miron.2005. *Absolutní sluch*. Praha. Magisterská diplomová práce. Akademie múzických umění v Praze. Hudební fakulta. Vedoucí práce prof.Emil Leichner.

ŠŤASTNÝ, Jaroslav.2011. *Hudba, moc a svoboda* [online]. [cit. 2014-11-6]. URL <<http://www.iir.cz/article/hudba-moc-a-svoboda>>

TEPLOV, Boris Michajlovič. 1968. *Psychologie hudebních schopností*. 2. vyd. Praha: Supraphon,1968. 227 s. ISBN neuvádza

TOKOVSKÁ, M. 2011. *Aplikácia metód sociálnej práce so seniormi*. In ODLEROVÁ, A. - TOKOVSKÁ, M. 2011. *Starostlivosť o seniorov v kontexte sociálnej práce*. Banská Bystrica : Rieka života - Centrum pomoci seniorom. 2011. s. 37 – 45.

VITÁLOVÁ, Zuzana. 2007. *Úvod do muzikoterapie a jej využitie v sociálnej práci*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2007.102 s. ISBN 978-80-89271-18-4

WEHLE, Peter. 2000. *Musikotherapie-Eine Einfuehrung*. Brno : Paido, 2000. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie „Terapie ve speciálně pedagogické péči“. ISBN 80-85931-83-4.

WHO (2008) Hluk, nenápadný zabijak [online] .[cit. 2014-09-12] URL: <http://blog.doucovanie-vzdelavanie.sk/67/hluk-nenapadny-zabijak/>

Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích

Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a související předpisy

ZAMAROVSKÝ, Vojtech. 1980. *Bohovia a hrdinovia antických bájí*. 2. dopl. vyd. Bratislava : Mladé letá, 1980. 488 s. ISBN 66-048-80.

ZELEIOVÁ, Jaroslava. 2002. *Muzikoterapia - dialóg s chvením: východiská, koncepty, princípy a praktická aplikácia*. . 1. vyd. Bratislava : VEDA – Ústav hudobnej vedy SAV, 2002. 309 s. ISBN 80-968279-6-0

ZELEIOVÁ, Jaroslava. 2007. *Muzikoterapie: východiska, koncepty, princípy a praxe*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2007. 254 s. ISBN 978-80-7367-237-9

ZELEIOVÁ GAJDOŠÍKOVÁ, Jaroslava. 2008. *Muzikoterapia a psychoprofylaxia*. In: School and Health 21, 3/2008, Sociální a zdravotní aspekty výchovy ke zdraví s. 81 Štúdia je súčasťou riešenia výskumného problému Ministerstva školstva SR KEGA č. 3/5251/07 Inovatívne hudobno-edukačné modely akcentujúce etnopedagogické a muzikoterapeutické prístupy v ďalšom vzdelávaní učiteľov hudby

ŽOVINCOVÁ, Iva. 2013. *Porovnaní hlokových strategických map s naměřenými hodnotami*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. 3.lékařská fakulta. Vedoucí práce MUDr.Eva Kaňková,CSc.

ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK

AIEJI	Medzinárodná asociácia sociálnych pedagógov
AMTA	Americká muzikoterapeutická asociácia
CZMTA	Muzikoterapeutická asociácia Českej republiky
ČAMAD	Česká muzikoterapeutická asociácia .a Česká asociácia muzikoterapie a dramaterapie
EMTC	Európska muzikoterapeutická konfederácia
WFMT	Svetová federácia muzikoterapie

ZOZNAM OBRÁZKOV A GRAFOV

Obr. č. 1 Kompetencie sociálneho pedagóga podľa AIEJI	52
Graf 1: Denný počet odpovedí.....	65
Graf 2: Pohlavie respondentov.....	66
Graf 3: Vek respondentov	66
Graf 4: Vzdelanie respondentov	67
Graf 5: Súčasné zamestnanie	68
Graf 6: Motivácia voľby štúdia odboru sociálna pedagogika.....	69
Graf 7: Záujem o ďalšie magisterské štúdium	70
Graf 8: Praktické skúsenosti zo sociálnej práce	71
Graf 9: Praktické skúsenosti z práce s deťmi a mládežou.....	71
Graf 10: Možnosť uplatnenia poznatkov získaných štúdiom v práci	72
Graf 11: Spokojnosť s obsahom štúdia	72
Graf 12: Záujem o doplnenie odborných poznatkov vo vybraných oblastiach	73
Graf 13: Spievate si (napr. pri práci, v aute, v kúpeľni, alebo deťom) ?.....	74
Graf 14: Stáva sa vám, že vám nejaká pesnička alebo melódia „uviazne v pamäti“ a „zasekne“ sa tam hoci aj na celý deň ?.....	74
Graf 15: Mám rád/a hudbu a svet byz hudby si neviem predstaviť	75
Graf 16: Zaoberáte sa hudbou aktívne ?.....	75
Graf 17: Venujete sa hudbe pasívne ?.....	76
Graf 18: Hudobné preferencie respondentov.....	78
Graf 19: Obľúbení interpreti.....	79
Graf 20: Patrí hudobná gramotnosť a kultúra v českej spoločnosti k základom obecnej vzdelanosti ?.....	80
Graf 21: Hudobná gramotnosť 1	80
Graf 22: Hudobná gramotnosť 2	80
Graf 23: Hudobné nadanie.....	81
Graf 24: Záujem o liečbu hudbou	82
Graf 25: Poznanky a skúsenosti – terapia hudbou	82
Graf 26: Možnosti uplatnenia hudby v sociálnej pedagogike	84
Graf 27: Možnosti uplatnenia hudby v práci	85
Graf 28: Záujem o využitie hudby	86
Graf 29: Negatívne účinky hudby	86

ZOZNAM TABULIEK

Tabulka 1: Funkcie hudby podľa Ivana Poledňáka.....	16
Tabulka 2: Lehmannovo schéma - vplyv intenzity zvuku na človeka	31
Tabulka 3: Možnosti využitia hudby, hudobných činností a muzikoterapie v sociálnej pedagogike podľa oblasti a cieľov	54 - 55
Tabulka 4: Pohlavie respondentov.....	66
Tabulka 5: Vek respondentov	66
Tabulka 6: Vzdelanie respondentov.....	67
Tabulka 7: Súčasné zamestnanie.....	68
Tabulka 8: Motivácia voľby štúdia odboru sociálna pedagogika	69
Tabulka 9: Záujem o ďalšie magisterské štúdium	70
Tabulka 10: Praktické skúsenosti zo sociálnej práce	71
Tabulka 11: Praktické skúsenosti z práce s deťmi a mládežou.....	71
Tabulka 12: Možnosť uplatnenia poznatkov získaných štúdiom v práci	72
Tabulka 13: Spokojnosť s obsahom štúdia	72
Tabulka 14: Záujem o doplnenie odborných poznatkov vo vybraných oblastiach	73
Tabulka 15: Spievate si (napr. pri práci, v aute, v kúpeľni, alebo deťom) ?	74
Tabulka 16: Stáva sa vám, že vám nejaká pesnička alebo melódia „uviazne v pamäti“ a „zasekne“ sa tam hoci aj na celý deň ?	74
Tabulka 17: Mám rád/a hudbu a svet byz hudby si neviem predstaviť.....	75
Tabulka 18: Zaoberáte sa hudbou aktívne ?	75
Tabulka 19: Venujete sa hudbe pasívne ?.....	76
Tabulka 20: Hudobné preferencie respondentov	77
Tabulka 21: Obľúbení interpreti	79
Tabulka 22: Patrí hudobná gramotnosť a kultúra v českej spoločnosti k základom obecnej vzdelanosti ?.....	80
Tabulka 23: Hudobná gramotnosť 1	80
Tabulka 24: Hudobná gramotnosť 2	80
Tabulka 25: Hudobné nadanie	81
Tabulka 26: Záujem o liečbu hudbou	82
Tabulka 27: Poznatky a skúsenosti – terapia hudbou	82
Tabulka 28: Možnosti uplatnenia hudby v sociálnej pedagogike	83
Tabulka 29: Možnosti uplatnenia hudby v práci.....	85

Tabulka 30: Záujem o využitie hudby	86
Tabulka 31: Negatívne účinky hudby	86

ZOZNAM PRÍLOH

- P I Muzikoterapeutická asociace České republiky
- P II Garantované kurzy, semináře v roku 2014
- P III Dotazník

PRÍLOHA P I: MUZIKOTERAPEUTICKÁ ASOCIACE ČESKÉ REPUBLIKY

Zdroj : <http://www.czmta.cz/>

O asociaci

Muzikoterapeutická asociace České republiky CZMTA je neziskové profesní sdružení muzikoterapeutů, které je zároveň otevřené i všem zájemcům o muzikoterapii.

CZMTA vznikla v roce 2012 sloučením České muzikoterapeutické asociace a České asociace muzikoterapie a dramaterapie - ČAMAD, která fungovala od roku 2005 a v roce 2009 se stala členem EMTC. V současnosti je CZMTA majoritní profesní organizací v České republice.

Mezi základní cíle asociace patří úsilí o rozvoj a odbornou úroveň oboru, a dále prosazování profesního statutu, kvalifikačních standardů a etických požadavků, které respektují obvyklé nároky v oblasti terapeutických oborů v ČR i standardy expresivních terapií v evropském rozměru.

Asociace vytváří prostor pro odbornou diskusi, výměnu informací a zkušeností. Podporuje profesní rozvoj svých členů (např. prostřednictvím nabídky supervizí seminářů, garancí kvality výcvikových programů), prosazuje využití muzikoterapie ve všech oblastech pomáhajících profesí (zdravotnictví, sociální služby, pedagogika). CZMTA spolupracuje s příbuznými institucemi v oblasti expresivních terapií a rozvíjí povědomí veřejnosti o možnostech muzikoterapie (pořádání konferencí a odborných setkání, publikační činnost, provozování www stránek apod.)

Rídícím a výkonným orgánem asociace je Rada složená z devíti členů, v jejímž čele je předseda a dva místopředsedové.

Profesní členství CZMTA

Profesní členství v Muzikoterapeutické asociaci České republiky je vázáno na naplnění profesních standardů asociace. Profesní standardy CZMTA však nenahrazují platnou legislativu České republiky.

Nastavení úrovně profesních standardů vychází z respektu k nárokům na odbornou a osobnostní průpravu u oborů s terapeutickým dopadem a dále závazkům asociace vůči mezinárodním profesním organizacím, jichž je asociace členem (Evropská muzikoterapeutická konfederace EMTC, Světová federace muzikoterapie WFMT).

Pro uznání muzikoterapeutické kvalifikace (podle CZMTA) je potřeba naplnit níže uvedené standardy, být členem CZMTA, zavázat se písemně k etickému kodexu CZMTA (EMTC), získat doporučení Profesní komise a schválení Rady CZMTA. V jiných případech (např. jiný typ vstupního vzdělání apod.) lze žádat o přiznání profesního členství na principu grandparentingu, uznání profesního členství záleží na posouzení Profesní komise a schválení Radou CZMTA.

Profesní standardy zahrnují těchto pět oblastí:

1. Vstupní vzdělání

Vysokoškolské vzdělání humanitně zaměřené (včetně medicíny) nebo vyšší odborné vzdělání oborově profilované (umělecky, sociálně, pedagogicky, zdravotně).

2. Sebezkušenost

Minimálně 250 hodin sebezkušenostního výcviku (výcvik musí být ucelený a dokončený).

3. Dovednosti a specifická teorie muzikoterapie

Alespoň 250 hodin absolvovaných:

a) uceleně: v rámci jednoho dlouhodobého akreditovaného muzikoterapeutického výcviku s garancí CZMTA

b) složeně z více muzikoterapeutických kurzů a výcviků.

A to buď ze 3 střednědobých (100 a více hodin) kurzů a výcviků s garancí CZMTA nebo ze 2 střednědobých kurzů, výcviků + složením 100 hodin z krátkodobých kurzů a seminářů muzikoterapie garantovaných CZMTA.

Alternativní možnost: Výcviky zahrnující standard sebezkušenost + dovednosti

c) *Komplexní akreditovaný vzdělávací program v min. rozsahu 500 hodin, komplexní vzdělávání obsahuje teorii MT v min. rozsahu 120 hod. a praktickou část – tj. sebezkušenostní a praktický výcvik v rozsahu min. 350 hod. Vždy s garancí CZMTA.*

d) *Součet dvou navazujících akreditovaných vzdělávacích programů (garantovaných CZMTA) spojujících sebezkušenostní, teoretickou a dovednostní rovinu, celkový rozsah min. 500 hodin.*

4. Praxe

Alespoň 5 let práce v pomáhajících profesích - rozumí se tím přímá práce s klienty (z toho min. 500 hodin muzikoterapie)

5. Supervize

Minimálně 120 hodin supervize.

Z toho minimálně 40 hodin individuální supervize (u supervizorů s garancí EAS a CZMTA) vlastní muzikoterapeutické práce a maximálně 80 hodin skupinové supervize (garantované supervizní semináře CZMTA).

Pro uznání celkového počtu hodin je vedle dokladů o supervizi potřebné doporučení supervizora, u kterého uchazeč absolvoval nejméně 40 hodin supervize.

Garantované kurzy, semináře

Podmínky garance odborných kurzů

Asociace nabízí garantování kurzů všem zájemcům na základě těchto podmínek:

- Podání žádosti obsahující název kurzu, datum konání, lektora kurzu (min. 2 měsíce před datem zahájení)
- poskytnutí anotace obsahu kurzu (součást žádosti)
- poskytnutí profesního životopisu lektorů (součást žádosti)
- dodatečné uhrazení stanovené částky 2 % z kurzovného každého účastníka
- podpis Etického kodexu CZMTA

Rada asociace si může vyžádat další informace, popř. osobní rozhovor

S žádostmi o garanci akce se prosím obračejte na emailovou adresu Rady asociace rada@czmta.cz.

Žádost bude projednána na nejbližším jednání Rady asociace. Výsledek bude sdělen žadateli společně s údaji potřebnými k převodu poplatku za garanci.

Garance CZMTA znamená, že Rada se po projednání zaručuje za odbornou úroveň kurzu.

PRÍLOHA P II: GARANTOVANÉ KURZY, SEMINÁRE V ROKU 2014

Čís LO	Název	Roz- sah	Vedoucí kurzu	Anotace
2014/1	Muzikoterapie jako cesta k člověku	19 hod	M. Lipský	
2014/2	Muzikoterapie a psychoterapie v odlesku rehabilitace	19 hod	M. Lipský	
2014/3	Muzikoterapie v klavírních proměnách 1		M. Lipský, J. Pazour	
2014/4	Muzikoterapie v klavírních proměnách 2		M. Lipský, J. Pazour	
2014/5	Muzikoterapie jako cesta životem		Matěj Lipský	
2014/6	Cesta k harmonii 1	30 hod	Markéta Gerlichová	Základy muzikoterapie zážitkovou formou.
2014/7	Cesta k harmonii 2	30 hod	Markéta Gerlichová	Rozvíjení základů a důraz na uvědomění si psychosomatického prožívání.
2014/8	Cesta k harmonii 3	30 hod	Markéta Gerlichová	Muzikoterapeutická metoda Ikapus.
2014/9	Základy celostní muzikoterapie 1	11 hod	Lubomír Holzer	
2014/10	Základy celostní muzikoterapie 2	11 hod	Lubomír Holzer	
2014/11	Celostní přístup v muzikoterapii	24 hod	Tomáš Procházka	
2014/12	Celostní přístup v muzikoterapii	35 hod	Tomáš Procházka	
2014/13	Muzikoterapie jako brána do světa klienta	2 dny	Jiří Kantor	
2014/14	Tělo, srdce a mysl v hudbě a pohybu aneb muzikoterapie ve vztazích	19 hod	J.Kantor, J.Weber	
2014/15	Dvouletý systemický výcvik v hudebně dramatických terapiích 4. běh	2 roky	Zdeněk Šimanovský	Intenzivní výcvik vyvažuje metody expresivních terapií, teorii a osobní rozvoj pomocí systemických konstelací.
2014/16	Letní kurz muzikoterapie pro každého	1 týden	Lubomír Holzer	Základní seznámení s metodou Celostní muzikoterapie L. Holzera

2014/17	Letní kurz Cesta muzikoterapie	1 týden	Lubomír Holzer	Kurz pro pokročilé na cestě poznání Celostní muzikoterapie, metody L. Holzera
2014/18	Muzikoterapie u dětí	19 hod	Matěj Lipský	
2014/19	Využití muzikoterapie a muzikofiletiky při práci s dětmi...	16 hod	S.Drlíčková, M. Gerlichová	
2014/20	Úvod do tanečně pohybové terapie a švédské metody muzikoterapie...	16 hod	J.Špinarová, K. Grochalová	
2014/21	Arteterapie - úvod do muzikoterapie a imaginativních technik	16 hod.	Mariana Štefančíková, Zdeněk Šimanovský	
2014/22	Základy muzikoterapeutických technik pro pracovníky v sociálních službách	3 dny	Lubomír Holzer	Kurz je určen zaměstnancům ústavů sociální péče, domovů pro zdravotně postižené, organizací poskytujících chráněné bydlení a sociální služby, domovů pro seniory a všem, kteří chtějí blíže poznat tuto relaxační terapeutickou metodu a vyzkoušet její účinky při práci s klienty, ale i sami na sobě.
2014/23	Celostní muzikofiletika a prvky muzikoterapie ve výchovně-vzdělávacím procesu ve školských zařízeních	3 dny	Lubomír Holzer	Kurz je určen psychologům, speciálním pedagogům, vychovatelům a asistentům dětských domovů a speciální škol, učitelům MŠ a ZŠ, kteří chtějí blíže poznat tuto relaxační terapeutickou metodu a vyzkoušet její účinky při práci s žáky, ale i sami na sobě.

Zdroj : <http://www.czmta.cz/> upravil autor

PRÍLOHA P III: DOTAZNÍK

Dotazník

Vážené studentky, vážení studenti, milé kolegyně a kolegové,
jsem, stejně jako Vy, studentem oboru sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně,
Fakultě humanitních studií, Institutu mezioborových studií Brno.
Obracím se na Vás s prosbou o laskavé vyplnění krátkého dotazníku, zaměřeného na problematiku
využití hudby v práci sociálního pedagoga, kterou se zabývám ve svém bakalářské práci.
Dotazník je anonymní a získaná data budou použita výhradně pro můj výzkum.
Vybranou odpověď prosím podle daných možností označte, anebo napište odpověď.
Děkuji za pomoc, trpělivost a čas a velmi rád Vám spolupráci oplatím.
V případě potřeby mne můžete kontaktovat: radopalov@gmail.com

Radoslav Palovčík

1. **Pohlaví:** muž žena
2. **Věk:** do 30 let 31 – 40 let 41 – 50 let 50 let a více
3. **Nejvyšší ukončené vzdělání:**
pokud střední škola jiného zaměření / vyšší nebo vysoká škola - doplňte do jiné a
uveďte o jakou školu šlo
 gymnázium
 střední odb.škola pedagogického, zdravotnického nebo sociálního zaměření
 střední škola jiného zaměření
 vyšší nebo vysoká škola
 jiné
4. **Současné zaměstnání:**
 veřejná správa mateřská (rodičovská) dovolené
 školství nezaměstnaný/ná
 zdravotnictví student/ka
 soukromý sektor OSVČ
 MV, P ČR, HZS MPSV, sociální práce a sociální služby
 MS, justice, VS ČR MO, Armáda ČR
 NNO jiné
5. **Co bylo Vaší primární motivací k volbě studijního oboru sociální pedagogika?**
 zájem o sociálně pedagogickou problematiku
 požadavek zaměstnavatele na získání VŠ vzdělání
 chtěl/a jsem získat akademický titul
 možnost zvýšení kvalifikace
 jiné

6. Rád/a byste v případě možnosti pokračoval/a ve studiu a získal II. Stupeň vysokoškolského vzdělání (Mgr.) v oboru sociální pedagogika ?

ano spíše ano spíše ne ne

7. Máte praktické zkušenosti z některé oblasti sociální práce (např. práce se seniory, s osobami mentálně anebo fyzicky postiženými, osobami bez přístřeší, rodinami ohroženými sociálním vyloučením, osobami ohroženými závislostí, osobami ve výkonu trestu anebo propuštěnými z výkonu trestu, oběťmi domácího násilí apod.) ?

ano ne

8. Máte praktické zkušenosti z některé oblasti práce s dětmi a mládeží?

ano ne

9. Máte možnost uplatnit poznatky získané studiem oboru sociální pedagogika ve své práci ?

ano spíše ano spíše ne ne

10. Jste spokojen/a s obsahovou náplní studia ?

ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

11. Měl/a byste zájem o doplnění svých poznatků v některé z uvedených oblastí?

(zvolte prosím max. tři odpovědi).

mediální výchova alternativní pedagogika gerontologie
 arteterapie rozvoj psychosociálních kompetencí sociálního pedagoga
 řízení chodu neziskových organizací arteterapie
 základy muzikoterapie (léčba hudbou) zvuková terapie
 využití muzikoterapie v sociální práci
 v žádné, jsem rád/a, že stihnu školu a ostatní základní povinnosti

12. Zpíváte si např. u práce, v autě, v koupelně, nebo dětem ?

ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

13. Stává se, že vám nějaká písnička anebo melodie „uvízne v paměti“ a „zasekne“ se tam třeba i na celý den ?

ano

ne

14. Souhlasíte s výrokem „Mám rád/a hudbu a svět bez hudby si neumím představit“

ano

spíše ano

spíše ne

ne

15. Zabýváte se hudbou aktivně (např. zpěv, hra na hudební nástroj)?

ne

ano

16. Věnujete se hudbě pasivně (poslech hudby)?

ne

ano

17. Pokud jste na otázku 16 odpověděli kladně, napište prosím jakým způsobem (např. poslech rádia, CD, PC, MP3, návštěvy koncertů, opery, operety, muzikálů apod.) a jak často (např. stále, denně, několikrát týdně)

18. Označte prosím Váš nejoblíbenější hudební žánr (zvolte prosím max. 3 odpovědi)

Blues Funk Dechová hudba Reggae Soul

Country Metal Elektronická hudba Hip hop Jazz

Disco R&B Duchovní hudba Folk Punk

Pop Undegrground Lidová hudba (folklór)

Vážná klasická hudba (artificiální)

Vážná moderní hudba (od konce II.sv. války po současnost)

Nemám žádný oblíbený žánr Jiné

19. Máte oblíbeného zpěváka, zpěvačku, skupinu ?

... ano

ne

20. Souhlasíte s výrokem „Hudební gramotnost a kultura patří v české společnosti k základům obecné vzdělanosti“ ?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

21. Umíte vyjmenovat typy not podle délky trvání (zleva) ?



- ano (uveďte prosím správné názvy).....
 ne

22. Umíte vyjmenovat základních 7 tónů hudební abecedy ?

- . ano (uveďte je prosím)
 ne

23. Souhlasíte s tím, že úsloví „Co Čech to muzikant“ se týká i Vás a že máte hudební nadání?

- ano
 spíše ano, určité nadání mám
 spíše ne
 ne, hudební nadání pravděpodobně nemám

24. Zajímal/a jste se někdy blíže o léčbu hudbou ?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

25. Máte nějaké teoretické poznatky anebo praktické zkušenosti z oblasti terapeutického využití hudby ?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

26. Kde jsou podle Vašeho názoru možnosti uplatnění hudby v sociální pedagogice? (můžete označit i více odpovědí)

- Prevence Terapie Edukace Reedukace Relaxace
 Rehabilitace Volný čas Nevím
 Jiné (napíšte prosím jaké).....

Domnívám se, že v sociální pedagogice není prostor pro využití hudby

27. Uveďte prosím, u jakých cílových skupin by bylo podle Vašeho názoru příhodné využívat v práci sociálního pedagoga hudbu ?

.....
 (např. u dětí a mládeže v souvislosti s výchovným procesem, jako součást reedukačních technik specifických poruch učení a chování, jako součást edukačního procesu v rámci interdisciplinárního přístupu ve výuce, u seniorů, u intaktních jedinců, u lidí s tělesným nebo duševním postižením různého stupně, v podobě hudebních aktivit rehabilitačního procesu, v paliativní péči, v práci sociálního pedagoga není prostor pro využití hudby apod.)

28. Je ve Vaší práci aspoň teoretická možnost uplatnění hudby v praxi ?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

29. Kdybyste měl/a možnost a čas zúčastnit se bezplatně semináře s názornými ukázkami využití hudby v praxi sociálního pedagoga, přijal/a byste tuto nabídku?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

30. Může mít podle Vašeho názoru hudba i negativní účinky ?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

Pokud jste odpověděl/a kladně, napište prosím jaké:

Jestliže si přejete k dotazníku ještě něco dodat, prosím využijte laskavě volné řádky:

.....

Pokud Vás budou zajímat výsledky, rád Vám je po zpracování pošlu.

Váš mail, na který Vám budou výsledky zaslány

Ještě jednou Vám mnoho krát děkuji za Vaši ochotu a čas.

Rado Palovčík